T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ-CERRAHPAŞA
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

DOKTORA TEZİ

PROFESYONEL KULÜPLERDEKİ FUTBOL ANTRENÖRLERİNİN MESLEKİ ETİK İLKELERİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİNİN İNCELENMESİ

RAMAZAN SANLAV

DANIŞMAN
PROF. DR. BİLGE DONUK

SPOR YÖNETİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
SPOR YÖNETİCİLİĞİ DOKTORA PROGRAMI

İSTANBUL-2021

İÇİNDEKİLER

Sayfa

TEZ ONAY……
BEYAN ii
İTHAF iii
TEŞEKKÜR iv
İÇİNDEKİLER v
TABLOLAR LİSTESİ viii
SEMBOLLER / KISALTMALAR LİSTESİ ix
ÖZET x
ABSTRACT xi
1. GİRİŞ VE AMAÇ 1
2. GENEL BİLGİLER 5
2.1. ETİK VE MESLEK ETİĞİ 5
2.1.1. Etik Kavramının Tanımı 5
2.1.2. Etik ile İlgili Kavramlar 6
2.1.2.1. Ahlak 6
2.1.2.2. Hukuk 9
2.1.3. Etik Türleri 9
2.1.3.1. Normatif Etik 9
2.1.3.2. Deontolojik Etik 12
2.1.4. Meslek ve Meslek Etiği Kavramı 14
2.1.5. Meslek Etiğinin Gelişimi ve Önemi 17
2.2. FAİR-PLAY VE SPOR ETİĞİ 21
2.2.1. Spor 21
2.2.1.1. Kişilik ve Spor İlişkisi 22
2.2.1.2. Sportmenlik ve Etik İlişkisi 22
2.2.1.3. Spor-Kültür ve Etik İlişkisi 24
2.2.2. Spor Etiği 25
2.2.3. Fair-Play 26
2.2.3.1. Fair-Play'in Tarihçesi 30

2.2.3.1.1. Antik Çağ'da Fair Play 31
2.2.3.1.2. Orta Çağda Fair Play 32
2.2.3.1.3. Yeni Çağda Fair Play 33
2.2.3.2. Türkiye'de Fair Play'in Gelişimi 33
2.2.3.3. Sporda Fair Play 34
2.2.3.4. Futbol ve Fair-Play 34
2.2.3.5. Spor Kulüpleri ve Fair Play 35
2.3. ANTRENÖRLÜK VE ANTRENÖRLÜK EĞİTİMİ 35
2.3.1. Antrenörlerin Özellikleri 36
2.3.1.1. Antrenörün Entelektüel Özellikleri 36
2.3.1.2. Antrenörün Karakterine Uygun Özellikler 37
2.3.1.3. Antrenörün Sosyal Özellikleri 38
2.3.1.4. Antrenörün Psikolojik Özellikleri 38
2.3.2. Antrenör Görevleri 38
2.3.3. Antrenörlük Tipleri 40
2.3.3.1. Komut Verme Tipi 40
2.3.3.2. Neme Lazımcılık Tipi 40
2.3.3.3. İş Birliği Tipi 41
2.3.4. Sporcuların Antrenörlerinden Beklentileri 41
2.3.5. Türkiye'de Antrenör Eğitimi 44
2.3.5.1. Antrenör Eğitiminin Temel Yapısı 44
2.3.5.2. Üniversitelerin Antrenör Eğitimdeki Rolü 46
2.3.6. Diğer Ülkelerde Antrenör Yetiştirme Modelleri 47
2.3.6.1. Amerika Birleşik Devletleri 47
2.3.6.2. İngiltere 48
2.3.6.3. Avustralya 50
2.3.7. Antrenör Etiği 51
2.3.7.1. Antrenörlük Etik Kodları 54
2.3.7.2. Antrenörlük Etiğine İlişkin Örnek Olaylar 58
2.3.8. Antrenörlük Mesleğine İlişkin Etik Literatür Taraması 59
2.4. FUTBOL 62
2.4.1. Futbolun Tarihsel Gelişimi 63

2.4.1.1. Dünya'da Futbol 65
2.4.1.2. Türkiye'de Futbol 67
2.4.2. Futbol Tarihinde Önemli Gelişmeler 69
3. GEREÇ VE YÖNTEM 71
3.1. ARAŞTIRMANIN KONUSU 71
3.2. ARAŞTIRMANIN AMACI 72
3.3. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ 72
3.4. KAPSAM VE SINIRLILIKLAR 72
3.5. EVREN VE ÖRNEKLEM 73
3.6. VERİ TOPLAMA ARACI 74
3.7. VERİLERİN ANALİZİ 75
3.8. VERİLERİN TOPLANMASI 76
3.9. HİPOTEZLER 76
4. BULGULAR 78
4.1. FAKTÖR ANALİZİ 78
4.2. GÜVENİLİRLİK ANALİZİ 81
4.3. DEMOGRAFİK BULGULAR 82
4.4. TANIMLAYICI ANALİZLER 84
4.5. FARK TESTLERİ 88
4.5.1. Lige Göre Fark Testleri 89
4.5.2. Lisans Türüne Göre Fark Testleri 90
4.5.3. Takım Kategorisine Göre Fark Testleri 91
4.5.4. Yaşa Göre Fark Testleri 92
4.5.5. Eğitim Düzeyine Göre Fark Testleri 93
4.5.6. Toplam Antrenörlük Süresine Göre Fark Testleri 95
4.6. HİPOTEZ SONUÇLARI 96
5. TARTIŞMA 97
6. SONUÇ VE ÖNERİLER 102
KAYNAKLAR 107
EKLER 119
ÖZGEÇMİŞ 127

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 3.1. Ağırlık ve Sınırlılıklar 89
Tablo 4.1. KMO ve Barlett Testi Sonucu Antrenörlerin Etik Algıları Ölçeğinin Küresellik Değeri 93
Tablo 4.2. Faktör Analizi Sonuçları 94
Tablo 4.3. Güvenilirlik Analizi Sonuçları 95
Tablo 4.4. Demografik Dağılımlar 97
Tablo 4.5. Profesyonel Futbol Antrenörlerinin Etik İlkelere Uyma Puanları 99
Tablo 4.6. Profesyonel Futbol Antrenörlerinin Demografik Dağılım Puanları 100
Tablo 4.7. Normallik Testi 101
Tablo 4.8. Anlamlılık Testleri 101
Tablo 4.9. Liglere ve Lisans Türlerine Göre Dağılım 102
Tablo 4.10. Görev Yapılan Lig Bağımsız Değişkeni ile Etik Algıları Bağımlı Değişkeni Man Whitney U Testi Sonuçları 103
Tablo 4.11. Antrenörlük Lisans Türü Bağımsız Değişkeni ile Etik Algıları Bağımlı Değişkeni Man Whitney U Testi Sonuçları 104
Tablo 4.12. Çalıştırılan Takım Kategorisi Bağımsız Değişkeni ile Etik Algıları Bağımlı Değişkeni Man Whitney U Testi Sonuçları 105
Tablo 4.13. Yaş Bağımsız Değişkeni ile Etik Algıları Bağımlı Değişkeni Man Whitney U Testi Sonuçları 106
Tablo 4.14. Eğitim Düzeyi Bağımsız Değişkeni ile Etik Algıları Bağımlı Değişkeni Man Whitney U Testi Sonuçları 107
Tablo 4.15. Toplam Antrenörlük Süresi Bağımsız Değişkeni ile Etik Algıları Bağımlı Değişkeni Man Whitney U Testi Sonuçları 109
Tablo 4.16. Hipotez Sonuçları 110

SEMBOLLER / KISALTMALAR LİSTESİ

AAC : Avustralya Antrenörlük Konseyi
ABD : Amerika Birleşik Devletleri
ASC : Avustralya Spor Komisyonu
CAC : Kanada Antrenör Birliği
CIFP : Uluslararası Fair-play Konseyi
FA : The Football Association
FIFA : Uluslararası Birlik Futbolu Federasyonu
IOC : Uluslararası Olimpiyat Komitesi
ISO : Uluslararası Standardizasyon Teşkilatı
MÖ : Milattan Önce
NASPE : ABD Ulusal Spor ve Beden Eğitimi Kurumu
NATA : Ulusal Sporcu Eğiticileri Birliği
NAYS : Ulusal Genç Spor Birliği
NCS : Milli Antrenörlük Bursları
SGM : Sosyal Güvenlik Merkezi
SPSS : Sosyal Bilimler İçin İstatistik Programı
TDK : Türk Dil Kurumu
TICI : Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı
TMOK : Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi
TSK : Türk Spor Kurumu
UEFA : Avrupa Futbol Federasyonları Birliği
USOC : ABD Olimpiyat Komitesi

ÖZET

Sanlav, R. (2020) **Profesyonel Kulüplerdeki Futbol Antrenörlerinin Mesleki Etik İlkelerine İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi.** İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Spor Yönetimi Bilimleri ABD. Doktora Tezi. İstanbul.

Belirtilen kapsamda futbol antrenörlerinin mesleki etik algılarının tespit edilmesi ve bu durumun açıklanması büyük önem taşımaktadır. Etik kavramı spor yöneticiliği alanlarında birçok branşta incelenmiş ancak futbol antrenörleri üzerinde gerçekleştirilmiş bir çalışmaya rastlanmadığından bu araştırmanın konusu bu yönde şekillendirilmiştir. Araştırmanın konusunu futbol antrenörleri ve etik oluşturmaktadır.

Bu çalışmanın amacı, Türkiye'deki profesyonel futbol antrenörlerinin mesleki etik ilkelere uyma düzeylerinin çeşitli demografik özelliklere göre değişkenlik gösterip göstermediğinin incelenmesidir. Futbol antrenörlerinin etik algılarını tespit etmeye yönelik gerçekleştirilmiş olan bu araştırma literatürde ilk olma özelliği açısından oldukça önemlidir. Ayrıca futbol antrenörlerinin tüm meslek gruplarında olduğu gibi mesleki etik unsurlarına olan hassasiyetleri de bu araştırma ile belirlenmiş olacaktır. Belirtilen bu durum çalışmanın önemini arttırmaktadır.

Belirtilen sebepler ve işlemler sonucunda araştırmanın örneklemini toplamda 439 profesyonel futbol antrenörü oluşturmuştur. Gerçekleştirilen araştırma kapsamında veri toplama aracı olarak anket tekniğinden faydalanılmıştır. Profesyonel futbol antrenörlerinin etik algılarını belirleyebilmek adına anket aracılığı ile toplanan veriler SPSS paket programı aracılığı ile analiz edilmiştir. SPSS programı aracılığı ile tanımlayıcı istatistik tabloları oluşturulmuştur.

Gerçekleştirilen çeşitli analiz teknikleri sonucunda profesyonel futbol antrenörlerinin etik düzeylerinin oldukça yüksek olduğu ve farklı demografik özellikler genelinde herhangi bir değişime maruz kalmadığı tespit edilmiştir. Her seviyede ve her türlü demografik özelliğe sahip profesyonel futbol antrenörlerinin etik düzeyleri oldukça yüksek olarak belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: *Antrenör, Etik, Farklılık, Fair-Play, Futbol, Spor Etiği*

ABSTRACT

Sanlav, R. (2020) **An Examınatıon Of The Vıews Of Football Traners In Professional Clubs On Professıonal Ethical Principles.** Istanbul University-Cerrahpasa Institute of Graduate Studies, Department of Sport Management Science. PhD Thesis. Istanbul.

It is of great importance to determine the professional ethical perceptions of football coaches and to explain this situation. The concept of ethics has been studied in many branches of sports management, but since there is no study on football coaches, the subject of this study has been shaped in this direction. The subject of the research is football coaches and ethics.

The aim of this study is to abide by the professional ethics of the level of professional football coach in Turkey examined whether there is a variability based on various demographics. This research, which was carried out to determine the ethical perceptions of football coaches, is very important in terms of being the first in the literature. In addition, the sensitivity of football coaches to professional ethics elements, as in all professional groups, will be determined by this research. This situation increases the importance of the study.

As a result of the stated reasons and procedures, a total of 439 professional football coaches constituted the sample of the study. Survey technique was used as a data collection tool within the scope of the research. In order to determine the ethical perceptions of professional football coaches, the data collected through the questionnaire were analyzed using the SPSS package program. Descriptive statistics tables were created through the SPSS program.

As a result of various analysis techniques, it has been determined that professional football coaches have a very high ethical level and are not exposed to any change across different demographic characteristics. Ethical levels of professional football coaches at all levels and with all kinds of demographic characteristics are determined to be quite high.

Key Words: *Coach, Ethics, Diversity, Fair Play, Football, Sports Ethics*

1. GİRİŞ VE AMAÇ

Araştırmanın konusunu oluşturan futbol antrenörlerinin mesleki etik algılarının neler olduğunun belirlenmesi öncesinde araştırmanın ortaya çıkış sürecinin belirtilmesi önemlidir.

Belirtilen kapsamda futbol antrenörlerinin mesleki etik algılarının tespit edilmesi ve bu durumun açıklanması büyük önem taşımaktadır. Etik kavramı spor yöneticiliği alanlarında birçok branşta incelenmiş ancak futbol antrenörleri üzerinde gerçekleştirilmiş bir çalışmaya rastlanmadığından bu araştırmanın konusu bu yönde şekillendirilmiştir. Araştırmanın konusunu futbol antrenörleri ve etik oluşturmaktadır.

Meslek etiği, etik kod, etik ilke, etik dışı davranış, iş ahlakı ve meslek ahlakı gibi kavramların son yıllarda oldukça fazla kullanıldığı görülmektedir. Birçok meslek dalında olduğu gibi antrenörlerin de etik ilkeleri belirlenmiştir Belirlenen bu etik ilkelere de antrenörlerin uymaları beklenmektedir.

Bu çalışmanın amacı, Türkiye'deki profesyonel futbol antrenörlerinin mesleki etik ilkelere uyma düzeylerinin çeşitli demografik özelliklere göre değişkenlik gösterip göstermediğinin incelenmesidir. Araştırmanın amacı doğrultusunda çeşitli istatistiksel analizler gerçekleştirilmiş olup amaca ulaşabilmek için tüm kontroller sağlanmıştır.

Futbol antrenörlerinin etik algılarını tespit etmeye yönelik gerçekleştirilmiş olan bu araştırma literatürde ilk olma özelliği açısından oldukça önemlidir. Ayrıca futbol antrenörlerinin tüm meslek gruplarında olduğu gibi mesleki etik unsurlarına olan hassasiyetleri de bu araştırma ile belirlenmiş olacaktır. Belirtilen bu durum çalışmanın önemini arttırmaktadır.

Gerçekleştirilen araştırmanın kapsamını profesyonel futbol antrenörleri oluşturmaktadır. Profesyonel futbol antrenörlerinin mesleki etik algılarının ölçülmesi ise belirlenen sınırlılıklar arasındadır.

Araştırma kapsamında anket formlarına yanıt veren tüm antrenörlerin araştırma kapsamında ulaşılmak istenen sonuca ulaşabilmek açısından yeterli olacağı ve verdikleri yanıtların doğru olduğu varsayılmıştır. Araştırma da ayrıca sadece futbol antrenörleri ve yeterli lisans seviyelerine sahip olmaları sınırlılıkları da getirilmiştir. Bunların yanı sıra profesyonel futbol antrenörleri ile sınırlandırılmış olan çalıma süper lig, 1. Lig, 2. Lig ve 3. Lig antrenörleri olarak belirlenmiştir.

Profesyonel futbol antrenörlerinin mesleki etik algılarının tespit edilmesine yönelik gerçekleştirilmiş olan bu araştırmanın evrenini belirtildiği gibi profesyonel futbol antrenörleri oluşturmaktadır. Ayrıca evren içerisine futbol teknik sorumluları da dahil edilmiştir. Araştırma kapsamında belirlenen sınırlılıklar dahilinde Türkiye profesyonel futbol ligleri olan Süper Lig, 1. Lig, 2. Lig ve 3. Lig antrenörleri araştırmanın evrenini oluşturmaktadır.

Örneklemin evreni temsil gücünün yüksek olabilmesi ve ulaşılan sonuçların doğruluğunun yüksek olabilmesi için toplamda 500 profesyonel futbol antrenöründen veri toplanmak istenmiştir. Toplanan anket formları değerlendirildiğinde 439 anket formunun kullanılabilir olduğu ve analize dahil edilebileceği belirlenmiştir. Belirtilen sebepler ve işlemler sonucunda araştırmanın örneklemini toplamda 439 profesyonel futbol antrenörü oluşturmuştur.

Gerçekleştirilen araştırma kapsamında veri toplama aracı olarak anket tekniğinden faydalanılmıştır. Anket formunun oluşturulması öncesinde alanında uzman birçok kişi ile görüşmeler gerçekleştirilmiş ve ulaşılmak istenen sonuca en uygun anket formunun hazırlanması sağlanmıştır.

Çeşitli literatürlerin incelenmesi sonucunda oluşturulan anket formu toplamda 2 bölümden oluşmaktadır. Anket formunun birinci bölümünde katılımcı profesyonel futbol antrenörlerinin demografik özelliklerini belirlemeye yönelik yönlendirilmiş olan toplamda 7 soru yer almaktadır. Kişisel bilgilerin tespit edilmesine yönelik oluşturulan demografik bilgiler bölümü, antrenörlük lisans türleri, takımlarının kategorileri, takımlarının adı, yaş aralıkları, eğitim düzeyleri,

antrenörlük hizmet süreleri ve çalıştırdıkları takımın cinsiyetlerinin neler olduğuna yönelik sorulardan oluşmaktadır.

Anket formunun ikinci bölümünde ise "Antrenörlerin Etik İlkelere Uyma Düzeylerine İlişkin Görüşleri" adı altında Semiyha Dolaşır tarafından gerçekleştirilmiş olan ölçek kullanılmıştır. Ancak gerçekleştirilen çalışma yalnızca profesyonel futbol antrenörlerinin meslek etiği algılarını ölçmeye yönelik olmasından kaynaklı olarak anket formu çalışmaya uygun olarak düzenlenmiştir. Araştırma da kullanılan ölçeğin asıl sahibi olan Dolaşır'dan araştırma öncesinde gerekli izinler alınmıştır.

"Antrenörlerin Etik İlkelere Uyma Düzeylerine İlişkin Görüşleri" adlı ölçeğin orijinal çalışmasında ölçek güvenirlik sonuçları ,970 olarak tespit edilmiştir. Bu ölçek toplamda 67 ifadeden oluşmakta ve 5'li likert ölçek yardımı ile yanıtlar istenmektedir. Gerçekleştirmiş olduğumuz profesyonel futbol antrenörlerinin mesleki etik algılarını tespit etmeye yönelik bu araştırmada da orijinal ölçekte olduğu gibi 67 ifade kullanılmış ancak çeşitli uzmanlardan alınan geri bildirimler doğrultusunda düzenlemeler yapılmıştır.

Profesyonel futbol antrenörlerinin etik algılarını belirleyebilmek adına anket aracılığı ile toplanan veriler SPSS paket programı aracılığı ile analiz edilmiştir. SPSS programı aracılığı ile tanımlayıcı istatistik tabloları oluşturulmuştur.

Öncelikli olarak ölçek "Antrenörlerin Etik İlkelere Uyma Düzeylerine İlişkin Görüşleri" ölçeğinde yer alan ifadelere katılımcıların verdikleri yanıtların ortalamaları değerlendirilmiştir.

Antrenörlerin etik ilkelere uyma görüşlerinin hesaplanmasında, betimsel istatistiklerden ortalama, standart sapma, frekans ve yüzde değerleri aracılığı ile yorumlanmıştır. Çalışmanın hipotezlerine uygun bir şekilde ikili grupların karşılaştırılmasında Man Whitney U testi (t testi) kullanılacaktır.

Araştırmanın tamamlanması için yaklaşık iki yıllık bir süre belirlenmiş ve bu süre zarfında çalışma tamamlanmıştır. İlk olarak yayın taramasıyla gerekli dokümanlara ulaşılarak ulusal ve uluslararası literatürle araştırmamıza katkı sağlayacak bilgilere ulaşılmıştır.

Tarama modelinden faydalanılarak oluşturulan literatür bölümünün ardından kavramsal ölçüm aracı olarak kullanılacak anket formu uygun hale getirilmiştir. Anket için verilerin toplanmasında hem yüz yüze hem de elektronik ortamdan anketleri kulüpler ile iletişime geçerek gönderim sağlanmıştır. Anketleri yapacak profesyonel antrenörlerin anketleri daha sağlıklı cevaplanması için gerekli uygun zamanların ayarlanıp anketleri cevaplamaları belirtilmiştir.

Profesyonel takımların kamp dönemleri dikkate alınarak bu zamanlar dışında anketin daha sağlıklı uygulanacağı öngörülerek bu dönemlerde formlar iletilmiştir. Anketlerin geri dönüşümü tarafımıza sağlandıktan sonra gerekli kontroller yapılarak geçersiz anketin olup olmadığı kontrol edilip ayrılarak, geçerli anketlerin ise SPSS 22.0 anket programı ile istatistiğin yapılması ve yorumlanması işlemi gerçekleştirilmiştir.

2. GENEL BİLGİLER

2.1. ETİK VE MESLEK ETİĞİ

Bu bölümde etik ve meslek etiği kavramları ele alınacak olup detaylı bir şekilde aktarılması sağlanacaktır.

2.1.1. Etik Kavramının Tanımı

Etik teriminin tanımlanması en zor olan terimlerin başında geldiği belirtilmektedir. Sosyal bilimlerdeki çalışmalara konu olan birçok kavram gibi etik kavramının da farklı tanımlamaları bulunmaktadır (Bilen ve Yılmaz, 2014).

Köken olarak Yunan dilindeki ethos sözcüğüne dayanan etik kelimesinin iki şekilde kullanımı bulunmaktadır. Birinci kullanımı alışkanlık, töre ve görenek anlamlarında kullanılmaktadır. İkinci kullanımı ise; eylem kurallarını kavrayarak ve üzerinde düşünerek talep edilen iyiyi geçekleştirmek için onları alışkanlığa dönüştüren kişidir.

Güncel Türkçe Sözlükte etik kelimesi isim olarak "töre bilimi" ve "çeşitli meslek kolları arasında tarafların uyması veya kaçınması gereken davranışlar bütünü" olarak, sıfat olarak ise "ahlaki, ahlakla ilgili" olarak tanımlanmaktadır (Çiçek vd., 2013).

Daft'a göre etik; bir kişi veya grubun doğru veya yanlışın ne olduğuna ilişkin davranışlarını düzenleyen ahlaki ilke ve değerleri ifade eder. Etik, her birey için kişisel ve benzersizdir, ancak herhangi bir grupta, örgütte veya toplumda, etik davranışı neyin oluşturduğu konusunda fikir birliği vardır. Kültür, din, tarihsel birikim gibi birçok konu bir toplumun neyin doğru neyin yanlış olduğuna ilişkin görüşlerini, yani toplumsal ahlakını şekillendirir. Bu toplumsal ahlak kendini düzenli bir toplum için gerekli davranış ve değerlerin normları olarak yansıtır ve bunların bazıları yasaları oluşturur. Yasalar ve yazılı olmayan toplumsal normlar ve değerler de aile ve işyeri gibi ortamları şekillendirir. Bireyler ailelerinin, toplumun, kültürün, dinin ve coğrafi çevrenin inanç ve değerlerinin bir kısmını edinerek bir kısmını da dışarıda bırakarak kendi etik standartlarını oluşturur. Bu

nedenle her bireyin etik bakış açısı tarihsel, kültürel, toplumsal ve ailevi zemin ve etkiler barındırır. Bireysel etik konusu ise bir davranışı içermesi sebebiyle önemlidir (Yıldırım, 2016).

Köken ve sözlük tanımlamalarının yanı sıra, etik ve özellikle iş etiği konusunda çalışma yapan araştırmacıların yapmış oldukları tanımlamalar da incelenmiştir. Buller vd. araştırmalarında etiği, hem mantık yürütme sürecinde kullanılan ahlaki kodları ve değerleri hem de bu sürecin sonucu olan karar ve davranışları içerecek şekilde tanımlamaktadır (Pieper, 2012).

Etik konusunda araştırma yaparken ahlak kavramı ile karşılaşılmaması neredeyse ihtimal dışıdır. Bu sebeple ahlak kavramının etimolojik kökenine ve anlamına bakmakta da fayda görülmektedir (Özkan ve Hacıhasanoğlu, 2012).

Yunan dilindeki ethos teriminin Latince karşılığı mos (çoğulu mores) sözcüğüdür ve töre yani ahlak anlamına gelir ve bir insan topluluğunda karşılıklı ilişkilerde gelişen saygı ve birbirini benimseme süreçlerinden oluşan ve norm olarak geçerli kılınan eylem modelleri olarak tanımlanır (Başpınar ve Çakıroğlu, 2012; Kutlu, 2008; Karabınar ve Çevik, 2014).

Güncel Türkçe Sözlükte ahlak kelimesi isim olarak "Bir toplum içinde kişilerin uymak zorunda oldukları davranış biçimleri ve kuralları, aktöre, sağtöre" olarak tanımlanmaktadır (Yıldız, 2010).

2.1.2. Etik ile İlgili Kavramlar

Bu bölümde etik ile ilgili kavramlar belirtilecek olup etik ile ilişkileri aktarılacaktır.

2.1.2.1. Ahlak

Etik ve ahlak kavramları kimi zaman karıştırılmakta, birbirinin yerine veya aynı anlamda kullanılabilmektedir. Bu sebeple bu iki kavramının tanımlarının ve bu kavramların birbirleri ile ilişkisinin açıklanması önemlidir (Karaman, 2015).

Etik ve ahlak kavramlarının tanımlanmasına ve aralarındaki ilişkiyi açıklamaya çalışan çeşitli yazarların tanımlamalarına aşağıda yer verilmiştir (Gök, 2012).

Etik kavramını tanımlamaya çalışan yazarlar şu tanımlamaları yapmışlardır (Cevizci, 2002):

- Neyin iyi ve doğru, neyin kötü ve yanlış olduğunu araştıran, insan hayatının gerçek amacının ne olması gerektiğini soruşturan, ahlaklı ve erdemli bir yaşayışın hangi unsurları içerdiğini irdeleyen felsefe dalıdır.
- Takınılan ahlaki tutumların ardında yatan yargılarımızı ele alan felsefe dalıdır.
- Doğru ve yanlışın ne olduğu ile ahlaki ödev ve yükümlülüklerin neler olduğunu da inceleyen ahlak ilkelerine ilişkin felsefi çalışmadır.
- Etik, ahlaki eylemin bilimidir ve iyi olanı değil, bir şeyin iyi olduğu hükmüne nasıl varıldığını söyler.
- Gerçeği baştan kabul edilen hiçbir ahlaki kesinlik yoktur ilkesiyle hareket eden, iyi ve kötünün ne olduğu konusunu tartışan ahlak felsefesidir.
- Değerlerin ve ahlaki ilkelerin incelenerek kurallar halinde ortaya konulması sonucunda oluşan ahlak sistemi, görüşü ya da anlayışıdır.

Ahlak kavramını tanımlamaya çalışan yazarlar şu tanımlamaları yapmışlardır (Dağlı, 2013; İyi ve Tepe, 2011; Sökmen ve Tarakçıoğlu, 2013):

- Bir kültür çevresi içinde kabul gören, belirli ve tanımlı değerler bütünü ve amaçlar, bu değerleri yaşatma ve bu amaçlara ulaşma yolunu anlatan kurallar bütünü, bir toplumun belli bir tarihsel dönem boyunca, belli türden değer, emir, yasak, norm ve inançlara göre düzenlenmiş, töreleşmiş ve gelenekleşmiş yaşama biçimidir.
- Yanlış ve doğru, iyi ve kötü, erdem ve kusur ile yaptıklarımızı ve yaptıklarımızın sonuçlarını değerlendirme ile ilgilidir.
- Gelenek, alışkanlık, bireylerin eylemlerinin ve karakterlerinin iyiliğini ve kötülüğünü, doğruluğunu ve yanlışlığını muhakeme etmeye ilişkin inançlar.
- Bir topluluğun değer ve anlam arayışlarını yansıtan yaşam biçimleri.

- Öznesinde insan ve insan davranışları olan ve insanın doğuştan gelen özellikler yanında, kendisine, ilişki içinde olduğu başka insanlara ve içinde yaşadığı topluma karşı genel olarak iyi ve kötü çerçevesinde yön veren, eğitim ile kazanılan davranışlar rehberidir.
- Doğru ve yanlış davranışı tanımlayan kurallar seti, bireyin bireysel yaşamını belirleyen kurallar dizgesi veya bir topluluk ya da toplum için uygun davranış kurallarıdır.

Çeşitli yazarlar etik ve ahlak kavramları arasındaki ilişkiye yönelik ise şu açıklamaları yapmışlardır (Başpınar ve Çakıroğlu, 2012):

- Eylemin pratiği ahlak, eylemin teorisi ise etiktir.
- Etik ahlak üretmez, ahlak üzerine konuşur; etik tek tek eylemlere ilişkin ahlaki yargılarda bulunmaz, eylemlere ilişkin ahlaki yargıların nasıl oluştuklarını çözümler.
- Etik, ahlak üzerine düşünme, ahlak üzerine felsefe yapmadır; ahlak, etikten daha önceden var olmuştur ve etiğin amacı, ahlakın temel sorunlarına felsefe yaklaşımı çerçevesinde cevap aramaktır.

Görüldüğü üzere, etik kavramı, ahlak kavramı ile doğrudan ilişkilidir ve ahlak kavramı tanımlanırken belirli bir topluluk için geçerli olan iyi ve kötü davranışlardan bahsedilmektedir. Buradan hareketle ortaya çıkan bir başka önemli konu ise bu tanımda yer alan iyi ve kötü davranışların standardının ne olduğu, yani kısaca ahlakın kaynağının ne olduğudur (Kutluk ve Ersoy, 2011).

İnsanlar kişisel ahlak standartlarını içinde yaşadıkları toplumsal yapıda ilişki içinde oldukları ebeveynleri, aile üyeleri, arkadaşları, akranları, komşuları gibi aktörler tarafından sergilenen davranışları gözlemleyerek oluştururlar. Demir'e göre bu standartların kaynağı ise karşılıklı şekilde etkileşim içinde olan akıl-bilgi, duygu, uzlaşılan kurallar ve din unsurlarıdır (Karaman, 2015).

Bu tür davranış kuralları organize olmuş yaşamın devamı ve muhafazası için esastır. Kurallar ve standartlardan bahsedilirken normlardan, yani normal davranışın ne olduğundan da bahsedilmesi gerekir. Normlar, belirli bir şekilde

hareket etmek için geliştirilmiş ve elde edilmiş belirli değerlerden oluşmaktadır (Özkan, 2003).

Araştırmacıların etik kavramını tanımlarken kullandıkları bu normlar ve değerler ise etik kuramları tarafından açıklanmaya çalışılmaktadır (İşgüden, 2007).

2.1.2.2. Hukuk

Yukarıda belirtildiği şekilde, toplumsal normların bir kısmı yasaları oluşturur. Etik ve yasa kavramları birbirleri ile bağlantılı olsa da birbiri yerine kullanılması doğru değildir (Sökmen ve Tarakçıoğlu, 2011).

Herhangi bir davranış yasal ise etik olduğu anlamına gelmez ve etik, çoğu zaman, yasaların da ötesinde sorumlulukları içerir. Ayrıca herhangi bir davranış yasalara uygun olsa da etiğe uymaz ise meşru da sayılamaz (Karacan, 2014).

2.1.3. Etik Türleri

2.1.3.1. Normatif Etik

Betimleyici etik, herhangi bir kural koymak yerine insan davranışını gözlemleyerek sonuçlarını betimler. Bir başka deyişle, olması gereken ile değil de olan ya da olgu ile ilgilenir ve bu yaklaşımda etik, ahlaki olgu ve olaylara dışarıdan bakar ve onları bilimsel bir yaklaşım ile gözler, tasvir eder ve açıklar (Cevizci, 2015).

Normatif etik kuramlarını üç başlıkta incelemek mümkünüdür: Teleolojik yaklaşım, deontolojik yaklaşım ve erdem etiği

Teleolojik etik kuramları, ahlaki eylemin değerinin eylemin niçin yapıldığı ile değil sonucu ile belirlendiğini savunur. Eylemin yol açtığı sonuçlar iyi ise eylem doğrudur, kötü ise eylem yanlıştır ve iyi sonuçlara götüren bir eylemin kötü yan etkileri de olduğunda, eylemin yol açtığı iyi ve kötünün oranı önemlidir. Bu nedenle bu etik yaklaşımlar sonuççu yaklaşımlar olarak da ifade edilirler. Sonuççu yaklaşıma göre, bir davranışta bulunurken mevcut alternatifler içinde sonucu en iyi olacak davranış seçilmelidir. Bu noktada sonucun kimin için en iyi olacağı sorusu

gündeme gelmektedir ve bu soru egoizm ve faydacılık yaklaşımları ile açıklanmaktadır.

Egoizm, ahlaki karar alma sürecinde, bireyin kendi kişisel çıkarlarına en çok katkıda bulunacak davranışı seçmesi olarak ifade edilir. Kişinin kişisel çıkarlarını maksimize eden her karar etiktir. Literatürde egoizm, psikolojik ve ahlaksal olarak iki farklı başlıkta incelenmektedir.

Psikolojik Egoizm

Psikolojik egoizme göre bencil olmamak insanın elinde değildir ve kişi tüm eylem ve davranışlarında kendisi için uygun bulduğu davranışı seçer. İnsanlar varlıklarının özleri ve doğaları gereği kendi çıkarlarını gözetirler. Psikolojik egoizmin yol göstericisi, uç (aşırı) durumlar da dâhil olmak üzere her zaman ve koşulda geçerli olacak şekilde, kişisel çıkarlardır.

Ahlaksal Egoizm

Ahlaksal egoistlere göre, mevcut eylem alternatifleri içinde uzun vadede kişinin kendi çıkarına en çok hizmet eden eylem ahlaksal açıdan en doğru eylemdir. Ahlaksal egoistlerin her zaman başkaları ile çatıştığı durumlar olmayabilir, eğer birisine yardım etmek veya verilen bir sözü tutmak uzun vadede kişinin çıkarına ise bu şekilde davranabilir. Birey karşılaştığı durumla ilgili olarak kendisi için en uygun şartları belirler, kendisine yararlı olan ve olmayanları hesaplar ve kendi gelişimine en fazla fayda sağlayacak olan eylemi gerçekleştirir.

Günümüz şartlarında bu kuramın ileri sürdüğü egoist davranışların yoğunluk kazandığı düşünüldüğünde etik ile ilgili çalışmaların artmasında bu kurama ilişkin uygulama alanlarının önemli bir etkisi olduğu belirtilmektedir.

Sonuççu teorilerin yapısına uygun olarak, faydacılıkta eylemlerin amaçlaması gereken bir “iyi” vardır. Fakat sadece kendi çıkarlarına odaklanan egoistlerden farklı olarak faydacılar, mevcut alternatifler içinde en yüksek sayıda insan için en yüksek iyiyi sağlayacak şekilde davranmayı ilke edinirler. Faydacılık, tüm insan davranışlarının temeline faydayı koyan ve insanı bir faaliyet için

güdüleyen temel unsurun fayda olduğunu savunan bir yaklaşımdır. Etik davranış genele ya da topluma zarar vermeyen ya da diğer bireylere yarar ve mutluluk sağlayan bir davranış olmalıdır. Faydacılar için bir davranışı ahlaki açıdan doğru veya yanlış yapan şey, o davranışın ortaya çıkaracağı toplam iyi ya da kötüdür (Kozak ve Nergiz, 2016).

Bu noktada faydacılık kuramı ile ilgili çalışma yapan kuramcıların farklı "iyi" tanımları dikkat çekmektedir. Faydacılık kuramının kurucularından olan İngiliz filozof Jeremy Bentham, "iyi" olanı aralarında hiçbir ayrım yapmadan haz veya mutluluk olarak tanımlar. Bentham'a göre yemek yerken duyulan haz ile şiir dinlerken alınan haz aynıdır. Yine bir İngiliz filozof olan John Stuart Mill ise "iyi" olanı yine hazlar olarak tanımlar fakat hazları yüksek hazlar (sanat, bilim, estetik gibi) ve aşağı hazlar (tensel ve fiziksel hazlar) olarak ikiye ayırır (Cerit, 2010).

Faydacı kuramı savunan düşünürler; davranışın ahlaklı olup olmadığını belirleyen kriterin, her bir bireyin bireysel davranışları olduğunu savunan davranışçı faydacılar ile belirlenen kural ve prensiplere bağlı olduğunu savunan kuralcı faydacılar olarak ikiye ayrılmışlardır.

Davranış Faydacılığı

Davranış faydacılığı, değerlendirme birimi olarak tek tek davranışları temel alır. Doğru davranış, belirli bir durumda alternatif davranışlar içinde en çok sayıda insan için en çok faydaya yol açacak davranıştır. Sonuççu teorilerin özelliği olduğu şekilde, davranış tek başına yargılanmaz, yol açtığı sonuçlara göre yargılanır (Berkman, 2010).

Kural Faydacılığı

Kural faydacılığı, tek tek eylemlerin değil, belirli bir durumda herkesin bir kurala uyması halinde ortaya çıkacak mutluluk ve acıyı hesaplamak gerektiğini ve alternatifler içinde en çok mutluluğa yol açacak kural hangisi ise o kurala göre davranış gösterilmesi gerektiğini savunur. Örneğin bir işletmenin vereceği vergiyi azaltabilmek adına giderlerini olduğundan fazla göstermesi, işletmenin faydasına

iken, toplumun zararınadır ve toplam fayda azaldığı için bunu engelleyici bir kural koyulur ve herkesin bu kurala uyması beklenir (Kavi ve Koçak, 2013).

2.1.3.2. Deontolojik Etik

Deontolojik teorilerde vurgu eylemin üzerindedir, sonuçlarının üzerinde değildir. Bir davranışın sonucunun iyi olması, o sonuca ulaştıran davranışın doğru olduğu anlamına gelmez. Başka bir deyişle iyi sonuçlar, kötü eylemleri ya da niyetleri haklı çıkarmaz. Bu yaklaşımın temeli "başkalarının sana karşı nasıl davranmasını istiyorsan, sen de o şekilde davran" ilkesidir

Deontolojik etik yaklaşımında, sonuç yerine doğru eylemin ne olduğu üzerinde durulur. Herhangi bir davranışın doğru veya yanlışlığı, davranışın sonuçlarından bağımsız olarak, onun birtakım ahlaki ödev ya da davranış kurallarını yerine getirip getirmemesi tarafından belirlenir. Bir başka deyişle, davranışın sonucundan ziyade, davranışın temelindeki niyet, ilke ve yerine getirilen ödevin önemli olduğunu savunur. Deontolojik etik anlayışı, insanın akıllı ve sorumlu bir varlık olarak yerine getirmek durumunda olduğu birtakım ödevleri bulunduğu düşüncesinden hareketle, ahlakın temeline ödevi yerleştirir (Şahin, 2017).

Faydacılar ile karşılaştırıldığında, deontolojistlere göre; doğru söylemenin veya doğruyu yapmanın sonuçları acı getirecekse de doğru olan söylenmelidir ve yapılmalıdır. Örneğin bir siparişi zamanında teslim edemeyeceğini bilen bir işletme, o işi kaçırma pahasına, siparişi almamalıdır (Karacan, 2014).

Deontolojik teoriler dört başlıkta incelenebilir: Kantçı etik, haklar teorisi, adalet teorisi ve relativist teoriler.

Deontolojik etiğin en önemli temsilcilerinden olan Immanuel Kant'ın ahlak konusunda savunduğu en temel fikir, bir eylemi iyi ya da kötü yapan şeyin eylemin sonuçları değil, eylemin temelindeki niyet olduğudur ve Kant'a göre bu dünyada kayıtsız şartsız iyi olan tek bir şey bulunmaktadır ve o da iyi niyettir çünkü iyi niyete sahip birisi doğru olanı yapma ve ödevini yerine getirme güdüsü dışında hiçbir güdü ile hareket etmez. Kant, etik teorisinde üç kavramı ele almaktadır: iyi niyet, kategorik emir ve özgürlük. Kant'a göre, eğer bir kişide iyi niyet yok ise, o kişi çok

iyi bir anlama yeteneğine, zekaya, kararlılığa, sebat etme gücüne sahip olsa dahi o kişi son derece zararlı ve kötü olabilir. Kant, ahlaki emirleri akıl sahibi bir varlık olan insan tarafından tasarlanmış kategorik (kesin) emirler olarak ifade eder, yani kayıtsız şartsız emreden kesin buyruklardır ve Kant'ın kesin emri "öyle bir şekilde davranayım ki, o davranışımın evrensel bir yasa olmasını isteyebileyim" anlayışıdır. Eğer irade, içgüdülerden bağımsız olamıyor ise, yani akıl ve niyet özgür değilse, kategorik emir anlamını yitirir. Sonuç olarak Kant, insanlara saygıyı kuvvetle vurgulamıştır ve kendi amaçlarımız için başkalarına bir araç olarak bakmamamız gerektiğini söylemektedir (Torlak, 2006).

Bu teori, yükümlülükler ve ilkeler üzerinde durmak yerine, haklar üzerinde durmaktadır ve Kant ahlakındaki "ne yapmalıyım?" biçimindeki soru bu teoride "nelere hakkım var?" şeklini almaktadır. Bu teori bütün bireylerin ve grupların temel bazı hak ve özgürlüklerini korumaya ilişkin tutarlı kararları ve davranışları kapsamaktadır. Bireylerin yaşama, güvenlik, konuşma gibi hakları evrenseldir, doğal haklardır ve karar vericiler bireylerin bu haklarına saygı göstermelidirler. Ahlaki muhakemenin odağı toplum değil, birey olmalıdır.

Adalet anlayışı konusundaki en güçlü ve etkili çalışma Amerikalı filozof John Rawls tarafından yapılmıştır. Adalet teorisinde, adalet her şeyin temelidir, her şeye önceldir ve herhangi bir davranış ya da kural, haklı değilse iyi de değildir. Toplum denilen olgu, karşılıklı menfaat amacıyla oluşturulan bir iş birliğini temsil ettiği gibi çıkar çatışmalarını da beraberinde getirmektedir. Bu nedenle toplumda belirli adalet ilkelerine ihtiyaç vardır (Özgener, 2004).

Ahlaki relativistler, ahlakın rasyonel, objektif veya evrensel olmadığını ve hiçbir zaman olmayacağını savunurlar. Onlara göre, ahlaki kurallar bilimsel temellere oturmazlar ve toplumlarla ilişkili olarak zamanla değişirler. Ahlak kavramına temel oluşturan kültürel değerler toplumdan topluma ve hatta bireyden bireye farklılaşır ve bu sebeple herkes için geçerli ahlak kuralları oluşturmak zordur. Bunun devamı olarak da kişi veya grupların ahlaksal konulardaki görüşünün tartışmasız olduğuna inanılır ve her görüşün diğer görüşe hoşgörülü olması beklenir. Öznel görecilik, herkesin ahlaksal yargılarının eşit ölçüde doğru olduğunu varsayar ve eşitlikçidir, kültürel göreciliğe göre ise bireyler yanılabilir fakat

kültürler yanılmaz, bu sebeple ahlaksal konularda en yüksek otorite kültürdür (Kavi ve Koçak, 2013).

Erdem etiği yaklaşımının kökleri Socrates ve öğrencileri Platon ve Aristotle'nun ahlak teorilerine kadar dayanır. Bu düşünürlere göre ahlak; bilgelik, adalet, basiret ve hoşgörü gibi gelişen erdemler anlamındadır. Socrates erdem etiğini, ruhun boyutları arasındaki denge ve uyum olarak tanımlamış, Plato da ruhun sağlığı için temelinde akıl olan erdem ahlakını zorunlu görmüştür. Aristotle ise ahlaki erdemlerin karakter ve kişilikle ilgili olduğunu belirtmiştir. Erdem ahlakı, iyi ve doğru bir yaşamı meydana getiren karakter özelliklerini detaylı bir şekilde tanımlamaya çalışmaktadır. Erdem etiği nasıl yaşamalıyım, nasıl bir insan olmalıyım sorularını önemser, odağına tek tek eylemlerden ziyade kişinin karakterini koyar ve belirli huyları ve özellikleri kazanma meselesidir (Şahin, 2017).

2.1.4. Meslek ve Meslek Etiği Kavramı

Meslek etiğine geçmeden önce meslek kavramının tanımlanması gerekir. Kişinin geçimini sağlamak üzere para kazanmasını sağlayan, profesyonelce yerine getirdiği işe kişinin mesleği denir. Bu işin de bir meslek sayılabilmesi için belli bir tekniğe ve kurumsallaşmış değer sistemine sahip olması gerekir. Değerler manzumesine sahip mesleklerin standartları olacağından daha uzun ömürlü olmasını sağlar.

Meslek kavramı etimolojik olarak İngilizce "profession" (meslek) kelimesinin "profes" kökünden, Oxford sözlüğündeki karşılığı olan "dinsel düzen adına yemin etmekten" gelmektedir. 1675 yılından itibaren ise "yeteri kadar nitelikli olma" anlamında kullanılmaya başlanmıştır. Günümüzde ise meslek, "herhangi bir konuyu açık bir dille ortaya koymak "olarak kullanılmaktadır. Emile Durkheim ise, meslekleri ekonomik olmaktan ziyade toplumsal yaşamın vazgeçilmez öğelerini barındıran topluluklar olarak görmektedir. Bu tanıma göre meslekler, ekonomik ve toplumsal hayatın değerlerini temel alarak ahlaki içerikle işlevsel amaçlara ulaşmış olurlar.

Meslek, insanlara faydalı olabilecek bir şeyler üretmek amacıyla bireyin belirli bir eğitim sonrasında kişinin bilgi, beceri ve yetenek gibi olumlu özellikler kazanmasıdır. Meslek, amatörlüğün karşıtı olup, kişinin hayatını devam ettirebilmesi için para kazanmak üzere profesyonelce yaptığı iştir, uğraştır. Bir işin, uğraşın meslek olarak sayılabilmesi için, yapılan işin değer ve ilkelere de sahip olması gerekir. İşi doğru yapma alışkanlığı, mesleğe yönelik tutum, bilgi ve beceri meslek elemanında olması gereken üç elzem öğedir. Bu bağlamda işin teknik yeterliliği kendi başına yeterli değildir. Buna ilaveten mesleki etik ilke ve değerlerin de tanımlanmış olması gerekir. Bu ilkeler ve etik değerler sadece yazılı olarak ortaya konmazlar, aynı zamanda meslektaşlar tarafından da örtülü biçimde benimsenmiş olabilirler. Bir işin meslek olabilmesi için belli özelliklere haiz olması gerekir. Bunlar (Yıldız, 2010):

- Bir mesleki branş, içinde bulunduğu toplumun en gerekli ihtiyaçlarını karşılar. Sağlık, eğitim, güvenlik vb.
- Her mesleğin kendine has entellektüelitesi mevcuttur,
- Meslekler sadece yapana doyum sağlamaz, aynı zamanda başkalarına da yarar sağlar,
- Meslek, belli bir süre içinde sistemli, disiplinli eğitim süreciyle kazanılmış özel bilgi ve becerilere dayanır. Yani mesleği icra eden kişi işinin uzmanı olarak toplum tarafından kabullenilir,
- Araştırma ve deneylerle geliştirilen meslek dalları zaman içinde kendine has tekniklere sahip olurlar,
- Belli bir kazanç elde etmek için meslekler irca edilir,
- Her mesleğin bir meslek örgütüne ihtiyacı vardır. Şöyle ki, meslek üyelerini hem aynı çatı altında toplayıp onları kontrol edecek, yol gösterecek hem de onları eğitecek mesleki uygulamaların standardize edilmesine öncülük edecektir,
- Meslek sahipleri sorumlu davranmak zorundadır. Çünkü onların topluma karşı özel ahlaki sorumlulukları vardır. Başkalarına ve topluma fayda sağlamak, meslek olmanın özünü oluşturur.

Meslek etiği ilkeleri, çalışanların ve yöneticilerin dünya görüşünden bağımsızdır. Öyle ki bu ilkeler, meslek üyeleri çalışırken, kültürlerinden, inançlarından, yaşam felsefelerinden vb. ayrı olarak kabullenip içselleştirmesi gereken ilkelerdir. Dünyanın her yerinde bu kurallara uyulması zorunludur. Aynı zamanda bu ilkeler, kurallar sadece yapılması gerekeni değil, yapılmaması gerekenleri de gösterir. Bu etik kodlarla davranış disiplin altına alınmakta, doğru ve kabul edilebilir davranışların standardize edilmesi sağlanmaktadır. Meslek elemanlarının işlerini yerine getirirken karşılaştıkları tüm sorunlar meslek ahlakının konusu içindedir. Bu sorunlar tüm taraflar arasında yaşanır. Bu taraflar, yöneticiler, çalışanlar, müşteriler, örgütle bir şekilde iş ilişkisine girmiş tüm aktörleri kapsar. Aslında genel ahlak ilkeleri ile iş ahlakı ilkelerini birbirinden ayrı tutmak doğru olmaz. Çünkü meslek ahlakıyla, etik birbirinden ayrılmaz ve birlikte düşünülmesi gereken konuları kapsar. Kurum avukatlığı ile özel avukatlığın ayrı bir meslekmiş gibi düşünülmesi buna örnek teşkil eder. İktisadi hayatta halkın isteklerine ve çıkarına, işletmelerin de işine gelecek şekilde cevap verebilmek meslek ahlakının esas amacını oluşturur (Yalçın, 2011).

Meslek etiği, bir meslekle ilgili olarak, o mesleğin üyelerinin oluşturduğu, belli kurallar çerçevesinde meslek üyelerini uygun davranmaya zorlayan, kişisel davranışları ve eğilimleri ortadan kaldırmayı amaçlayan, standartlara uymayan üyeleri gerektiğinde dışlayan, cezalandıran, mesleki performansı, yarışmayı arttıran, mesleki idealizmi koruyan ilkeler, kurallar bütünü olarak tanımlanabilir. Meslek etiğine, bir meslek elemanının işini yaparken hangi kurallar çerçevesinde yapması gerektiğini bilmesine rehberlik edecek ilkeler bütünüdür de denebilir. Özellikle insanın yaşamıyla doğrudan alakalı mesleklerde uyulması gereken davranış kuralları olarak meslek etiği ilkeleri karşımıza çıkmaktadır. Dünyanın neresinde olursa olsun aynı mesleğe mensup kişilerin bu davranış kalıplarına uymalarının gerekliliği meslek etiğinin en önemli ayırt edici özelliğidir. Meslek etiğinin gereği olarak, aynı meslektekiler yani meslektaşlar birbirleriyle olan ilişkilerinde de standart davranış ilkelerine uymalıdırlar. Durkheim'e göre meslek etiği, bir grubun ortak ürünüdür. Öyle ki grup o değerleri, ilkeleri koruduğu müddetçe yürürlükte kalabilen, şahıslara emreden, onları farklı şekillerde değil de standart bir şekilde davranmaya zorlayan, kişisel eğilimleri sınırlayan ve daha ileri

gitmesine engel olan normlardan oluşmuştur. Bu normlar meslek elemanlarının tümünü bağlar ve aksi durumda cezai yaptırım gerektirir (Ergün ve Gül, 2005).

2.1.5. Meslek Etiğinin Gelişimi ve Önemi

Felsefenin başlangıcından beri ilgilendiği etik sorular, ahlak felsefesinin ana soru demetlerinden biridir. Bu sorular, kişisel ve kamusal yaşamda kararlar alırken ve davranışta bulunurken duraksadığımız veya yadsıdığımız etik sorunlarla doğrudan doğruya ilgili sorulardır. Etik teriminin en eski anlamlarından biri de "bir canlının genellikle sığındığı, yaşadığı yer" yani bir canlının doğal çevresidir. Etiğin soru ve sorunları, kendimizle ve diğer bireylerle kurduğumuz ilişkilerde verdiğimiz kararlar ve yaptığımız davranışlarla alakalıyken, yaşamda bire bir maruz kaldıklarımız farklı çeşit sorunlar ve sorulardır. Bunlar farklı ontolojik ve epistemolojik özellikte oldukları için bu iki tür soru ve sorunlar birbiriyle karıştırılmamalıdır. Şöyle ki, "doğru eylem nedir?" sorusu ile "bu durumda ne yapmak doğru olur?" sorusu aynı şeyi sormaz. İlk sorunun cevabı "doğru eylemin ne demek olduğu", ikincinin ise; kişi içinde bulunduğu tek, eşsiz olduğu belirli bir durumda ne yapması gerektiğini ve ne yapabileceğini bulmakla verebilir (Tepe, 2015: 27). Mesela, kişi "bırakıp gitmeliyim" diyebilir. Ancak bu yanıtın felsefi olmadığı aşikârdır. Şu anda meslek etikleri belirlenirken sorulan sorular bu iki soru grubundan hiçbirine girmezler. Meslek etiği oluşturulurken sorulan soruların amacı nedir, neyin peşindedirler? Çeşitli meslek etiklerinde sorulan soruların felsefeden ve günlük yaşamdaki sorulardan farkı nedir? Günlük hayatta cevabını bulmaya çalıştığımız sorular: Belli bir konumdaki kişinin belirli bir durumu, eylemi, kişiyi vb. değerlendirmesiyle ilgili sorulardır. Belirli bir kişinin alması gereken tavırla ilgilidir. Belli bir durum karşısında yapması gerekenlerle ilgili sorulardır. Yani kişiseldir ve sonucu itibariyle kişiyi bağlar. Ancak meslek etiğinde sorulan sorular, belirli bir mesleği yerine getirirken –belirli tek tek durumlar karşısında- kişinin genel olarak ne yapması gerektiğine yönelik sorulardır ve bunlar etik ve hukuki normlara tabidir. Bu sorulara karşılık gelecek cevaplar uluslararası bildirgeler, sözleşmeler ve de meslek ahlakı kodları olarak karşımıza çıkar. Bu etik kodlar evrensel niteliğe sahip olup, yapana çeşitli sorumluluklar yükler. Peki, neden meslek etiğine ihtiyaç vardır? Bu soruya etik tarihine bir göz atarak cevap

bulunabilir. Etik tarihi üzerine yazılan kitaplara bakılınca, bunların çoğuna göre etik şu gelişim çizgisini izlemiştir (Uzunçarşılı vd., 2000):

- Mutluluğu (eudaimanizmi) amaç edinen Yuna etik sisteminin filozofları mutluluğa ulaşmak için "nasıl yaşamalı ve ne yapmalı?" sorularına cevap bulmaya çalışmışlardır,
- Ödev etiği de denilen kurallara sıkı sıkıya bağlı olmayı hedefleyen ve evrensel geçerliliği olan "Deontolojik Etik" ünlü Alman filozof I. Kant'la başlamıştır,
- 20. yy.da Max Scheler ve Nicolai Hartmann'la değerler etiği başlamıştır,
- Günümüze yani 21.yy'a gelindiğinde ise etiğin ulaştığı nokta meta-etik olmuştur. Yani, norm önermelerini çözümlemeye ve temellendirmeye çalışan etik yaklaşımı.

Etiğe ilişkin çizilen bu tabloya göre farklı (çatışan) ve değişen normlar karşısında etik:

- Belli bir kesime ait olması gereken davranışlara evrensel düzeyde kurallar getirerek iyinin tanımını yapmaya çalışmak,
- Mevcut kuralların temellendirilip değerlendirilmesinde ölçüt olarak alınacak üst normlar getirilmesine yönelik çabalardan oluşmaktadır. İşte bu, normatif etik, meta-etik ilişkisidir.

Tabloyu tamamlamak için bu ikisini bir araya getirmeye çalışan girişimler de buna eklenebilir. ABD'de Wiliam Frankena'nın girişimi, Avrupa'daki iletişim etiği veya tartışma etiği girişimleri gibi belli alanlarda bir konsensüs oluşmasını sağlamak bu yöndeki gelişimelere örnek olarak verilebilir. Karl-Otto Apel, bugün yapılması gerekenin "aksiyolojik bakımdan evrenselci ve deontolojik olan bir etiği, varoluş biçimleriyle ilgili olan yani, Aristotalesçi değerler etiğiyle birbirini tamamlayacak biçimde ilişki geliştirmek olarak tanımlamıştır". Ama bunun için evrenselci ve deontolojik etik, kişiye özgü kabuller etiğinin önüne geçmelidir.

Etik normların empirik olarak doğrulanabilir, yanlışlanabilir önermeler olmamaları, etik normların "bilimsel olmadığı "bilimsel olmadığı" sonucuyla ve de kabulüyle "bilimin değer dışı" olması gerektiği görüşünü güçlendirmiştir. Bilimin değer dışı olması talebinin aslında istediği, bilimsel araştırmaların ve bilimsel bilgi uygulamalarının dinsel ve kültürel değer yargıları ve normları tarafından engellenmemesidir. Ancak ne yazık ki bu talep amacını aşmış, her türlü değer yargısından uzaklaşılarak; bilimin ilerlemesi için "mümkün olan her şeyin yapılabileceği veya her şeye izin olduğu düşüncesi" bilim insanları arasında yaygın bir görüş kazanmıştır. Böylece biyokimya, fizik, tıp gibi alanlarda mümkün olan her şey sınır tanınmaksızın yapılmaya başlanmıştır. Bugün bunların sonuçlarını herhangi bir amaçla kullanmak isteyenler rahatlıkla kullanabilmektedir. Çünkü bu konudaki yasal düzenlemeler ve standartları oluşturmak zaman almaktadır. Ancak tolere edilemeyecek sonuçlara sebebiyet verdikten sonra gerekli tedbirler alınmaya başlanmaktadır (Aydın, 2012).

Değerlerin bir kenara bırakılarak bilimin ve teknolojinin gelişmesi ne yazık ki nahoş sonuçlara sebebiyet vermektedir. Gerek siyasi gerekse bireysel bazı istenmeyen çıkar ilişkilerinin birleşmesi, insanlığı bazı çıkmazlara sürükleyerek küresel düzeyde sorunların oluşmasına sebebiyet verdiği görülmüştür. Bu olumsuz gelişmeler evrensel düzeyde geçerli olabilecek ortak norm arayışına yol açmıştır. Ortak normlarla ilgili ampirik arayışların felsefi etikteki karşılığı meta-etik normlar girişimleri olarak vücut bulmaktadır. Son otuz yılda gördüğümüz çok sayıda meslek etiği ilkesinin oluşturulma nedeni, evrensel ortak kurallar oluşturma isteğidir (Arıkan, 2005).

İnsan hayatının her alanında karşılaşılan etik sorunlar bireysel manada farklı davranışları mümkün kıldığı halde, meslek etiğinde durum çok farklıdır. Yani mesleği yapanların ortak davranış kalıpları içerisinde hareket etmeleri bir gereklilik hatta yasal bir zorunluluktur. Epistemolojik ve aksiyolojik özelliği ne olursa olsun her normun usulüne uygun olarak evrensel düzeyde geçerli kılınabileceği, ortak norm haline getirilebileceği göz ardı edilmemelidir. Örneğin hemşirelik mesleği dünyanın neresine giderseniz gidin aynı şekilde yürütülmek zorundadır. Çünkü mesleki etik ilkeler bunu zorunlu kılmaktadır (Özyürek, 2012).

Meslek etiğinin felsefi yolculuğundan sonra pratik adımların atıldığı tarihçesine de bakmakta fayda vardır. Şöyle ki, yerleşik hayatın başlangıcı olan tarım toplumundan önce insanlar gündelik ihtiyaçlarını gidermek için avcılık-toplayıcılık yapmışlardır. Bu dönem yaklaşık iki milyon yıl sürmüştür. Avcılık-toplayıcılık dönemi de dâhil on bin yıl öncesine kadar yani tarım toplumunun ilk dönemlerinden günümüzde kullanılan meslek etiği ve ahlakı kavramlarından söz etmek olası değildi. Çünkü insanlar sadece ihtiyaçlarına yönelik hareket etmekteydiler. Kapitalizmin etkisini bu kadar yoğun hissettirmediği dönemlerde örgütlerin, işletmelerin, kişilerin ticari ve meslek ahlaklarının yönlendirilmesinde dinler baskın rol oynamışlardır. Sanayi devrimiyle beraber "çalışma disiplini" verimliliği artırmak ve daha fazla üretim yapmak için zorunlu hale gelmiştir. Çalışma disiplinini uygulayabilmek, ürün kalitesini ve verimliliği artırmak, çalışan ve yönetici tatminini sağlamak için her bir mesleğe uygun mesleki etik ilkeler geliştirilmiştir (Arslan, 2012).

ABD vatandaşlarının hayatlarını normal standartlara uygun sürdürebilmesi için 20. yüzyılın başından itibaren işletmelerden çalışanlarına belirli oranlarda maaş vermeleri istenmiştir. Ayrıca büyük ekonomik buhran sonrası işletmeleri disipline etmek, çalışan haklarını korumak ve işletmelerin çevreye zarar vermesini engellemek için "new deal" daha sonra "fair deal" olarak değiştirilen bir program uygulamaya koymuştur. 20. yüzyılın ikinci yarısına gelindiğinde kamuda ve özel sektörde etik dışı davranışların artması, rasyonellik ve pozitivizim kavramlarının konuşulmasına ve de tartışılmasına başlanmıştır. Bu da meslek etiği konusunu gündeme taşımıştır. Meslek etiği kavramı, iş etiği, ahlak, sorumluluk, personel seçimi, maaş sistemi gibi konuları içermekte olup hepsi birbirleriyle bağlantılıdır. Teknolojinin hızla geliştiği 20. yüzyılın son çeyreğinde dünya daha küçülmüş, şirketler çok uluslu yapıya sahip olmuştur. Bunun sonucunda birçok kültürden insan bir araya gelerek çalışmaya başlamıştır. Çalışanların belli kurallara çerçevesinde çalışması elzem hale gelmiştir. Bu da meslek etiği ilke ve kurallarının uygulamasını kaçınılmaz hale getirmiştir.

1980'lere gelindiğinde her bir mesleğin kendine ait özelliklerinin ve sorunlarının olduğu görülmüştür. Bunun neticesinde her bir uğraş alanını ilgilendiren meslek etiği ilkeleri ortaya çıkmıştır. Tıp etiği, gazetecilik etiği, mühendislik etiği bunlardan bazılarıdır. Bir mesleğin her bir aktörünü (yöneticiler, çalışanlar ve diğer muhataplar) etkileyecek etik dışı davranışları engelleyip yok etmek için o mesleğe dair etik ilkeler ve standartlar ortaya konmuştur. Yani, herkesin uymakla mükellef olduğu kurallar geliştirilmiştir (Ergün ve Gül, 2005).

2.2. FAİR-PLAY VE SPOR ETİĞİ

2.2.1. Spor

İnsanlar toplumsal bir ortamda sürekli farklı davranışlar sergilemektedirler. Hareket etme, toplumsal düzene uyum, eğlenme, dinlenme gibi davranışlar en önemlileri arasında gösterilebilmektedir. Bütün bu davranışların tek sebebi varlığın düzenini sağlamaktır (Erdemli, 1996).

Spor bugün insanların gelişimine katkı sağlayan eğitim aracı, sosyal bir iletişim şekli olarak benimsenmiş ve artık insanlar sporun içerisinde doğrudan ya da dolaylı olarak yer bulmasını sağlamıştır (Tuncel, 2006).

Sporun en önemli özeliği haline gelen pazarlanabilen bir olgu haline gelmesi sporculara, sponsor firmalara ya da spor kulübü yöneticilerine büyük kitleler tarafından tanınma, itibar kazanma ve büyük paralar elde etme gibi kazanımlar sağlamıştır. Spor tüketicilerine ne kazandırdığı ise birçoklarına göre hala meçhuldür (Gürpınar ve Güven, 2011). Ancak kimileri onu kitlelerin afyonu olarak görmüş, kimileri barış ve dostluğun aracı saymış, kimileri canını vermeye hazır birer fanatik olmuştur. Şurası bir gerçek ki, spor, yapanlar açısından azımsanmayacak faydaları olan bir uğraştır ve tüm dünyada ve ülkemizde ilk dönemlerden buyana kitleleri peşinden sürüklemektedir (Doğan, 2005).

Bir anlamda "*Kurallara bağlanmış ve geliştirilmiş bir oyundur*" (Temiztürk, 2011). Sporla ilgili tüm belirlemeler onun en temel özelliğine dayanırlar; spor bir oyundur, spor oyunun bütün özelliklerini içerisine alır ve çaba oyunun içerisinde olduğu için yormaktan çok eğlence olarak görülür kazanmak ya

da kaybetmek önemli değildir, önemli olan insan başarılıda olsa başarısızda olsa kendi çaba ve isteği ile ilgili kendi öz çabasını sergilemesidir (Erdemli, 1996).

Fişek'e göre ise "doğa bilimsel-güdümsel sayılması gereken tanımlamalara göre spor, insanın doğasında bulunan saldırganlığa barışçı boşalma olanakları sağlamakta saldırganlık güdüsünün denetim altına alınması için uygun bir yarışma ortamı yaratmaktadır" (Fişek, 1998).

2.2.1.1. Kişilik ve Spor İlişkisi

Kişilik kavramı çok farklı biçimlerde tanımlanabileceği gibi genellikle bireyin çevresiyle ve kendi özgür iradesi ile sergilediği davranışlar kişilik olarak tanımlanır (İkizler, 1996). İnsanlar toplumun kurallarına ters düşmemiş olmak için temeldeki duygu ve düşüncelerini olabildiğince saklamaya çalışırlar ve bu bastırılan özellikler kalabalıkta kendini gösterir (Yılmaz, Tütüncü ve Demirel, 2006).

Bu konuda yapılan araştırmalar spor yapanların spor yapmayanlara göre daha canlı, daha dışa dönük, daha çalışkan, daha sabırlı ve daha toplumsal ilişki kurmaya hazır, yeni bir duruma uyum sağlamalarının daha iyi, duygusal yönlerinin daha dengeli oldukları bulunmuştur (Erkal, Güven ve Ayan, 1998). Kısaca spor yapanların sosyal hayata daha çabuk uyum sağladıklarını göstermektedir, örneğin bir araştırmada tenisçilerin spor yapmayanlara göre daha dışa dönük olduğu, bir başka araştırmada haltercilerin spor yapmayanlara göre duygusal olarak dengesiz, çabuk sinirlenen ve tepki gösteren özelliklere sahip oldukları gibi sonuçlara ulaşılmıştır (İnel, 1996).

2.2.1.2. Sportmenlik ve Etik İlişkisi

Sosyal bilimlere konu olan temelde dayanağı kökünde etik ilkesi bulunan ve kültürel bir uygulama olup insanın yaşadığı toplum ve o tpolumun getirdiği kültür oluşumlarında farklı boyutlarda anlamlara ve değerlere sahiptir (Tuncel, 2006).

Spor, sporcu ve başarı kavramlarının toplumların var olmalarında diğer toplumlar ve kültürler arasında seçkin bir konuma gelmelerinde son derece önemli bir etkendir bu da sosyolojik açıdan sporun ne kadar önemli olduğunu göstermektedir (Yılmaz vd., 2006).

Ahlak çok yönlü bir kavramdır bu nedenle insan yaşamın da tek ahlak yoktur ve yaşamımızın her alanında kendisine özgü bir ahlakın bulunması olağandır (Balıkçıhanlı ve Yıldırım, 2011). Örneğin; ticaret ahlakı, günlük yaşama ahlakı, evlilik ahlakı vb. bir ahlak olarak spor tıpkı günlük olağan yaşamdan olduğu gibi bütün bunlarında üzerinde onların özelliklerini de kapsayan ilişkili bir yapıdır, önemli ayrılığı onun yapısı, özü gereği bir ahlak olmasıdır çünkü spor ahlakı bir yaşam biçimidir ve onu benimseyenler bu ilkelere uymak zorundadır (Şahin, 1997).

Sporun gelişimine baktığımızda insanın gelişimi ile paralel olduğu insan davranışlarıyla geliştiği görülmektedir (Obuz, 2009). Spor ve etik dışı davranışlar mantıksal açıdan yaklaşıldığında bir arada bulunmaması gereken iki kavram olmasına rağmen günümüzde spor sık sık etik dışı olaylarla birlikte anılır duruma gelmiştir. Spor ahlakı birçok belli başlı özel ahlaklar ile ilişki içindedir ve insanın yaptığı bütün hareketler birer spor olarak görülmüştür İlkel insanın avını yakalamak için ya da av olmamak için koşması, düşmanıyla girdiği mücadele, kısacası yaşamını sürdürmek için yaptığı her şey spor faaliyeti olarak değerlendirilebilir. Bütün bu görüşlerin yanı sıra bazıları ise sporun başlangıç anının, insanın yerleşik hayata geçerek tarımla ilgilenmesi, yerleşik düzene geçmesi ve bunun sonucunda ortaya çıkan boş zaman değerlendirme arayışına denk geldiği savunulur.

Örgütlenme ilk olarak dinsel törenlerin düzenlendiği Antik olimpiyat oyunları ile başlamış daha sonra gösterilen ilgi karşısında farklı branşları da içerisine almış ve gelişmiştir. Belirli bir dönemden sonra yarışmalardan büyük maddi kazanımlar elde edilmeye başlanmış siteler büyük ödüller ortaya atılmış ve bunun sonucu maddi değerlerle ödüllendirilen sporcular manevi değeri olan kutsal çelenk yerine, kendilerine verilecek büyük ödüller için yarışmaya başlamışlardır. Daha sonraları Romalıların spor oyunları yerine gladyatör oyunları gibi kanlı mücadeleleri seçmeleri olimpiyatların dinsizlik ve putperestlik gerekçesiyle bir süre ara vermesine neden olmuştur (Erdemli, 2002).

Orta çağa doğru yaklaşıldığında kilisenin bağnaz yaklaşımından dolayı güç kaybeden spor, şeytan işi olarak tanımlanmış ve sadece şövalye eğitimi için kullanılmasına izin verilmiştir. Yakın çağın başlangıcıyla sanayinin gelişmesi insan gücüne olan ihtiyacın azalması ile boş zamanları artan insanları farklı aktiviteler yapmaya yönlendirmiş rekreasyon faaliyeti olarak spor yapanlar ve sporu meslek olarak edinmişlerden oluşan bir piramit oluşturulmuştur. İşte günümüzün en çok tartışılan ve araştırmamızın yapı taşını oluşturan spor etiği kavramı da sporun bir meslek, para kazanma aracı olarak karşımıza çıkmasıyla önemini daha da artırmıştır. Sporu meslek olarak edinmiş ve spora yön veren kişilerin etik kurallara dikkat etmesi gerekmektedir.

Günümüzde sporda karşılaşılan en önemli etik problemlerden birkaçı doping, bahis, şike ve şiddet olarak sıralanmalıdır (Obuz, 2009).

2.2.1.3. Spor-Kültür ve Etik İlişkisi

Kültürün çalışma disiplinine etkisi, insan hayatının şekillenmesi ve onun ahlaki yaşayışının düzenlenmesindeki değeri düşünüldüğünde kendiliğinden ortaya çıkmaktadır. İnsanın var olmasıyla ortaya çıkan sosyal ve kültürel ahlaki alışkanlıktır tanımı yapılabilecek en iyi kütür tanımlarından bir tanesidir. Bu açıda bakıldığında kültürün, davranışlara yön veren ahlaki bir hazine olduğu söylenebilir. Ahlaki kodlar bireyin davranışlarını kolaylaştıran kodlardır ki insanlar davranışlarını ortaya koyarlarken doğal olan hayatına yer etmiş yapılması gerekeni bilgiği için hareketlerini buna göre belirler ve konu hakkında uzun düşünmezler (Yazıcı, 2011).

Geniş bir anlamı olduğu için birden çok tanımı yapılabilen kültür kelimesi Latince ekin, tarım anlamına gelen "*cultura*" kelimesinden gelmekte, dolayısıyla bizde ekin olarak adlandırılabilmektedir. Kültür insanların genlerinden değil öğrenme sonunda oluşmakta, bir başka deyişle kişinin sosyal ortamından kaynaklanan kültür insan oluşumunun tümü olarak adlandırılabilir (Oral ve Ateş, 2003).

Toplumlar arası farklılık yaşam biçimlerinde ve değerlerinde de farklılıklar getirir. İnsanlar sosyalleşme süreci içerisinde kendi kültürlerini öğrenirler buna bağlı olarak diyebiliriz ki sporun insanların yaşamı içindeki yeri, önemi ve uygulamaları da toplumların yaşam biçimlerindeki farklılıklara bağlı olarak değişiklik gösterir fakat spor endüstrisi diğer popüler kültürlere koşut olarak geliştiği halde kendi tarihini korumayı ve geliştirmeyi bilmiştir (Tükenmez, 2002).

Kültür aynı zamanda kültürel bir mirastır, birey gerçekleştirmiş olduğu tüm tutum ve davranışları gerçek toplumsal yaşam içerisinde dolaylı ve dolaysız yollardan öğrenir. Her kültür toplumsal kontrolü sağlamak için toplumsal kurumlarını oluşturur ve topluma yeni giren bireyin hayatını düzenler. Popüler kültür, toplumdaki pek çok bireyin kültürel ve eğlenceli aktivitelerini tanımlar.

Spor bireysel bir uğraş olmasının ötesinde toplumsal bir nitelik kazanmasına bağlı olarak sporcuların yaşamları, tarzları, saç modelleri toplumda yer edinmiş gündelik yaşamda insanları etkilemiştir, aynı zamanda yapılan organizasyonlar örneğin olimpiyatlar, dünya şampiyonaları düzenlendikleri yerlerin gelenek ve görenekleri, tarihi ve turistik yerlerinin tanıtılması, tanınması açısından önemlidir. Sporda toplumun korumaya çalıştığı kültürel değerlerine zarar verici aykırı davranışlar sporun reklam, rekabet ve ticari yönü dolayısıyla hızla tüm dünyada yayılırken, kâr amacının ön plana çıkması ile sporda toplumların korumaya çalıştığı kültürel amaçlarıyla çatışmaktadır (Şahin, 1997).

2.2.2. Spor Etiği

Kişinin edinmiş olduğu tavırlarla yapacağı davranışın , temelini etik kararlara dayandırarak bulur; Etik, bireyin yaşam hayatında, yaşamın arka planıyla ortaya konulan bir davranış, yani eylemdir (Kuçuradi, 1994).

Günümüzde spor ise; sosyal, fizyolojik, psikolojik ve zihinsel işlevi olan, kültürel ve ahlaki bir olgu olarak kabul görmektedir (Kalfa vd., 2006). 21. yüzyılda dünya sporunda Fair-Play kelimesi ön sırayı almıştır. Bu açıdan oyunu oynayarak kazanmak bütün oyuncuların ortak amacı olduğunda bir Fair-Play davranışından söz edilebilir (Orhun, 1992).

"*Sporda Fair-Play ve adalet olguları esastır. Oysa zirve sporunun bir neticesi olan doping sorunu bu ilkeleri zedelemektedir. Doping birçok problemleri beraberinde getirmiş ve hatta çok sayıda sporcunun ölmesine yol açmıştır*" (Bozkurt vd., 2006).

Unutulmamalıdır ki spor ahlakının bittiği yerde, çıkar başlar. Menfaatler uğruna vücutlarını yanlış ve hakkı olmadık biçimde kullananlar, bunun bedelini bedenleriyle ve sağlıklarıyla öderler (Sökmen, 1994). İdeal sporcu ve insan olmanın değeri; insani ölçülerde, spor etiğine uygun olarak yarışmak, kazanmak ve rekorlar kırmakla anlam kazanacaktır (Öngel, 1997).

2.2.3. Fair-Play

Sporun günümüzde toplumun bütün kesimleri tarafından kullanılmakta olan bir eğitim aracı olduğu ve spordan olabildiğince fazla verim elde edebilmek için spor ahlakı ilke ve kurallarına bağlı kalmakla mümkün olduğu kabul görülmüştür (Karakoç vd., 2013).

Fair-play; kendine, rakibine, takım arkadaşlarına, müsabakanın hakemlerine, seyirci ve kamuoyuna saygıya kısacası sporun tüm benliğine sahip çıkıp saygı duymayı ifade eder (Erdemli, 2002).

Bu kavram spora indirgendiğinde rakibi yenmekten değil oyundan zevk alma, attığın gol kadar yediğin golün güzelliklerini görme, hakça, dürüstçe bir oyun, kurallara bağlılık, rakibe saygı, haksız avantajdan kaçınma ve rakibin haksız dezavantajlarından yararlanmaya kalkışma anlamlarını ifade etmektedir (Ay, 2003). Fair-play kavramı sadece spor yapanı değil spor alanında bulunan taraftar, yönetici, güvenlik ayırt etmeden herkesi kapsamaktadır. Takımınızı desteklerken karşı takıma hakaret etmeme ilkesini içerisinde barındırır (Yoncalık ve Gündoğdu, 2007).

Spora sosyolojik olarak bakıldığında insan, toplum ve kültür düzenlemelerinde çok farklı boyutları anlamları ve değerleri ile sosyal bilimlerin konusu olan spor, sporcu ve başarı kavramlarının toplumların güçlü olmalarında,

diğer toplumlar ve kültürler arasında seçkin bir konuma gelmelerinde son derece önemli bir yere sahip olduğu görülmektedir (Özdilek, Aydın ve Sedat, 2009).

Ortaya çıkış döneminin ne zaman olduğu tartışılan kavram için spor bilimcilerin görüşleri genellikle antik çağ, orta çağ ve 19. yüzyıl Viktorya dönemi İngiltere'sinde yoğunlaşmıştır. Gerek Antik Çağ Olimpiyat oyunlarında gerekse orta çağ şövalye turnuvalarında fair-play prensiplerinin kapsamına giren erdemli davranış biçimlerine rastlanmaktadır (Konter, 2006).

Son dönemlerde üstün başarıya ve kazanma şartına bağlı spor dallarında etik tartışmalar spordan daha çok konuşulmaya başlamıştır (Altınok, 2005). Bu doğrultuda "*her ne pahasına olursa olsun kazanmalıyım*", "*kaybetmek her şeyin sonudur*" mantığı yatmaktadır, bu düşünce tarzı da başarıya giden yolda her türlü çirkin girişimi olağan saymakta bu durum da tüm dünyada sorun olarak görülen holiganizm kavramını doğurmaktadır. Bunların yanı sıra yöneticilerin yaptıkları olumsuz konuşmalar, tv programlarındaki tartışmalar, gazetelerin olumsuz haberleri de sporda şiddeti artırıcı etmenlerdir bu da göstermektedir ki şiddet sadece spor yapanları kapsamaktadır. Bunların yanı sıra günümüzde sporcuları olumsuz davranışlara iten nedenlerden bir tanesi de spor ahlakı ile bağdaşmayacak şekilde sporculara yönelik reklam anlaşmaları ve rekorlara göre ek ödemeler yapılmasıdır. Sporda yaşanan olumsuzlukların ortadan kaldırılması için yeni yasal düzenlemeler yapılmıştır ve daha da geliştirilmeye ihtiyaç vardır (Duru, 2002).

Sporcuları sportmenlik dışı nedenlere iten kazanma hırsı, sporcunun kendini göstermeye çalışması, tanınmaya çalışması, maddi kazanımlar ve günümüz sporcularından beklenen kazanma gereksinimi gibi etmenlerdir. Dünyada ve buna bağlı olarak ülkemizde spora olan ilgi giderek artmaktadır, ilginin yoğun olarak yaşandığı ve yaşatıldığı büyük paraların döndüğü ve buna bağlı olarak sürekli etik dışı davranışlarla tartışılan futbolda sorunlar daha karmaşık hale gelmektedir. Futbol kendisi bir endüstri haline gelmiş, kendi sermayesiyle kendine ait bir pazar oluşturmuş ve kendi kurallarını koymuştur (Arıpınar ve Donuk, 2011:29-30).

“Fair-play genelde bütün spor dallarında arzulanan bir durum olmasına rağmen bu kavramın en fazla ihlal edildiği spor dalı ise futboldur. Futbolun yıllık rant miktarının 250 milyar dolar civarında olduğu dikkate alındığında” (Erdemli, 2002) fair-play kavramıyla futbolu yönlendirmek fazlasıyla güçleşmiştir. Rant elde etmek ve kazanım sağlamak çocuk ve gençlerin ilgi alanları olan futbolda bütün sportif kuralların ihlal edildiği düşünüldüğünde çocuk ve gençlere ve dolayısıyla topluma fair-play’e uygun dostluk, centilmenlik, paylaşım gibi değerlerin benimsetilmesi başlı başına bir sorun olarak ortada durmaktadır. Çocuk ve gençlerin futbola olan ilgisi onları doğru yönlendirmeli, eğitsel anlamda kazanılmış sonuca götürücü uygulamalara yer verilerek, futbol aracılığı ile eğitilmeli bunu gerçekleştirmek için gerekli ortam elde edilmeli çalışmalar yapılmalıdır. Bu konuda genelde spor özelde futbol yöneticilerine, antrenörlere, sporculara ve medyaya önemli görevler düştüğü kaçınılmazdır. Sürekli ceza uygulamalarıyla fair-play kavramına aykırı davranışlar nereye kadar önlenebilir? Gençlere bu kavramın önemi nasıl aşılana bilir, neler yapılmalı?... vb. sorulara cevaplar aranmalıdır.

Günümüzde ülkemizde ve dünya da bu kavramın gelişmesinde medyanın da etkisi yadsınmayacak kadar önemlidir. Baktığımızda gerek görsel gerek yazılı basında taraflı yayınların yapılması, sadece kazananın sevincine ortak olması ve onu taktir etmesi kaybedenin ortaya koyduğu iyi davranışların gösterdiği iyi performansın değerlendirmemesi ya da olumsuz değerlendirmeler ve spora katılan kişi ve kuruluşların fair-play anlayışına uygun davranışları olması gerektiği gibi değerlendirilmemesi hatta taraftarları ateşleyecek yorumlarda bulunması, taraf olması bu konuda en büyük eksiklik olarak görülmektedir (Bilge, 2006). Sporcu doğası değişime uğrar bu nedenle sporda saldırganlık çevresel ve kişisel faktörlere göre değişkenlik gösterir (Tiryaki, 1990).

Profesyonel bir şekilde hareket eden bir sporcu yaptığı işin gerekliliklerine uygun bir düşünce, duygu, tutum ve davranış içine girer, kendini kontrol edebilir ve her türlü sonuca açıktır yani profesyonel yaşam biçimini benimser (Konter, 2006).

Profesyonel olmayan sporcular ise duygularını ve davranışlarını kontrol edemeyip karşılarına çıkan problemlerle saldırgan bir tutum izlerler. "*Düşmanlık içeren saldırganlık ve araçsal saldırganlık olmak üzere 2 tip saldırganlık vardır. Düşmanlık içeren saldırganlıkta amaç; rakibe zarar vermek pekiştirme ve acı sonuçtur, araçsal saldırganlıkta ise yine amaç rakibe zarar vermektir fakat ana amaç rakibin acı çekmesini görmek değil bazı dışsal ödüller almak ve istenilen hedeflere ulaşmaktır. Sporda bu ödüler para, başarı ya da prestij olabilir*" (Öztürk, 1998).

Çeşitli faktörlerin etkisiyle ortaya çıkan sporda şiddet, saldırganlık, şike gibi kavramların önüne geçmek için tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de caydırıcı önlemler alınmaktadır. Burada amaç sporun olması gerektiği gibi sosyal nitelikli eğitici ve eğlendirici bir faaliyet olmasını sağlamaktır.

Sporda şiddet ve saldırganlığı önlemek en başta devletlerin görevidir, Dünyanın en büyük kuruluşlarından olan Birleşmiş Milletler 2000 yılını dünya dostluk, kardeşlik, fair-play yılı ilan etmiş almış olduğu bu kararla fair-play kavramının nedenli önemli ve gerekli olduğuna dikkat çekmiştir (Balçıkhanlı ve Yıldıran, 2011).

Uluslararası Olimpiyat Komitesi IOC, "1981 yılında Uluslararası Fair-play Konseyi CIFP'i tanıyıp onu bir kuruluşu olarak kabul etmesinden sonra fair-play IOC'ye bağlı Milli Olimpiyat komitelerince gündeme alındı. IOC'nin her komitede fair-play ile ilgili bir komisyon kurulmasını istemesi üzerine; Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi de bu konuda çalışmalara başlamıştır, yapılan çalışmalar sonucu farklı isimler altında çalışan kurum en son olarak Türkiye Fair Play Komisyonu adını almıştır. Fair Play Komisyonu temel de Uluslararası Olimpiyat Komitesi'nin fair-play çalışmalarını Türkiye'de yürütmek spor alanlarında ve toplumda fair-play olgusunu yaymak ve geliştirmek için kurulmuştur. Özel bir amblemi vardır. Ana gücünü Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi'nden alan komite tüm çalışmalarını TMOK adına yapmaktadır. Fair Play Komisyonun ana hedefi fair-play sözünü, ruhunu Türkiye'nin en ücra köşesine duyurmak, toplumsal ve sportif anlamda Türk halkını fair-play'e özendirmek ve topluma fair-play'i yaşam biçimi olarak kabul ettirmektir. Komisyon her davranışını, her kariyeri ve her yayını

fair-play süzgecinden geçirerek değerlendirmeyi prensip olarak kabul etmiştir" (Tiryaki, 1990).

Sportif eylemlerde oluşan şiddet ve saldırganlığa karşı her olumsuz olayda olduğu gibi gereken önlemlerin alınması, nedenlerinin belirlenip çözüm önerileri oluşturulması ve uygulamalara geçirilmesi devlet kontrolünde yapılmaktadır.

2.2.3.1. Fair-Play'in Tarihçesi

Sporda fair-play kavramının tarihsel kökenleri, Antik Çağ Olimpiyat Oyunları, Orta Çağ Şövalye Turnuvaları ve 19.yüzyıl İngiltere'sinin sosyo-kültürel yapısı; özellikle yatılı kolejlerde, amatör kurallar ve sosyal sınıflar içerisinde bu kavramın kendine bir anlam bulduğu görülmektedir. Günümüzdeki anlamıyla fair-play kavramının, genellikle 19. yüzyılda İngiltere'de ortaya çıktığı ileri sürülmektedir (Bozdemir, 2017).

Eski Türklerde cirit sporunda, oyun bittikten sonra oyuncular alanda yeniden karşılıklı olarak dizilir hakem kurulunda bulunan bir görevli öne doğru gelerek, günün anlamını belirtir oyun esnasında görülen eksiklikleri, yanlış tutum ve hareketleri anlatır, olumlu hareket sergileyenleri över, üstün olan sporcuyu veya sporcuları ve puanları açıklar. Ayrıca günün başarılı ciritçisini bildirir ve oyuncuları tebrik ederdi (Yıldız, 1979).

Rönesans sonrasında bütün Avrupa'da, özellikle 17. yüzyıl ile yoğun bir eğitim kaygısı başlamıştır. Felsefi gelişmelerin arttığı farklı dünya görüşlerine ve yaşam anlayışlarına uygun insan profili sağlama sorunu eğitimdeki anlayışları da yoğunlaştırmıştır (Kaya, 2011).

İngiltere'de önceleri soylu sınıfının kendilerine yakıştırdıkları centilmen kavramına oyun kurallarına ve rakip takıma saygı duymayı gerektiren bir metafor olarak Fair-Play eklendi. Bu kavram 19. yüzyıl başlarında İngiliz okullarında ve okullar arasındaki sportif müsabakalarda ortaya çıkmıştır. Okul sporu bağlamında ortaya çıkmış olması tamamen tesadüf değildir. Amaçları İngiltere'nin erdemli insanı yetiştirme isteğinin bir sonucudur. Çünkü ancak genç bir İngiliz okuldayken sınıflar ve okullar arası yarışmalarda bütün gücüyle takımında yarışmayı ve belli

bir amaç için mücadele etmeyi öğrenir, kendisinden üstün başarı beklenmeyen bir birey haline gelirdi (Kaya, 2011).

2.2.3.1.1. Antik Çağ'da Fair Play

Antik Yunan Olimpiyatlarında sporculardan, mağlubiyet yaşandığında rakibin üstünlüğünü kabul edebilecek, aralarındaki sportmenlik ruhunu benimseyecek davranışlar beklenilmektedir (Teke, 2018).

Eski Yunanistan'da yarışmalar için uygulanan kurallar sınıflandırmasına baktığımızda, ilk ve en kolay olanın rekabetçi olaylar için konulan kurallar olduğunu görüyoruz. Bu kuralların tümü bilinmemekle beraber edebi bir metinde milattan önce 480 senesinde koşu yarışmalarında hatalı çıkış yapanlara kırbaç cezası verildiğine değinilmiştir. Olympia'daki oyunlar esnasında sergilenecek davranışlar ise ikinci tür kuralları kapsamaktadır. Aslında ikinci tür kurallar bir nevi yemin törenine benzemektedir. İlk esnada sporcular, sporcuların babaları, erkek kardeşleri ve antrenörleri hep beraber olimpiyat oyunları boyunca hiçbir hatalı davranışta bulunmayacaklarına dair yemin ederler. Ardından sporcular on ay boyunca eğitim yaptıklarına dair yemin ederler. Son olarak da müsabakaları inceleyenler hile yapmaksızın karar vereceklerine ve verdikleri kararlar hakkındaki bilgileri saklı tutacaklarına dair yemin etmektedirler. Yeminler alanı açık bir şekilde kural ihlallerinin zor fark edildiği durumları kapsamaktadır. Her şeyi gören bir Tanrı olduğuna dair inanç bu cezanın etkililiği bakımından oldukça önemli görülmektedir. Fakat buna rağmen bu dönemlerde rüşvet olduğu da bilinmektedir. Yarışmalara katılmanın ilk şartı olan özgür bir Yunanlı olmak, evli bir çift tarafından dünyaya gelmiş ve hiçbir suç işlememiş olmak şartları üçüncü tür kurallarla ilgilidir (Balçıkanlı, 2009).

Olimpizm ile güçlü bir bağa sahip olan şeref, asalet, kendine ve başkalarına saygı Modern Olimpiyat Oyunlarının babası olarak bilinen Fransız Pierre de Coubertin tarafından oyunlara dahil edildi (Topan, 2011).

Sporun barışçıl amaçlarla kullanılmasına dair ilk adım 1896'da ilk modern olimpiyat oyunlarının düzenlenmesi ve her ulusun bu oyunlarda yer almasına fırsat vererek atılmıştır (Yıldıran, 2011). Her spor branşında Avrupa ve Dünya çapında yarışmalar ve olimpiyatlar bu olimpiyat oyunundan sonra düzenlenmeye başlamıştır. Böylece spor sayesinde ulusları birbirine kırdıran düşmanlıklar yerini birbirine dost olmayı sağlayan yakınlaşmalar bırakmıştır (Topan, 2011).

2.2.3.1.2. Orta Çağda Fair Play

Orta Çağ dilinde fair-play kelimesi henüz mevcut değilken 1467 İngiliz turnuva kurallarına bakıldığında karşımıza fair-play kelimesinin yerine faul-play kelimesinin kullanıldığını görmekteyiz. Fair play'in ortaya ilk çıkış hikayesine bakacak olduğumuzda tanımında da bahsettiğimiz üzere 16. Yüzyılın sonunda o dönemlerin ünlü yazar William Shakspeare'in eserlerinde fair-play kelimesine rastlanmaktadır (Balçıkanlı, 2009).

Orta Çağ'da fair-play kelimesinin hafızalarda yer edinmesi ve kullanılmasında en önemli sayılabilecek etken Fair Play kavramının şövalyelik ile yorumlanması olmuştur. Orta Çağ şövalye turnuvalarına bakacak olduğumuzda tam anlamı ile Fair Play kelimesi gündemde olmamasına rağmen fair-play düşüncesinin oldukça yaygın olduğu görülmektedir. Burada şövalyelik ile fair-play arasında bağ kurmamızı sağlayan en önemli anahtarımız o dönemlerde fair kelimesinin yerine şövalyece kelimesinin kullanılmasıdır (Balçıkanlı, 2009).

Fakat Şövalyelik ile fair-play arasında, haksız bir şekilde elde edilen avantajlardan kaçınma, rakibe duyulan saygı ve tamamen onurlu mücadele gibi tüm bu ortak kullanım alanlarına rağmen Orta Çağ turnuvalarına katılan seyircilerin tamamen taraflı olması ve krallık gücünün bir gösteri arenasının olmasından dolayı turnuvalarda takımlarının fırsat eşitliklerinin ön planda olması gerekirken fair-play ruhuna aykırı olan gurup menfaatleri ve buna bağlı olarak saygınlıktan ve rakibe duyulan saygıdan tamamen uzak gösteriş ön planda tutulduğundan Fair Play ruhuna aykırı olan keskin yönler vardır (Teke, 2018).

2.2.3.1.3. Yeni Çağda Fair Play

Esas olarak dar gelirlilerin eğitimi için düşünülen yatılı okullar, 18. yüzyıl süresince sadece aristokrat sınıfa ait çocukların devam ettiği eğitim kurumları haline gelmiş ve yetersiz sayıdaki öğretmenleri sağlıksız okul binaları, ilkel barındırmaları, disiplinsiz öğrencileriyle de yozlaşmış amacından uzaklaşmıştır (Yıldıran, 1992).

2.2.3.2. Türkiye'de Fair Play'in Gelişimi

Spordan ticari ve siyasi beklentilerin 20. yüzyıl boyunca artarak devam etmesi, ahlaki beklentilerin ikinci plana itilmesine yol açmış ve amatör ruhun giderek güçlenen profesyonellik karşısında gerilemesine neden olmuştur (Balçıkanlı, 2009). Bu süreçte fair-play anlayışı, eşit yarışma şartlarının ve fırsat eşitliğinin sağlanması ve korunması, sportif rakibe oyunun gerçekleşmesini sağlayan kendisiyle eşdeğer aktör olarak kıymet verilmesi ve onun fiziksel ve ruhsal dokunulmazlığına saygı gösterilmesi, haksız avantajlardan kaçınılması gibi yüksek insani kalitelere işaret eden bir düzeyden, sadece kurallara uymanın dahi erdemlilik olarak görüldüğü bir zemine oturtulmuştur (Bozdemir, 2017).

1982 yılında fair-play ödülü için araştırma yapan komisyon 15 yaşında sağır ve dilsiz bir yelkencinin, Yunanlı rakibini ikaz ederek doğru yöne gitmesini sağladığını tespit etmiştir. Türkiye Fair-Play ödülü kazanan sporcularını 1983 yılında Uluslararası Fair-Play Komitesi'ne göndermeye başlamıştır. Bu bağlamda 1983 yılı Fair-Play bakımından Türkiye'nin ilk başarı yılıdır. Konya amatör 1. küme futbol takımlarından Derbentspor'un 23 yasındaki kalecisi İsmet Karababa, topun kale çizgisini geçip geçmediği konusunda tereddüde düşen maçın hakemine, karşılaşmayı kaybetmek uğruna topun gol çizgisini geçtiğini söyleyerek Milli Fair-Play ödülünü kazanmıştır. Ülkemizde bu ödülü kazanan sporcumuz, Uluslararası Fair-Play Komisyonu ödülüne de aday gösterilmiş ve komisyon tarafından bu ödüle layık görülmüştür. Sporcumuz 1983 Fair-Play Trophy'si ödülünü Paris'te törenle almıştır (Kaya, 2011).

19. Yüzyıl ve öncesinde Türk spor aktivitelerinde fair play'e ait davranışlar sergilenmektedir. Fair-play kavramının Türkçeye girmesiyle beraber aynı anlam taşıyan çeşitli sözcükler bulunmaktadır. Fair-play kavramı centilmenlik, sportmenlik veya efendilik kavramıyla ifade edilmektedir. Doğrudan fair-playe ilişkin ilk kaynak Gençlik ve Spor Bakanlığı tarafından çevirisi yaptırılarak 1994 yılında yayımlanan, "Sporda Erdemlik" adlı eserdir. Böylelikle fair-play kavramı Türkçeye "sporda erdemlik" olarak girmekle beraber sonraları "sportif erdem" kavramı benimsenmiştir (Teke, 2018).

2.2.3.3. Sporda Fair Play

Fair Play, müsabakaya katılan sporcuların oyun kurallarına mutlak saygı göstermelerini gerektirdiği gibi, mutlak saygının ötesinde, özellikle müsabaka sporlarının belirli bir ruh hali içinde sürdürülmesini de gerektirmektedir. Fair Play yalnızca müsabakaya katılan kişilerin görevi değildir (Kotan, 2004). Oyuncular kadar antrenörler, hakemler, seyirciler ve müsabaka ile ilgilenen tüm görevlilerin, basın ve televizyon kurumlarının Fair Play kurallarına uygun olarak hareket etmeleri gerekmektedir (Kotan, 2004).

2.2.3.4. Futbol ve Fair-Play

Futbol, günümüzde dünyanın en çok ilgi gösterdiği spor branşıdır. Birçoğumuz için futbol oyununun çekiciliği eğlence sınırını ve taraftarlık tatminini aşmaz. Profesyonel futbolu, futboldan ayıran durum, oyunu oynamaktan çok kazanmayı düşünmek fikridir. Bu fikir, futbolun eğlenmek ve hoşça vakit geçirmek boyutunu göz ardı etmektedir. Bugünkü anlamda futbol oyununun spora dönüşmesinin en belirgin özelliklerinden biri de eğlence tarzında bir toplumsal olay iken, günümüzde büyük kitleleri peşinden koşturan bir sektör haline gelmiş olmasıdır. Bu rekabeti kazanmaya yönelik her türlü hazırlık yapılmaktadır. Futbol müsabakaları ulusal bir spor ve ulusal bir prestij haline gelmiştir. Eskilerde olduğu gibi zaman zaman futbol oyununun centilmence havası kaybolmuş, yerini rekabete dayanan futbol maçlarının günümüzdeki bazı olumsuz görünümleri almıştır (Güven, 1999).

Günümüz futboluna bakıldığında, gerçekleştirilen tüm uygulamalar yetersiz kalmakta ve Fair Play'in futboldaki etkisi hızla azalarak sporda yeni bakış açıları ortaya çıkmaktadır. Ortaya çıkan bu yeni bakış açıları başarı odaklı olmakta ve sadece başarı kazananın yanında olmaktadır. Hızla artan rekabet ortamında kaybeden taraf elinden gelenin en iyisini yapmış olmasına rağmen göz ardı edilmektedir (Topan, 2011).

2.2.3.5. Spor Kulüpleri ve Fair Play

Kulüp sözcüğü kavram olarak kanunlarda belirtilen hükümlere göre kurulan belli bir kuruluş tüzüğü ve yönetmeliği olan, insanların görüşmek, konuşmak ve spor yapmak gibi amaçlarla toplandıkları yerlerdir. Spor kulübü ise belirli kurallara göre kurulan, üyelerinin her birinin yetki ve sorumlulukları olan gerek amatör gerekse profesyonel spor branşlarıyla hizmet veren, her yaş grubunun spor yapabileceği tesis, araç ve gereçlere sahip olan, diğer bir yönüyle de yüksek performans sporcularının yetiştirilmesini hedefleyen, büyük seyirci kitlesine sahip özel kurumlar olarak tanımlanmaktadır (Topan, 2011).

İnsanların iyiyi ve güzeli beğenmeleri, yenilgiyi ve galibiyeti olağan karşılayarak sosyal uyumu güçlendirmelerinde spor etkili bir araçtır (Şahin, 1998). Ancak profesyonelleşme başarı isteğiyle birleşince spor ahlakında ciddi zedelenmeler başlayabilmektedir (Sezen, 2003).

2.3. ANTRENÖRLÜK VE ANTRENÖRLÜK EĞİTİMİ

Sporda sporcuların ulusal ve uluslararası düzeyde başarılı olabilmesi, antrenörlerin vermiş oldukları eğitimle paralel ilişki içerisindedir. Antrenörler sporcuların fiziksel, zihinsel ve sosyal kapasitelerini kullanmada ve geliştirmede etkin rol almaktadırlar (Tozoğlu, 2003). Counsilman'a göre antrenör, belirlenen amaç için mücadele eden sporcuların eğitimli yöneticisidir. Antrenör bu amaç için sporculara yönlendiricilik yapmaktadır (Konter, 1996).

Antrenör gerekli bilgileri, bilimin ışığın da araştıran, sporcularının başarısı için kullanan, daha sonra bu bilgileri ve kendi bilgileri ile birleştiren ve farklı özelliklere sahip olan sporcularına uygulayabilen kişi olarak tanımlanır (Sevim vd., 2001).

2.3.1. Antrenörlerin Özellikleri

Antrenörlerin sporcularını başarıya yönlendirmedeki motivasyonun önemi bilinmekte ve motivasyon çeşitlerinin spora yönlendirmede nasıl bir etki yapabilecekleri sürekli olarak araştırılmaktadır. Bu durum, motivasyonun sporcular üzerindeki etkisi önemli bir unsur olarak ele alınmaktadır (Wampbell ve Jones, 1994).

Antrenör, başardığı görevler ve taşıdığı yetki ile sorumluluklar bakımından gerek sporcu gerekse spora gönül veren kişiler tarafından önemli bir konuma sahiptir. Bu nedenden dolayı, üzerine düşen sorumluluğu verimli bir şekilde yapabilmek için bir takım nitelik ve özelliklere de sahip olmalıdırlar. Bunları dört ana grupta toplayabiliriz.

2.3.1.1. Antrenörün Entelektüel Özellikleri

Antrenör, düşünen, yorumlayan, akıl yürüten, karar veren, plan yapan bir kimse olabilmesi için şu entelektüel özelliklere sahip olmalıdır:

- "Yönetici tek konuda uzmanlaşmak yerine birçok konuda bilgi sahibi olabilecek genel kültüre sahip olmalıdır.
- Genelden ayrıntılara, ayrıntılardan genele ulaşabilmelidir.
- Bir olayın nedenlerini analitik olarak inceleyerek, iyi analiz edebilmelidir.
- Bir olayın değişkenleri arasındaki ilişkiyi belirlemek için çözüm veya plan yapmak için bir araya getirerek sentez yapabilmelidir.
- İmkân, fırsat ve tehlikeleri önceden tespit edebilecek sezgi yeteneğine sahip olmalıdır.
- Geleceğe ilişkin olayların muhtemel gelişmelerini zihinde canlandırmalıdır.
- İyiyi kötüden, doğruyu yanlıştan, haklıyı haksızdan ayırt edebilmelidir."

Bu nitelik ve özelikler, antrenörü çevresindeki insanları etkileme, onlara yol gösterme, düşünce ve kararlarını kabul ettirerek yönlendirme becerisini sağlayacaktır (İsen ve Batmaz, 2002).

2.3.1.2. Antrenörün Karakterine Uygun Özellikler

Bir antrenörün başladığı işi başarı ile bitirebilmesi ve hareketlerinde dengeli, etrafına güven veren bir kimse olabilmesi için şu karakter özelliklerine sahip olmalıdır (İsen ve Batmaz, 2002):

- "Akıl ve duygu arasında denge sağlanmalıdır. Başka ifade ile objektiflik ile sübjektiflik arasındaki uyumu başarabilmelidir. Değişken koşullara, ortamlara ve değişik kişilikteki insanlara uyum gösterebilmelidir.
- Dikkatlilik.
- İhtiyatlılık (aşırı riske girmeme).
- Girişkenlik (riski göze alabilme cesareti).
- Hafıza gücü kuvvetli olmalıdır. Önemli olay, kişi ve değişkenleri aklında tutabilmelidir.
- Dinamiklik: Birçok konu ve olayları yerinde ve zamanında izlemeli ve tedbirler almalıdır.
- Tertiplilik ve düzenlilik: Her şeyi yerli yerinde tutmalı, dosya ve arşivleme sistemi içinde çalışmalıdır.
- Yöntemlilik: İşleri yaparken ve yaptırırken yararlılığı ispat edilmiş yol ve yöntemlerden yararlanmalı, işleri acillik durumuna göre sıraya koyarak yürütmelidir.
- Süratlilik: İşleri biriktirmeden ve geciktirmeden zamanında yürütmelidir.
- Ciddilik: Her işe gereken önemi vermeli, tehlike ve sorunları küçümsememelidir."

2.3.1.3. Antrenörün Sosyal Özellikleri

Antrenör kendisini çevresine, kulüp içindeki astlarına varsa üstlerine, kabul ettirebilmek için şu özelliklere sahip olmalıdır:

- "Dış görünüşü, giyim kuşamı ile çevresinde kabul görmelidir.
- Gruba hitap edebilecek nitelikte olmalıdır.
- Grup yapılarını, ortak amaç, değer ve duygularını anlayabilmelidir."

Kendisi ile çalışacak her insandan yararlanmayı bilmeli ve onlarla iş birliği edebilmelidir (Yıldırım, 2009).

2.3.1.4. Antrenörün Psikolojik Özellikleri

Modern antrenörler kendilerini insan ilişkilerinde üst düzeyde geliştiren antrenörlerdir. Antrenörler bazı psikolojik danışma becerilerine sahip olarak, sporcuları ile etkileşime girerek bunları uygulaması gerekmektedir (Karagözoğlu, 2005).

Antrenörün psikolojik özellikleri içerisinde kendi kendini yetiştirmesi, yenilemesi, profesyonel ahlak, özel yaşamda dürüstlük, meslektaşları ile etkin bir iş birliği, açık fikirli, araştırmacı, teşhis yeteneği güçlü, liderlik vasfı olan, motivasyon, öğrenmek ve öğretme becerisi, duygusal ve zihinsel olarak psikolojik hazırlık, yönetim bilgisi, danışmanlık gibi konuları içermektedir (Newton ve Fry, 1998).

2.3.2. Antrenör Görevleri

Bir spor eğitici durumunda olan antrenörün öncelikli görevi; sporcularını fiziksel, zihinsel, heyecansal ve davranışsal yönden yarışmalara hazırlamaktır (Koç, 1994).

Antrenörün görevleri ilkeleriyle bir bütünlük içerisinde aşağıdaki gibi özetlenebilir:

- “Sporcuların fiziksel, fizyolojik, psikolojik ve sosyal gelişmelerine yardımcı olmak,
- Yapılan sporun istemlerine ve gereksinimlerine uygun özel fiziksel, fizyolojik, psikolojik ve sosyal gelişimin sağlanması ve bunun korunması,
- Sporun istemlerine uygun psikolojik hazırlığın yerine getirilmesinde spor ve egzersiz psikologlarından yardım almak, bu konularda kendisini bilgilendirmek,
- Takımın optimal gelişimini, hazırlığını yerine getirmek için planlamalar yapmak, periyodik olarak ölçüm ve testlerle değerlendirmelerde bulunmak,
- Olanaktan dahilinde olan bütün güvenlik önlemlerini alarak sporcuları sakatlanmalarını önlemek,
- Sporcuların kendilerine değerlerini ve motivasyonlarını korumak,
- Kendi uzmanlık sınırlarında gerçekçi olmak ve diğer uzmanlıklara saygı göstermek ve yardım almak. Ekip çalışmasını güçlendirmektir. Bunları yaparken de antrenör her şeyden önce sporcularına iyi örnek olmalı, dürüst davranmalıdır.
- Güven vermeli, sporcular arasında bir ayırım yapmamalıdır.
- Kendisine sorulacak sorulan biliyorsa nezaketle cevaplamalıdır.
- Bilmediği sorulan araştırıp sonra cevaplayacağını belirtmelidir.
- Öğretirken sıkıcı olmamalı, antrenman sistematiğine uymalı ve değişik öğretim tekniklerine başvurmalıdır.
- Teknikleri, prensiplerle açık ve öz bir şekilde anlatmalıdır.
- Öğrettiklerinin doğru öğrenilip öğrenilmediğini kontrol etmeli, yanlışları sabırla düzeltmelidir.
- Takımı ve sporcularının hedefini bilmeli ve ona göre çalıştırmalıdır.”

Belirgin bir ses tonundan ziyade zaman zaman ses tonunu değiştirmeli, önemli noktalarda bu tonu arttırarak, gerektiği zaman dikkat çekici olmalıdır (Konter, 1996).

2.3.3. Antrenörlük Tipleri

Bir takımın başarılı olabilmesi için verilecek önemli kararlardan birisi de antrenörlük tarzı ile ilgilidir. Bu tarz antrenörün, hangi beceri ve stratejileri öğreteceğine nasıl karar vereceğini, antrenman ve müsabaka için nasıl hazırlanacağını, oyuncuları disiplin altına almak için hangi yöntemleri kullanacağı ve en önemlisi sporculara karar almada hangi rolü vereceğini belirler. Antrenörlerin tarzları, yaş, eğitim, klasman, fikstür, hedef ve beklentiler doğrultusunda değişkenlik gösterebilmektedir. Özellikle iyimserlik/kötümserlik, iddiacılık/pasiflik, çekingenlik/cesaretlilik ve katılık/esneklik gibi nitelikler birçok durumda antrenörün stilini etkileyecektir. Çoğu antrenörler şu üç antrenörlük tarzından birine eğimlidirler: Komut verme, neme lazımcılık veya iş birliği tarzları (Cengiz, 2004).

2.3.3.1. Komut Verme Tipi

Birçok yem başlayan veya deneyimsiz antrenör komut verme tarzım benimser, çünkü kendi antrenörlerinden veya başkalarından öyle görmüşlerdir. Bazı antrenörler de bu yöntemi kendi kabiliyetleri hakkında duydukları şüpheleri gizlemekte yardımcı olduğu için benimserler. Yüzeysel olarak bakıldığında komut verme tarzı etkili gibi görünür, ancak önce sporcu, sonra başarı hedefi ile uyumlu değildir (Cengiz, 2004).

2.3.3.2. Neme Lazımcılık Tipi

Tarzı neme lazımcılık olan antrenörler mümkün olduğu kadar az karar verirler. Bu bir topu at eğlenmene bak yaklaşımıdır. Antrenör çok az talimat verir, faaliyetlerin düzenlenmesinde rehberliği asgari düzeydedir ve disiplin sorunlarına sadece çok gerektiği zaman müdahale eder. Bu tarzı benimseyen antrenörler ya bilgi verme ve yönetme niteliğinden yoksun ve antrenörlük sorumluluklarının gereğini yerine getirmekte çok yetersiz ya da antrenörlüğün ne olduğu hakkında yanlış bilgilendirilmiştir (Cengiz, 2004).

2.3.3.3. İş Birliği Tipi

İş birliği tarzını benimseyen antrenörler karar verme işim sporcularla paylaşırlar. Konulan hedeflere ulaşmak için gençleri yönlendirme ve liderlik yapma sorumluluğunun bilincinde olmalarının yanı sıra, bu tarzı uygulayan antrenörler, gençlerin karar vermesini öğrenmeden sorumluluk sahibi yetişkinler olamayacaklarım da bilirler. İş birliği tarzını benimseyen antrenörler, sporcuların kendi hedeflerini belirleyerek bunlara ulaşmak için mücadele etmeyi öğrenmelerini sağlayacak yapıyı ve kuralları oluştururlar, iş birliği tarzım benimseyen antrenör gerektiğinde talimat verir, fakat aynı zamanda sporcuların karar vermesine ve sorumluluk almasına müsaade etmenin de yararlı olduğuna inanır (Cengiz, 2004).

2.3.4. Sporcuların Antrenörlerinden Beklentileri

Beklenti, sosyal ilişkilerin en yaygın formu değil fakat aynı zamanda grup ve toplumun sürekliliği ve dayanıklılığı için çok önemli ve vazgeçilmezdir. Kuşkusuz, karşılıklı bir ilişkidir. Beklentinin, her iki taraf için de tümüyle eşit düzeyde bir çabayı ne kapsamasına ne de gerektirmesine karşın, tek yanlı olduğu söylenememektedir. Kişilerin birlikte hareket ettikleri, bir hedefin elde edilmesi için az veya çok aynı anda ve birlikte çaba göstermeleri olarak kabul edilebilmektedir (İnal, 1998).

Spor kişilere kazanımlar sağlarken beraberinde bazı beklentileri de getirmektir. Bu beklentiler bazı kişilik rollerini ortaya koymaktadır. Bazı roller katı beklentilere sahipken, derin sorumluluk isterler ve ciddi davranışlar gerektirmektedirler. Bazı roller ise beklentilerinde oldukça esnektirler. Her sosyal rol içerisinde bir beklenen davranış bulunur. Bu durumda beklenti umut etmekten daha fazla bir anlama sahip olmaktadır (Fichter, 1996).

Etik olmalıdır; sporcular antrenörlerinden cinsiyet, ırk ve köken ayrımı yapmamalarını beklemektedirler. Ayrıca antrenörlerin mesleki bir yeterliğe sahip olması, kişisel öğrenme çabası, araştırmalarda bulunması, davranımları, tutumları, ilkeleri ve inançları sporcunun antrenöründen beklediği etik ilkeler arasındadır. Sporcu için antrenör dürüst olmalıdır. Sporun bireylerde, takımlarda ve genelde

toplumda gelişimi için çaba harcamalıdır. Antrenörlük ve spor için ifade edilen değerleri korumalı ve geliştirmelidir (Tiryaki, 2000).

Zeki olmalıdır; antrenör bedensel-kinestetik zekâ ile ilgili etkinlikler planlarken, etkinlikler arasında dilsel-sözel, mantıksal-matematiksel, görsel-uzamsal, bedenselinestetik ve sosyal-kişilerarası zekâyı kullanabilmek için, diğer antrenörler ile iletişim kurma ve fikir alma yetisine sahip olmalıdır (Muhvic, 2001).

Güvenilir olmalı; antrenörler, gerektiğinde iş bilgisini ve insan ilişkileri becerisini, yerinde ve dengeli bir şekilde kullanarak sporcusunun kişisel gelişmesini güven ortamı yaratarak desteklemelidirler. Sayma ve değer verme, sporcularla etkili iletişim kurmada en önemli etkenlerdendir. Kurulan iletişimde değer verme, sayma, sporcuların antrenörlerin söylediklerine ne kadar güvenecekleri üzerinde etkili olmaktadır. Antrenörler, sporcularına olumlu yaklaşımlar göstererek sporcular tarafından kendilerine karşı saygı, sayılırlık ve güven kazandırırlar. Olumsuz davranışlar gören sporcular ise kendilerine olan saygılarını yitirmektedirler. Bu tür davranış sergileyen antrenörlerine olan güveni ve saygıyı yitirmektedirler (Konter, 1996).

Sporcu; antrenörünün eğlenceleri, çevre gezileri, bazı serbest zaman aktiviteleri, sporla ilgili bazı araç ve gereçleri organize etmesini, kamp, müsabaka gibi ortamlarda oda arkadaşlarını seçme, organizasyonlarını en iyi şekilde gerçekleştirmesini beklemektedir (Şimşek, 1999). Ayrıca antrenörün ulaşımı kolay ve zaman almayan yerleri antrenman alanı olarak seçmesi de sporcuların performansları açısından etkili olmaktadır (Konter, 1996). Pozitif olmalı; neşe ve mutluluk içerisinde çalışmaya başlayan antrenörlerde görülen pozitif etkiler doğrudan sporculara yansımaktadır. Aynı şekilde somurtkanlık ve sinirli görünüm ise kişinin veya takımın havasına etki etmektedir. Başlangıçtaki neşe ve mutluluğu ise ortadan kaldırmaktadır (Baumann, 1994).

Adil ve yardımsever olmalıdır; sporcuların tek başına başarılı olma şansı olmadığından, antrenörler sporcuların başarısında değişik oranlarda pay sahibi olmaktadırlar. Bu nedenle çoğu zaman takımın ya da sporcuların başarısı ya da başarısızlıklarından daha çok antrenörün başarısı ve çalışma sistemi tartışma

konusu olarak ele alınmaktadır. Takım içinde antrenörün yetki ve sorumluluklarının sınırları ve ölçüleri bu noktada belirlenmektedir (Freıschlag, 1985). Sporcuları başarıya yönlendirmede motivasyonun önemi bilinmekte ve motivasyon çeşitlerinin spora yönlendirmede nasıl bir etki yapabilecekleri sürekli olarak araştırılmaktadır. Bu motivasyon çeşitleri arasında ödüllendirme de önemli bir unsur olarak ele alınmaktadır. Ödüllendirme, motive eden unsurlar içerisinde en etkili olanlarındandır. Antrenörler sporcularına verdikleri ceza ve ödüllerde dikkatli davranmalıdır. Yanlış verilen ödül ve cezalar sporcuların performanslarını olumsuz şekilde de etkileyebilmektedir (Wampbell ve Jones, 1994).

Araştırmacı ve farklı fikirlere açık olmalıdır; günümüzde sporcuyu yarışmalara hazırlamak ve yapılan spor branşında en üst seviyede sportif verimi elde etmek için değişik antrenman modelleri ve teknikleri kullanılmaktadır. Spor veriminin üst seviyeye istenilen zamanda çıkarılabilmesi, değişik antrenman çalışmaları ile mümkün olmaktadır. Sporcular antrenörlerinden yeni antrenman modellerini, branşlarıyla ilgili gelişmeleri takip etmelerini beklemektedirler. Değişim ve yenilenmeye açık olan antrenörlerin sporcuları antrenörlerine karşı daha çok güven duymaktadırlar. Antrenörler, müsabakalarda zafer kazandıkları veya ağır mağlubiyet aldıkların da saygıyı, affetmeyi, şefkat ve sevecenliklerini hiçbir zaman kaybetmemelidirler (Hannula, 2000).

Sabırlı ve anlayışlı olmalıdır; fiziksel uygunluk, beslenme, motivasyon, sporcu seçimi ve antrenman periyotlaması gibi konular performansı belirlemektedir. Sporcunun organik altyapısını motorik özellikleri temellendirmektedir. Bu yapının üstüne ruhsal ve sosyal yapı gelişmektedir. Çevresel şartlar içinde sporcunun yönelimleri bir yanıt bulur ise belirli bir gelişimden söz etmek mümkün olabilmektedir. Bu gelişimsel süreç her sporcuda farklı zamanlarda meydana gelebilmektedir. Spora yönelme nedenleri; aile, çevre, dünya görüşü, macera, ün kazanma ya da para kazanma isteği de olabilmektedir. Karakter özellikleri, sosyal ve psikolojik gereksinimler kişisel olarak farklılıklar gösterebilmektedir. Sporcular bu gelişim süreçlerinde antrenörlerinden anlayışlı ve sabırlı olmalarını beklemektedirler (Kanbir, 2006).

2.3.5. Türkiye'de Antrenör Eğitimi

Spor bireylerin fiziksel, zihinsel, duygusal ve sosyal yönden gelişmelerini sağlayan; bilgi, beceri ve liderlik yeteneklerini geliştiren; boş zamanlarını değerlendiren ve bireyleri günlük sorunlardan uzaklaştıran stres atmalarını sağlayan bir bilimdir (Sunay, 1997). Spor eğitimcisi denilince akla ilk gelen antrenördür. Antrenör adı verilen spor eğiticilerinin sporun gelişmesinde oldukça önemli bir yeri vardır. Özellikle sporda gelişmiş ülkeler sporcuların yetişmesi ve başarısında büyük rolü olan antrenörleri yetiştiren eğitim programlarını bilimsel çalışmalara dayandırmışlardır (Sunay ve İmamoğlu, 1996).

2.3.5.1. Antrenör Eğitiminin Temel Yapısı

UEFA'nın 1998 yılında başlattığı JIRA projesi kapsamında teknik direktör ve eğitimci eğitimlerine getirdiği standartlar, bugün 53 ülkeyi kapsamaktadır. Jira Paneli'nin doğumuna neden olan UEFA Antrenörlük Antlaşması'nın başlangıcı, UEFA İcra Komitesi'nin Teknik Komite'den gelen Avrupa'nın her yanında kabul görecek bir antrenörlük lisansı çıkartılması önerisini onayladığı Aralık 1991'e uzanıyor. Bu antlaşmanın amaçları UEFA'yı ve üye federasyonları antrenörlük lisansının kontrolünde tutmak, standartları yükseltmek, sınır ötesi hareketi kolaylaştırmak, daha mükemmel teknik paylaşımı teşvik etmek ve futbol antrenörlüğünü kabul gören ve düzenli bir meslek olarak yapılandırmaktı.

Bu alandaki çalışmalar büyük bir hızla gerçekleştirildi ve antrenör eğitimi ile ilgilenen UEFA uzman kurulu olan Jira Komitesi'nin açılış toplantısı 14/15 Mart 1995 tarihlerinde Paris'te düzenlendi. Haziran 1995'te, Avrupa Antrenörlük Lisansı/Antlaşması konseptini içeren UEFA antrenörlük programı başlatıldı. İki buçuk yıl sonra Almanya, Danimarka, İtalya, Hollanda, Fransa ve İspanya'nın Avrupa Antrenörlük Antlaşması'nı imzalamasıyla Avrupa Antrenörlük Lisansı projesi gerçeğe dönüştü.

Türkiye Futbol Federasyonu, 29 Eylül 2006'da UEFA İcra Kurulu toplantısında alınan kararla UEFA B seviyesinden UEFA Antrenör Konvansiyonu'na katıldı. UEFA İcra Kurulu, 2007 yılında Türkiye Futbol

Federasyonu'na A Lisans verilmesini kararlaştırdı. 2008 yılının aralık ayında ise ülkemiz UEFA Antrenör Konvansiyonu tam üyeliğine kabul edilerek her kademede UEFA Lisans Kursları (UEFA B, A ve Pro Lisans) açma yetkisini kazandı.

Antrenör Eğitiminin Temel yapısının nasıl olacağı konusunda şöyle bir taslak verilebilir (Sevim vd., 2001):

1. Genel planlama,
    - Uzun süreli antrenör eğitim planlaması,
    - Orta süreli antrenör eğitim planlaması,
    - Kısa süreli antrenör eğitim planlaması.
2. Ön Şart belirlenmeli.
    - Eğitim uygulayacak kurumlardaki bazı şartlar; antrenör eğitimine ayrılacak tesisler önceden belirlenmeli ve antrenör eğitimi belli merkezlerde uygulanmalıdır. Gerekli araç ve gereç temini yapılan planlama doğrultusunda önemlidir. Eğitimi destekleyecek tedbirler ve spor eğitimi yapan kuruluşlarla iş birliği yapılmalıdır.
    - Antrenör adaylarında aranacak şartlar,
    - Antrenör eğitiminin kapsamı
    - Öğretici şartlar:
        - Spor dalı ile ilgili uzman öğretim elemanları,
        - Genel spor eğitimi ile ilgili spor uzmanları.
    - Merkez spor kütüphanesi.

Tüm spor eğitimcilerinin ve sporcuların yararlanacağı geniş kapsamlı bir kütüphanenin kurulması, bu şekilde tüm spor dallarının dünyadaki gelişimi kitap, teknik dergi, video, eğitim kaseti vb. yayınlarla takip edilmelidir. Böylece tüm spor eğitimine katkı sağlanabilir.

- Özel ve genel spor yayınlarının basımının özendirilmesi ve gerekli kitap temel kitapların hazırlanması.
- Bilim ve teknik dergiler.

3. Amaç, teori ve metotların belirlenmesi.

Antrenör eğitiminin branşa özgü ve genel ders konularının teorik olarak amaca yönelik hazırlanması, basılması ve her spor dalına özgü standart uygulama metodunun ana ilkelerinin tespit edilmesi.

4. Uygulamalı olmalı.

Eğitimin tüm şartları yerine getirildikten sonra ön uygulama da geçerlilik kazanırsa istenilen antrenörlerin yetiştirilmesi mümkün olacaktır. Bu nedenle uygulamada geçerlilik kazanırsa istenilen antrenör yetiştirilmesi mümkün olacaktır.

5. Denetim ve değerlendirme yapılmalı.

Asgari ölçüde de olsa çalışmaların denetimi ve değerlendirmesi tabanda ve üst düzeyde antrenör eğitimi yapan kuruluşları özendirme açısından motive eder ve en azından eğitimin sonuçları ortaya çıkar.

2.3.5.2. Üniversitelerin Antrenör Eğitimdeki Rolü

Antrenörlüğü bir meslek olarak ele alan, beden eğitimi ve spor yüksekokulu antrenörlük eğitimi bölümlerinin temel amacı; sporun teori ve uygulamasını iyi bilen, öğreten sporda yeniliğe açık, bilimsel çalışmalar yapabilen, bilimsel çalışma sonuçlarından yararlanabilen, araştırmacı antrenörler yetiştirmek olmuştur (Ankara Üniversitesi, 1992). Bu itibarla, antrenörlük eğitimi bölümü öğrencileri, 4 yıllık bir eğitim programını takip ederek örneğin Ankara Üniversitesinde 166 kredi, 2940 saatlik, Gazi Üniversitesinde ise, 169 kredi, 2744 saatlik bir eğitim programından geçmektedirler. Öğrenciler, antrenörlük mesleğiyle ilgili derslerin yanı sıra, öğretmenlik meslek bilgisi dersleri, genel kültür kapsamındaki dersler ile sporun tıp, sosyal ve fen bölümleriyle ilgili ders ve konularını, ayrıntılı olarak görmektedirler. Ayrıca öğrenciler, seçtiği uzmanlık spor dalıyla ilgili seminer verip bir de bitirme tezi hazırlamakta ve bir sömestre antrenörlük uygulaması yapmaktadırlar (Demirelli, 2009).

2.3.6. Diğer Ülkelerde Antrenör Yetiştirme Modelleri

Antrenör eğitiminde Avrupa modeli incelendiğinde, Antrenörlerin katıldığı kurslar ve seminerler sonrası sınıflandırılmalarında her Avrupa ülkesinde farlı görülmektedir. A, B, C şeklinde sıralanan lisanslı Antrenörler, teknik direktör veya baş Antrenör gibi isimler sıklıkla kullanılmaktadır. Bu lisanslara ve belgelere sahip olup görev açısından bakıldığında mili takım Antrenörü, milli takımlar teknik direktörü terimleri ile karşılaşılmaktadır (Alpay, 2001).

2.3.6.1. Amerika Birleşik Devletleri

ABD'de verimsel sporunun temelini orta ve yükseköğrenim spor sistemleri oluşturmaktadır. Antrenörler ise, aşağıdaki sınıflama düzeylere göre çalışmaktadırlar. Bunlar:

- Ön okul çağı (8-9 yaş- Junior High School)
- İlkokul çağı (10-12yaş- High School)
- Kolej (13-14 yaş Junior College)
- Kolej-Üniversite
- Amatör Spor
- Profesyonel Spor

ABD'nin, çok büyük bir ülke olması, değişik coğrafi ve siyasal etkileşimlere sahip bulunması yönetim biçimine paralel olarak antrenör eğitiminde federatif bir yapı göstermektedir (Helvacı, 1998).

ABD'de antrenör eğitimi, üniversitelerdeki spor eğitimi ile yürütülmekte, antrenör eğitiminin temellerini üniversitelerde uygulanan spor eğitimi oluşturmaktadır. ABD'deki antrenör eğitim sisteminde tek bir eğitim modelinden söz edilmektedir. Buna bağlı olarak, ABD'de spor eğitimi, federatif bir yapıda ve gelişim göstermekte, siyasal yapıya uygun olarak bireyin yetenekleri ve istekleri söz konusu olmaktadır.

Üniversitelerden alınan eğitim dışında Ulusal Sporcu Eğiticileri Birliğince (NATA) verilen antrenörlük sertifikaları ile de olabilmektedir. Ancak, antrenör adayının öncelikle spor branşına ilişkin genel bir sınavdan geçmesi ve öğreteceği spor dalında sporculuk geçmişi olması gerekmektedir. Bu şartları yerine getiren bir kimse NATA belgesine sahip bir antrenör denetimde en az iki yıl mesleki deneyime sahip olmaları gerekir.

ABD'de spor eğitimi veren derslerden mezun antrenörlerden, antrenörlük yaparken NATA belgesi istenmektedir. Yalnızca dört yıllık spor eğitimi veren lisans eğitiminden geçmek ve ilgili spor alanına ait uzmanlık eğitimi görmek yeterli olmaktadır. Ayrıca ABD'de branşa özgür antrenör yetiştiren kuruluşlarda bulunmaktadır (Karaç, 2004).

2.3.6.2. İngiltere

İngiltere'de antrenörler iki yaklaşımla yetiştirmektedir; Birincisi ulusal yönetim teşkilatları, yani spor federasyonları, ikincisi ise, ulusal antrenörlük vakfı tarafından yetiştirilen antrenörlerdir.

Ulusal Spor Federasyonları, antrenörlerin seçimleri, eğitimleri ve gelişmelerinden sorumludur. Spor federasyonların hazırladıkları eğitim programları, tamamen ilgili sporun teknik yönüyle sınırlıdır. Thorpe, bununla ilgili olarak "ulusal spor federasyonlarının, antrenman metodu ve spor pedagojisinde meydana gelen değişimleri araştırmadan, tamamen geleneksel bilgiye dayanan bir bilgiye dayanan bir eğitim sistemi uyguladığını belirtmiştir". Bu gelişmeler çerçevesinde 1980'lerin başında, aralarında Loughbourg Üniversitesinde bulunduğu başarılı antrenör eğitimi sunan çevreler ve spor konseyi, ülkenin değişik bölgelerindeki antrenörleri desteklemek üzere Ulusal Antrenörlük Vakfını kurmuşlardır (Thorpe, 2004).

Ulusal Antrenörlük Vakfı, antrenörlük kademelerinde gerekli bilginin toplanması ile görevlendirilmiştir. Ancak İngiltere'de daha fazla deneyimli ve bilgili antrenör yetiştirilmesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri ile Yüksek Eğitim Enstitüleri ve üniversiteler tarafından gerçekleştirilmektedir.

İngiltere'de antrenörler üç kategoride yetiştirilirler: Birinci kategori Asistan (yardımcı) kulüp antrenörlüğüdür. Antrenörler, mesleğe önce asistan kulüp antrenörlüğü ile başlamak zorundadırlar. Bu kategoride, asistan kulüp antrenörlüğü yapabilmek için, spor organizasyonu, Spor Kompleksleri, Çocuk Gelişimi, Beceri Öğrenimi, Spor Sosyolojisi, Antrenman Planlanması; Egzersiz Reçetesi, Emniyet, Yardımcı Antrenörlük, Yetenek Seçimi gibi konuları içeren antrenörlük kursundan başarılı olmak ve bu konuların yanı sıra en az 15 saatlik spor branşıyla ilgili uygulamalı derslerini de başarıyla tamamlaması gerekmektedir. Bu kategoride başarılı olan asistan kulüp antrenörü, kulüp antrenörlüğü kursuna katılabilir.

İkinci kategori olan Kulüp antrenörlüğü yapabilmek için de Kulüp Kuruluşu, Antrenman ve Yarışma için Hazırlıklar, Sporda Ölçme ve Değerlendirme, Kaslar, Kas İskelet Sistemi, Kas Hareketleri, Beslenme, Enerji ve Oksijen kaslara nasıl erişir, Ergonomik Yardım, Tekniklerin Analizi, Beceri Öğrenimi, Dayanıklılık Antrenmanı, Hareket Yeteneği, gibi konuların yanı sıra ilgili spor branşına ait en az 45 saatlik uygulamalı dersin başarıyla tamamlanması gerekmektedir. Ayrıca bu kategoride bir yıllık deneyim ile antrenörlük teorisiyle ilgili yazılı sınavdan da başarılı olmak gerekmektedir.

En son aşamada üst veya ulusal antrenör unvanı gelmektedir. Bu kategorideki antrenörler genellikle uluslararası yarışmalarda antrenör olarak görevlendirilirler. Ulusal antrenörlüğü kazanmak için ise, Antrenörlük Felsefesi, Teknik Antrenman Teorisi ve Uygulaması, Dayanıklılık Antrenman Teorisi ve Uygulaması, Kuvvet Teorisi ve Uygulaması, Sürat Antrenman Teorisi ve Uygulaması, Hemostasis ve Hormonlar, Refleks ve Motor Öğrenme, Yarışmalara Hazırlığın Psikolojik Yönleri, Biyomekanik, Beslenme, Antrenman Planlaması, Zorlamaya karşı Antrenman, Yükseklik, Ateş ve Zaman Değişimi, Eronejik Yardım gibi konular içeren ulusal antrenörlük kursunda başarılı olmak ve spor branşına ait en az 60 saatlik uygulamalı dersin başarıyla tamamlanması gerekmektedir. Ayrıca bu kategoride iki yıllık bir deneyim ile teorik ve uygulamalı sınavlardan ayrı ayrı başarılı olmak gerekmektedir (Karaç, 2004).

2.3.6.3. Avustralya

Avustralya'da antrenörlük, öğrenilen ve uygulamalı olarak yapılan bir meslektir. Elit düzeyde gerçekleştirilen antrenörlük kursları Avustralya Antrenörlük Konseyi (Avustralian Coaching Council-AAC) tarafından 1989'dan bu yana 2 diploma programıyla gerçekleştirilmektedir. Bunlar:

Avustralya Antrenör Konseyi tarafından gerçekleştirilen Spor Antrenörlüğü Diploması; Milli Antrenörlük Bursları tarafından gerçekleştirilen Yüksek Performans Kursu elit düzeyde yetiştirilen antrenörlerin gelişimini belirlemeye ve desteklemeye hizmet eder.

Avustralya Antrenör Konseyi Spor Animatörlüğü Diploması; Bu kurs programı, antrenörlere en son gelişmiş antrenörlük teorilerini sağlamaya yöneliktir. Kurs programı yüksek performans antrenörlüğü ile bağlantılı olan 23 farklı alanı içerir. Bu kurs 2 aylık yarı zamanlı çalışma programı ile hizmet vermekte olup 2 şekilde yapılmaktadır:

Uzaktan Eğitim Yoluyla Antrenörlük Kursu:

Uzaktan eğitim kurslarında antrenörler ev ortamında çalışma olanağı sağlanır. Kursiyerler aynı zamanda uygun uzman bir eğitmenle bağlantı kurabilirler. Öte yandan, antrenörlerin ihtiyaçlarına bağlı olarak bazı geliştirici seminerler verilebilir.

Sınıfta Yapılan Eğitim Yoluyla Antrenörlük Kursu:

Bu kurs, formal olarak eğitim kurumlarında gerçekleştirilen kurslar olmaktadır. Milli Antrenörlük Bursları (National Coaching Scolarship-NCS).

Avustralya Antrenörlük Birliği aracılığıyla Avustralya spor komisyonu potansiyel yüksek performans antrenörlerini eğitmek ve geliştirmek için antrenörlük bursları sağlar. Bu Tür antrenörlük bursları elit antrenörler gözetimi altında antrenörlük deneyimi sağlamak için düzenlenir. Aynı zamanda bu bursa ACC'nin Spor Antrenörlüğü mezuniyet diploması da dahildir. İlgili burslar, farklı

spor dallarına göre bursun başlama tarihi değişebiliyor. Burslu antrenör, eğitime tam zamanlı katılmak zorundadır (Karaç, 2004).

Antrenör eğitiminde Avrupa modeli incelendiğinde, Antrenörlerin katıldığı kurslar ve seminerler sonrası sınıflandırılmaların her Avrupa ülkesinde farklı görülmektedir. A, B, C şeklinde sıralanan lisanslı Antrenörler, teknik direktör veya baş Antrenör gibi isimler sıklıkla kullanılmaktadır. Bu lisanslara ve belgelere sahip olup görev açısından bakıldığında mili takım Antrenörü, milli takımlar teknik direktörü terimleri ile karşılaşılmaktadır (Alpay, 2001).

2.3.7. Antrenör Etiği

Etik konusunda antrenörlerin de davranışları sorgulanmalıdır. Antrenörlerin başarılı takımlar ve galibiyet ödülleri için, oyuncu seçme ihlalleri, sporcular arasında ayrım ve hatalı motivasyon teknikleri uyguladıkları görülür. Koçların etik dışı davranışları şu başlıklar halinde belirtilebilir (DeSensi ve Rosenberg, 1996):

- Sporculara fiziksel veya sözel saldırı,
- Sporculara onları kişiliksizleştiren bir tutumla davranmak,
- Performansın artması için sporcuları doping kullanımına karşı cesaretlendirmek,
- Herhangi bir şekilde hileye, aldatmaya karşı cesaretlendirmek,
- Atletik programların eğitim yönünü görmezden gelmek,
- Yapılan İhlalleri bildirmemek, duyurmamak.

Etik davranış antrenörlerden sadece belirli bir sporun kurallara uygun olarak yapılıp yapılmadığını gözlemlerken beklenmez, aynı zamanda haksız kazanç sağlamamayı hedef edinmeli ve her sporun kendi içinde bulundurduğu yazılı olmayan kurallara göre de davranmalıdır. Sportmenlik Fair-Play ile bağdaştırılırken, oyunun ruhuna aykırı hareket edip kurallara uygun ancak haksız kazanç elde etmek anlamına gelen “gamesmanship”: basitçe, kazanmak için rakibi mental veya fiziksel olarak yıldırmaktır. Tüm oyun koşullarında, hakemler yazılı kuralların uyulduğunu görmekle sorumludur. Ancak yazılı olmayan kuralların gözlemi, yapılan sporun ruhuna göre hareket edilmesi, her antrenörün kişisel koçluk

felsefesi ve etik davranış standartlarına bağlıdır. Bazı antrenörler kitaplara göre bir ihlal yapmadıklarını düşünerek kuralları esnetmeyi hedeflerler. Ancak teknik olarak yapmasalar da bu eylemler ve düşüncelerle aslında kuralları ihlal ederler (Sabock ve Sabock, 2011).

Tıp mesleğinde, sağlanabilecek en iyi hizmetin verilmesini, insan yaşamının kutsallığını, zararlı ilaç ve uygulamaların kullanılmamasını belirten "Hipokrat Yemini" vardır. Eğer antrenörlük mesleği böyle bir kodu benimseyecek olsaydı, yeteneğe saygıyı, potansiyelin açığa çıkarılmasında gereken yardımı ve etik davranışı içinde barındırırdı. Bu tarz etik ilkeler sporcuların doğrudan antrenörlerinden bekledikleri davranışlarla ilgilidir. Bu bağlamda antrenörlerden beklenen etik ilkeler şöyledir:

- Tüm sporcuların yeteneklerine saygı duyun ve potansiyellerini geliştirmenin yolları aranmalıdır.
- Her sporcuya özel bir birey olarak davranılmalıdır.
- Sporcunun mükemmelliğine katkı sağlamak adına spor dalınız ile ilgili öğrenebildiğiniz kadar bilgi sahibi olunmalıdır.
- Sizinle geçirilen zamanın sporcu için pozitif bir tecrübe ve kendisini geliştirmek için bir fırsat olduğundan emin olunmalıdır.
- Sporcuyu asla yanlış yönlendirilmemeli veya kandırılmamalıdır.
- Adil ve anlayışlı olunmalıdır.
- Onurlu ve kontrollü olunmalı ve sporculara da aynısını aşılanmalıdır.
- Sporcuları performans arttırıcı ve davranış değiştirici ilaçların kullanımından sürekli olarak uzak tutulmalıdır (Daly ve Parkin, 1991).

Antrenörlerden beklenen etik davranışlar şunlardır (Özbek, 1999):

- Sporculara sözlü veya fiziksel saldırıda bulunmamak,
- Yasaklı maddelerin kullanılmadığı bir spor ortamı sağlamak,
- Sporcuları ile cinsel-duygusal yakınlıktan kaçınmak,
- Rakip takımın herhangi bir mensubuna ilişkin küçük düşürücü konuşmamak,

- Sporcusunun düşüncelerine değer vermek,
- Sporcusuna hoşgörülü davranmak,
- Sporcuları arasında ayrım yapmamak,
- Sporcu ve takım seçiminde dış etkenlerden etkilenmemek,
- Dürüstlüğü ve disiplini kazanmaya tercih etmek,
- Kendini ve sporcularını şikeye karşı korumak,
- Taraftarı tahrik edebilecek demeçlerden uzak durmaktır.

Antrenörlerin sporun karakter oluşumuna etkisi hakkında temel bilgi, sportmenlik ve iyi bir karakterin temel değerlerini öğretme ve uygulama yöntemleri de dahil olmak üzere belirli becerilere sahip olmaları gerekmektedir. Antrenörler aynı zamanda sporculara ahlaki ve etik davranışı aşılamak zorundadır (Stewart, 2014).

Sporcular her branşta en üst performans düzeyine ulaşabilmeleri için antrenörlere ihtiyaç duyarlar. Antrenörün eğitiminin kalitesi ile sporcuların başarısı doğru orantılıdır. Bu durumda spor alanında "Antrenör eğitimi" önemli bir araştırma konusu haline gelmiştir (Sunay ve Uyar, 2017:291).

Türkiye'de antrenör eğitimi ve yetiştirilmesi yüksek öğretim kurumlarınca ve ilgili branş federasyonlarınca yapılır. Spor bilimleri fakülteleri ve beden eğitimi spor yüksekokullarının "Antrenörlük" bölümlerinden ve Federasyon kurslarından alınan eğitim ile antrenör olan adayların aldığı ders programları incelendiğinde "Etik" dersinin eksik olduğu görülmektedir. Bakanlığa tam bağlı federasyonların kurslarında "Antrenörlük Etiği" ile ilgili bir ders yok iken Türkiye Basketbol Federasyonun A kademe antrenör kurslarında 2 saat Sporda Etik ve Fair Play Uygulamaları isimli bir ders verilmektedir. Antrenör sayılarına bakıldığında ise ülkemizde 2017 yılı sonu itibari ile 59 federasyon kapsamında toplam 251.182 antrenörün görev yaptığın ancak bunların 201.707 sinin yalnızca 1. Kademe antrenörlük belgesine sahip olduğunu ve sadece 1.432 eğitmenin 5. Kademe belgesi sahibi olduğu görülür. 2007'den 2018 yılına kadar artan antrenör sayılarına göre şu anda en çok antrenör 85.260 ile Satranç Federasyonundadır. Satrancı sırası ile 19.125 ile Badminton ve 14.784 ile Basketbol Federasyonları takip etmektedir.

2.3.7.1. Antrenörlük Etik Kodları

Meslek üyelerinde ortak amaçların oluşturulabilmesi için meslek örgütleri tarafından hazırlanan etik kodlar, işin karar verme ve pratiği kısmında arzu edilen standartlara göre hareket edilmesine olanak sağlamaktadır (Adıgüzel vd., 2011). Antrenörlük mesleğini de etik ve ahlaki çerçevede tutabilmek için bazı kurum ve kuruluşlar tarafından antrenörlük meslek etiği ile ilgili çeşitli etik ilkeler ve kodlar çıkartılmıştır.

Amerika Birleşik Devletleri'nde Ulusal Genç Spor Birliği (National Alliance for Youth Sports-NAYS)'ne kayıtlı antrenörler belirlenmiş olan mesleki ahlak kurallarını kabul etmek zorundadırlar. Kurallar şu şekildedir; oyuncularımın duygusal ve fiziksel iyiliğini kazanma arzusundan önde tutma, aynı yaş grubunun çok çeşitli duygusal ve fiziksel gelişimlere açık olduğunu bilerek, her oyuncuya bir birey gibi davranma, oyunculara güvenli bir oyun ortamı sağlamak için elinden gelenin en iyisini yapma, oyuncuların sakatlıklarının tedavisi için gereken temel ilk yardım prensiplerini gözden geçirip uygulama, tüm oyuncular için eğlenceli ve mücadeleci bir antrenman organize etmek için elinden gelenin en iyisini yapma, sportmenliği ve fair-play'i her oyuncuya gösteren bir örnek olma, hile veya lig kurallarını ihlal edecek hiç bir etik dışı davranışta bulunmama, takım için uyuşturucu, tütün ve alkol olmayan bir spor ortamı sağlama ve tüm gençlik sporu müsabakalarında bunların kullanımından koruma, eğitim verdiği her sporun kuralları ile ilgili bilgili olma ve bunları oyunculara öğretme, öğrettiği tüm becerilere uygun olan öğretim tekniklerini kullanma, bir alt yapı antrenörü olduğunu ve bu oyunun yetişkinler için değil çocuklar için olduğunu hatırlama.

Kanada Antrenör Birliği'nin (CAC) etik ilkeleri ise güvenlik, antrenörün sorumluluğu, ilişkilerde dürüstlük, sporculara karşı saygı ve spora değer vermek gibi temel değerlerle ilgilidir. Bu değerler beş temel ilke olarak ifade edilir. Bunlar: fiziksel güvenlik ve sporcuların sağlığı, antrenörlük sorumluluğu, ilişkilerde doğruluk, sporculara saygı, sporu değer vermedir. Bu beş temel ilkenin karşısında yapılması uygun olan ve beklenen davranışlar ise şu şekildedir:

- Sporcuların Fiziksel Güvenliği ve Sağlığı ile ilgili koçlardan beklenen davranışlar: antrenman veya müsabaka alanının her zaman güvenli olduğundan emin olmalı, acil durum esnasında hızlı ve uygun davranmaya hazır olmalı, oyuncularını gereksiz risk veya seviyelerinden uzak durumlara sokmaktan kaçınmalı, oyuncularının sağlık ve huzurunu anlık ve ileriye dönük korumalıdır.
- Antrenörlük Sorumluluğu ile ilgili koçlardan beklenen davranışlar: pozisyonunun otoritesini akla uygun kullanmalı ve oyuncularının ilgilerine göre kararlar vermelidir, sporcular arasına öz-saygıyı yerleştirmelidir, bir durumdan yada karardan kendi çıkarını gözetmekten kaçınmalıdır, karar ve talimat verirken veya eyleme geçirirken bilgi ve beceri açısından kişinin sınırlarını bilmelidir, taahhütlere, verilen sözlere ve anlaşılan maddelere değer vermelidir, kişisel bilgileri gizlice ve özel olarak tutmalı ve uygun şekilde kullanmalıdır.
- Başkaları ile İlişkilerde Doğruluk ile ilgili koçlardan beklenen davranışlar: koçluk görevlerinin tarafsızlığını veya nesnelliğini etkileyebilecek durumlardan kaçınmalıdır, taciz veya sporcuyla uygunsuz ilişkiler olarak kabul edilen tüm davranışlardan uzak durmalıdır, daima kararların eşit olarak alındığından emin olmalıdır.
- Saygı ile ilgili koçlardan beklenen davranışlar: yaş, soy, renk, ırk, vatandaşlık, etnik köken, kökeni, dil, inanç, din, atletik potansiyel, engellilik, aile durumu, medeni durum, cinsiyet kimliği, cinsiyet ifadesi, cinsiyet, cinsel yönelime bakılmaksızın herkesin eşit muamele görmesini sağlamalıdır, her sporcunun onurunu diğerleri ile etkileşime geçerek korumalıdır, yürürlükteki ilke, kural ve politikalara saygı duymalıdır.
- Sporu Şereflendirmek ile ilgili koçlardan beklenen davranışlar: tüm düzenlemelere uyulup uyulmadığını gözlemleyip ve emin olunmalıdır, adil mücadele etmek hedeflenmelidir, her koşulda haysiyetini korumalı ve self control için çalışmalıdır, yetkililere saygı göstermeli ve dürüstlüklerini sorgulamadan kararları kabul etmelidir.

Amerika Birleşik Devletleri'nde ABD Basketbol Antrenörü Lisansını almak isteyen antrenörler uyması gereken şartlar vardır. Bu şartlar şunlardır; duygu, dil, tutum ve eylemlerinizle ilgili onurlu bir şekilde davranmak, tüm sporcuların gelişim, güvenlik ve eğlence ilkelerini her zaman koruyarak hareket etmek, hakemlerin ve yetkililerin kararlarına, rakip antrenörlere aynı zamanda rakip oyuncuların yeteneklerine saygı göstermek, her koşulda, her zaman kontrol ve profesyonellik gösterin, rakipler, diğer antrenörler, yetkililer, yöneticiler, ebeveynler, sporcular ve seyirciler de dahil olmak üzere her kişinin haklarına, onuruna ve değerine saygı göstermek, sporcuların yetenekleri veya sportif yeteneklerinin gelişimi için gerekli olan durumlar dışında, sporcularla fiziksel temastan kaçınmak, bir antrenörün bir eğitimci olarak rolünü ve etkisini bilmek ve anlamak, kişisel, akademik ve sosyal davranışların yanı sıra beceri bilgisi de kazandırmak, sporcuların zamanı, enerjisi ve coşkusuyla ilgili taleplerinizde makul olmak, tüm sporcuların spor yapması için bir fırsat sağlamak, ABD Basketbol Oyuncu Gelişim Modeli'nde bulunan İlerici Antrenörlük prensiplerini desteklemeyi kabul etmek, ekipmanın ve tesislerin güvenlik standartlarını karşıladığından ve sporcuların seviyesine uygun olduğundan emin olmak, sporcuların büyüme ve gelişim prensiplerini dikkate alan en yeni antrenman uygulamalarını öğrenmeye çalışmak, ABD Basketbolunun güvenli spor politikası dahil olmak üzere geçerli tüm ABD Basketbol kurallarına ve düzenlemelerine uymayı kabul etmek.

ABD Ulusal Spor ve Beden Eğitimi Kurumu (NASPE) örnek antrenör davranışı için sekiz başlık altında kırk standart belirlemiştir. Bu başlıklar: sporcu merkezli bir anlayış benimsetmeyi, spora katılan bireylere doğru sosyal ve etik davranışların öğretilmesi ve etik olarak doğru davranılması gibi standartlar içeren felsefe ve etik, sporcuların sağlığını anlık ve ileriye dönük korumayı gerektiren her türlü ortam, ekipman, antrenman ve acil yardım seçimi gibi standartları içeren güvenlik ve sakatlık önleme, sporculara doğru eğitimi, kondisyon ve toparlanma programları vererek, fiziksel ve zihinsel sağlıklarını korumayı, dopingden uzak bir spor ortamı hedeflemek gibi standartları içeren fiziksel kondisyon, gelişimin becerilerin uygulanmasındaki önemini, yaşam boyu spor ilkesini benimsetmek gibi standartları içeren büyüme ve gelişim, sporcuların en üst performanslarını ortaya

çıkarabilmek için dönemsel veya yıllık programlar geliştirme, uygun öğretim stratejilerini kullanma, sporcularla iyi iletişim kurmayı ve etkili bir biçimde motivasyon sağlamak gibi standartları içeren öğretim ve iletişim, spor becerilerine, teknik, taktik ve antrenman bilgisine sahip olmayı içeren spor becerileri ve taktikler, iyi bir yönetici ve organizatör olmaları için bir takım mali kaynaklar, insan kaynakları, eylem planlaması gibi standartlarda verimli olmalarını içeren organizasyon ve yönetim, hedefler doğrultusunda etkili değerlendirme yöntemlerini ve stratejilerini kullanmak, gerek kendi gerekse takımının değerlendirmesinde objektif olmak gibi standartları içeren değerlendirmedir.

ABD Olimpiyat Komitesi'nin (USOC) ilkeleri, antrenörlerin karşılaştığı çoğu durumu kapsayacak genel ilkeleri ve karar alırken uyulması gereken kuralları sağlamayı amaçlamaktadır. Temel amacı, antrenörlerin çalıştığı bireylerin ve grupların refahı ve korunmasıdır. Bu İlkeler ayrıca, antrenörlerin profesyonel çalışmalarını oluşturdukları ortak bir değerler kümesi sunmaktadır. Mümkün olan en yüksek davranış standartlarına ulaşmak her antrenörün bireysel sorumluluğudur. Antrenörler, insan haklarına ve medeni haklara saygı gösterir ve onları korurlar ve haksız şekilde ayrımcı uygulamalara katılmazlar ya da göz yummazlar. ABD Olimpiyat Komitesince antrenörlerin uyması gereken genel ilkelerden bazıları şunlardır:

Antrenörler işlerinde yüksek mükemmeliyet standartlarını korumaya gayret ederler. Yetkinliklerinin ve uzmanlıklarının standartlarını bilirler. Yalnızca bu hizmetleri sağlarlar ve sadece eğitim, öğretim veya tecrübelerinden yola çıkarak gerekli teknikleri uygularlar. Antrenörler uygulamalarında dürüstlüğü teşvik etmeyi amaçlamaktadır. Antrenörler dürüst, adil ve başkalarına saygılıdır. Antrenörler uygunsuz olabilecek ikili ilişkilerden kaçınırlar. Antrenörler, meslektaşlarının mesleki davranışlarının ahlaki uyumundan endişe duyarlar. Uygun olduğunda, etik olmayan davranışları önlemek veya kaçınmak için meslektaşlarına danışırlar. Antrenörler tüm katılımcıların temel haklarına, onuruna ve değerine saygı gösterir. Antrenörler; cinsiyet, etnik köken, yaş, ırk, ulusal köken, din, engellilik, cinsel yönelim, dil, sosyoekonomik durum gibi bireysel ve kültürel farklılıkların farkındadır. Antrenörler, bu faktörlere bağlı olarak oluşabilecek önyargıları ortadan

kaldırmaya çalışırlar ve haksız şekilde ayrımcı uygulamalara katılmazlar ya da göz yummazlar. Antrenörler, profesyonel olarak etkileşimde bulundukları kişilerin refahına katkıda bulunmayı amaçlamaktadır. Antrenörler, topluma ve çalıştıkları ve yaşadıkları topluluğa karşı mesleki sorumluluklarının farkındadır. İnsan refahına katkıda bulunmak için spor hakkındaki bilgilerini uygular ve kamuoyuna duyururlar. Antrenörler çalışmalarını kötüye kullanmaktan kaçınmaya çalışırlar. Antrenörler yasalara uymakta ve sporun çıkarına hizmet eden hukuk ve politikaların geliştirilmesini teşvik etmektedir.

2.3.7.2. Antrenörlük Etiğine İlişkin Örnek Olaylar

Dünyada ve ülkemizde şiddet, doping, şike, istismar gibi antrenörlük meslek etiğine uygun olmayan eylemleri medya aracılığı ile sıklıkla görülmektedir. Görsel ve yazılı medyaya yansımış antrenörlük etiğine aykırı davranışlardan bazıları şunlardır;

Galatasaray basketbol baş antrenörünün performansından memnun kalmadığı genç oyuncusunu devre arasında tokat atması, Kırklareli'nde yapılan Türkiye Genç Bayanlar Serbest Güreş Şampiyonası final karşılaşmasında Emniyetspor Kulübü Güreş Takımı Antrenörünün rakibine mağlup olan sporcusuna tokat atması, Rusya'da düzenlenen Güreş turnuvasında Antrenörün rakip sporcuyu yumruklaması, bir basketbol antrenörünün Ordu İlindeki okul maçında maçın hakemine içi su dolu şişe fırlatması, Erzincan'da Okul Sporları Federasyonu'nun düzenlediği 13-14 yaş grubu Yıldızlar güreş müsabakalarında Muş Gençlik Spor İl Müdürlüğü antrenörünün minderde başarısız olan sporcularını tokatlaması, Kadınlar Futbol Ligi'nde oynanan bir maçtan sonra Eskişehir Öncü Spor Kulübü antrenörünün rakip sporculara karşı sözlü ve fiziksel saldırısı, Tokat ilinde atletizm antrenörünün sabah uyanamayıp antrenmana gelemeyen öğrencilerini mezarlığa götürerek, öldükten sonra bolca vakitleri olacağını dile getirmesi, Samsun İlinde bir basketbol antrenörünün daha önce çalıştırdığı sporcunun bilgilerini kullanıp sosyal medyada hesap açarak fuhuş vaadiyle dolandırıcılık yapması, Bartın ilinde Gençlik Hizmetleri Spor İlçe Müdürlüğü'nde göreve yapan antrenörün 16 yaşındaki kız sporcusuna cinsel istismarı, Kadıköy Halk Eğitim Merkezi'ne bağlı voleybol kursunda antrenör olarak görev yapan bir antrenörün 12-15 yaş aralığında yedi kız

öğrenciye bir çok kez cinsel istismarda bulunması, SGM teftiş kurulunun tespitince 6 atletizm, 1 vücut geliştirme antrenörünün doping ilacı temin edip, sporcularına temin etmesi ve ürünleri satması, ABD'de Syracuse Üniversitesi basketbol takımında 35 yıl boyunca yardımcı antrenörlük yapan bir antrenörün sporcuları istismar etmesi, İngiltere'de dört eski futbolcunun katıldıkları televizyon programında çocukken antrenörleri tarafından cinsel tacize maruz kaldıklarını itiraf etmeleri, Romanya'da CSMS Lasi futbol takımı antrenörünün yedek kulübesinde genç oyuncusunu darp etmesi.

Örnek olaylarda görüldüğü gibi antrenörlük etiğine aykırı davranışlar branş, seviye veya coğrafya ayırt etmeksizin karşımıza çıkmaktadır. Gerek altyapı gerekse elit düzeydeki sporun imajına zarar veren etik dışı antrenörlük davranışlarını en aza indirmek, mümkünse ortadan kaldırmak sporun eğitiminde kilit konumda olan antrenörlere duyulan güven açısından çok önemlidir.

2.3.8. Antrenörlük Mesleğine İlişkin Etik Literatür Taraması

Antrenörlük meslek etiği ile ilgili literatürde az sayıda çalışma vardır. Bu bölümde bu çalışmalardan bazılarına yer verilmiştir.

Avustralya Spor Komisyonu ASC tarafından 2010 yılında gerçekleştirilen çalışmada, Avustralya sporundaki etik dışı ve sporun bütünlüğünü bozan konular ve bunların spora olan etkisi belirlenmiştir. 3734 kişinin katıldığı araştırmada sporda en çok rastlanan olaylar, olumsuz antrenör davranışları ve uygulamaları, olumsuz yönetici davranışları ve uygulamaları, olumsuz hakem davranışları ve uygulamaları, elit sporcu ve takımların davranışlarının etkisi, asosyal davranışlar olarak saptanmıştır. Çalışmada antrenörlerde sıklıkla görülen etik dışı hareketler ise şunlardır; Her ne pahasına olursa olsun kazanmaya odaklanma, önyargı veya adam kayırma, hakemleri eleştirmek, sözel olarak saldırgan bir koçluk tarzı, takım/oyuncu seçiminde adaletsizlik, takımı holistik bir biçimde yönetme (Healey, 2015).

Thompson ve Dieffenbach (2015) tarafından antrenörlükteki mesleki etik düzeyini ölçmek için bir ölçek geliştirilmiştir. Antrenörlük eğitimi bölümünde kayıtlı olan 766 öğrenciye, antrenörlük mesleğinde sıklıkla karşılaşılan örnek olaylar üzerinden sorular yöneltilmiş ve alınan cevaplar doğrultusunda geliştirdikleri ölçeğin hedeflenen bulguları saptamak açısından kabul edilebilir bir ölçek olduğu görülmüştür (Thompson ve Dieffenbach, 2015).

Hardman, Jones ve Jones (2010), ilk önce ne tarz kişilerin antrenör olması gerektiğini, ikinci olarak bir antrenörün nasıl davranması ve hareket etmesi gerektiğini değerlendirmişler, üçüncü olarak antrenörlüğün amacı ne ve nasıl olmalıdır konusuna değinmişlerdir. Çalışmada Bireysel-Antrenörlük uygulamasına ve antrenörlerin faaliyet gösterdiği daha geniş kurumsal yapılara geçişin sporun şu an verimli işleyişine engel olan birtakım engelleri aşacağı belirtilmiştir (Hardman vd., 2010).

1998 yılında Haney, Long ve Howell-Jones yaptıkları çalışmada Kanada Profesyonel Antrenörlük Kurulu (CPCA) tarafından geliştirilen etik ilklerin kapsamını ve geçerliğini belirlemek için antrenörlerin sporla ilgili etik kaygılarını incelemişilerdir. Yapılan içerik analizi sonucu ayrımcılık, hile, kötüye kullanma gibi dokuz temel başlık belirlenmiştir. Sonuç olarak antrenörlerin beyan ettikleri etik kaygıların birçoğunun spora özgü konular olduğunu ancak gücün kötüye kullanımı, ayrımcılık gibi başlıkların tüm meslek alanlarına özgü olduğu vurgulanmıştır (Haney vd., 1998).

Drewe'un 2010 yılında yayınlanan çalışmasında antrenörlere mesleklerinde sık olarak yaşadıkları etik ikilemleri incelenmiştir. Drew 1999 yılında yapmış olduğu eski bir çalışmasında üniversite seviyesindeki sporculara sorduğu etik ikilemleri bu kez üniversite seviyesindeki antrenörlere yöneltip antrenörlerin sporcular üzerindeki etkisini daha iyi anlamayı hedeflemiştir. Altı erkek, üç kadın antrenörle görüşen Drewe örnek olarak sunulan etik ikilemlere antrenörlerin yaklaşımlarını ve çözüm şekillerini öğrenmeyi hedeflemiştir. Drewe aynı zamanda antrenörlere karşılaşılan etik ikilemlerde sporculara ne kadar özerklik tanıdıklarını sormuştur. Verilen cevapların doğrultusunda Drewe, koçların sıklıkla karşılaştıkları etik ikilemleri ve bunlara karşın ürettikleri çözümleri öğrenmiştir. Bu cevapları eski

çalışmasındaki sporcu cevapları ile karşılaştıran Drewe özerklik fikri ile ilgili bir kavramsal analiz yapmış ve sporculara tanınan özerkliğin türlerini belirlemiştir. Sonrasında ise bu türlerin sporcu-antrenör ilişkisine etkilerini göstermiştir (Drewe, 2010).

Dolaşır (2005) çalışmasında antrenörlerin antrenörlük meslek etiği ilkelerine uyma düzeylerini sporcu ve antrenör görüşleri göre incelemiştir. Dolaşır çalışmasında tek boyutlu 67 maddeden oluşan Antrenör Mesleki Etik İlkeler ölçeğini 160 sporcu ve 44 antrenöre uygulayarak geliştirmiştir. Antrenörlerin belirlenen etik ilkelere uyma düzeylerinin ortalamaları sporculara göre daha yüksek bulunmuştur. Ayrıca sporcuların görüşlerinde branş, eğitim seviyesi, tecrübe gibi değişkenlere göre de anlamlı farklılıklar bulunmuştur (Dolaşır, 2005).

Dolaşır ve Büyüköztürk (2009), Dolaşır (2005)'teki 67 maddelik ölçeği yenileyerek 160 sporcu ve 44 antrenörden elde ettiği aynı veriler ile yeniden analiz ederek 37 madde ve iki alt boyuttan oluşan farklı bir ölçek geliştirmiştir. Antrenörler kendilerinin etik ilkelere uyma düzeylerinin sporcuların görüşlerine göre daha yüksek olduğunu belirtmişlerdir (Dolaşır ve Büyüköztürk, 2009).

Çeviker (2013), Ankara Amatör Süper Lig futbolcularının antrenörlerinde, gözlemledikleri etik ve etik dışı kabul edilen davranışları incelemiştir. Araştırması sonucunda futbolcuların antrenörlerini, mesleki bilgi düzeyi, antrenman planlanması, yetkisini kötüye kullanma sporculara karşı saygılı davranma, sporcuların performanslarına zarar verme, sigara kullanma konularında yetersiz bulduklarını belirtmişlerdi. Ayrıca bu konuyla ilgili değerlendirmeler söz konusu olduğunda antrenörlerinin kendilerine ve mesleki etik kurallarına göre etik dışı davranışlarda bulunduklarını belirtmişlerdir. Bunlara ek olarak cinsel taciz, şiddet uygulama, ırk, dil, din ayrımı yapmak konusunda sporcular antrenörlerini daha ılımlı bulduklarını belirtmişlerdir (Çeviker, 2013).

Güven ve Öncü (2012) antrenörlerin etik dışı davranışları ile ilgili sporcu algısı ölçeğini geliştirmiştir. Çalışmaya, 112 sporcu katılmış 19 maddeden oluşan bir ölçek geliştirilmiştir. Antrenörlerdeki etik dışı davranışların sporcular açısından

belirlemek için geliştirilen ölçeğin, geçerlik ve güvenirlik çalışması sonucunda kullanılabilir bir ölçüm aracı olduğu tespit edilmiştir (Güven ve Öncü, 2012).

Karakoç (2011) yaptığı "Milli Takım Düzeyindeki Erkek Judocuların Kulüp Antrenörlerinde Gözlemledikleri Etik Dışı Davranışlar" adlı çalışmada 54 judocuya bir anket uygulanmıştır. Çalışmada, antrenörlerin genel olarak etik kural ve ilkelere uygun davrandığı sonucu saptanmıştır (Karakoç, 2011).

2.4. FUTBOL

Toplumsal hayatın ilk zamanlarından itibaren insanlar doğaya karşı bir üstünlük mücadelesi içerisinde bulunmuşlardır. Yapmış oldukları güvenlik amaçlı davranış ve hareketler zamanla olağan bir savunma hali olarak kendisini göstermiş ve ilerleyen zamanlarda sistematik bir hareketler bütününü meydana getirmiştir. Söz konusu hareketler zamanla geliştirilmiş ve çeşitli kaideler ortaya çıkmıştır. İlk dönemlerde doğaya karşı birer savunma amacı ile uygulanan bu hareketler sportif olarak ilerleyen zaman diliminde kendisini göstermiştir. Medeniyetlerin ortaya çıkması ve toplumlararası ilişkilerin gelişmesi spor dallarının rekabet, dostluk ve eğlence unsuru haline gelmesini sağlamıştır.

Spor mefhumunun tarihsel süreçte edinmiş olduğu ilk adlandırmaya Antik Yunan'da rastlanılmaktadır. Her ne kadar İngilizce "spore, sports" olarak bilinmesine rağmen köken olarak Latincede "dağıtmak, birbirinden ayırmak" anlamına gelen "disportore" kelimesinden türemiştir. Orta çağ döneminde Latincenin etkisi ile hemen hemen bütün Avrupa dilleri içlerinde Latince kökenli birçok kelime barındırışlardır. Spor da zamanla "yarışma, kazanma çabasına" yönelik her türlü fiziksel etkinlikleri kapsayan "sport" sözcüğüne yenilenmiştir (Durgun, 2007).

Sporun tarihsel gelişimine bakıldığında M.Ö. Orta Asya'da Hun, Göktürk ve Çin ile Batı'da Yunan, Roma, Maya, Aztek, Pers gibi toplumlarda savaş öncesi fiziksel antrenman olarak yapılan spor, zamanla birlikte bu özelliği kaybetmiş ve yerine bireysel ve kolektif organizasyonlara bırakmıştır (Yazıcı, 2014; Arık, 2004). Toplumsal farklılıklar sportif faaliyetlerin de coğrafyaya göre farklılık

göstermesine yol açmıştır. Toplumlararası ilişkilerin geliştirilmesinde başat rol üstlenen spor, modern zaman diliminde yapılan yarışmalar ile birer eğlence faktörü halini almıştır. Bu minvalde olimpiyatlar, şampiyonalar, turnuvalar vs. en güzel örnekleri teşkil etmektedir (Erdoğan, 2008).

Spor dallarının gelişiminde coğrafyanın söz konusu etkisine Türk toplumunda yapılan spor dalları örnek teşkil etmektedir. Atı evcilleştiren Türkler, atlı sporlara ağırlık vermişler ve savaşçı özelliklerini bu tür sporlar ile destekleyerek korumuşlardır. Bir çeşit atlı hokey oyunu olan, bugün Polo adı ile bilinen Çevgen oyunu, kaç-yakala gibi kurallar üzerine oynanan Gökbörü, Kızbörü, Beyge gibi oyunlar Türklerde hem spor olarak yer bulmuş hem de savaşa hazırlık antrenmanı olarak yapılmıştır (Dever ve İslam, 2015; Arık, 2004).

Sporun ilk icra edildiği dönem insanların topluluklar halinde yaşamağa başlamış olduğu zaman dilimlerini kapsamaktadır. Spor, rekabet temelinde yapılan yarışmalar ile insanların savaşçı, mücadeleci yanlarını güçlendiren disipliner bir oyundur (Yazıcı, 2014).

Toplumların tarihsel gelişimine bakıldığında sporun yeri yadsınamaz ölçüde önem taşımaktadır. Zamanla birçok spor dalının hayata geçirildiği görülmektedir. Bu spor dallarından en yoğun ilgi futbol üzerindedir. Bu bağlamda futbolun tarihsel sürecine ve gelişimine değinilmiştir.

2.4.1. Futbolun Tarihsel Gelişimi

Spor dünyasının en popüler kavramı olan futbol, toplulukları peşinden koşturan en önemli spor branşlarından bir tanesidir. Yaş, cinsiyet, ırk ve din gibi kavramlara bakılmaksızın herkesin sevdiği bu oyunun geçmişi de bir o kadar eskiye dayanmaktadır.

Futbolun tam olarak nerede ve ne zaman ortaya çıktığı belirlenememiş durumdadır. Fakat arkeolojik bulgulardan elde edilen bilgiler ışığında, ayakla topa vurma oyunlarının tarihin güçlü medeniyetlerinden birisi olan Sümerlere kadar uzandığı ortaya çıkmıştır. Yine bu bulgular ışığında, Çin ordusuna mensup askerlerin bir topu iki direk arasından geçirmeye çalıştıkları bir oyunu, MÖ 2500'lü

yıllarda oynadıkları bilinmektedir. Askerlerin bu oyunu antrenman amacıyla kullandıkları da düşünülmektedir. Baybars Tarihi, Divan-ı Lügat'ı Türk ve Hıtay-ı Name gibi Türk tarihi ile ilgili yazılmış eserlerde, Türklerin tepük adlı oyunu oynadıkları ifade edilmiştir. Bu oyunun günümüz futboluna çok benzer bir oyun olduğu görülmektedir.

Futbolun Eski Mısır Medeniyetinde de oynandığı ortaya çıkmıştır. Mısır medeniyetine ait duvar resimlerindeki topla oynayan insan figürleri, o dönemde topla oynandığının göstergesi olarak ifade edilebilir. Odissea adlı eserde Yunanlı ünlü şair Homeros top oynayan insanlardan bahsetmiştir. Yunanlılar MÖ 100 yıllarında oyunu 15 er kişilik takımlar halinde ve belirli kurallar çerçevesinde Episkyres adı altında oynamışlardır. O dönemlerde oynanan futbola benzer oyunlar, zamanın şartlarına göre ilkel biçimde oynanmıştır. Günümüz modern futbolun temelini oluşturan ve Roma ordusuna mensup askerler tarafından oynanan Harpastum adlı oyun ise, Episkyresten ilham alarak oynanan bir oyundur. Bu oyun modern futbolun temeli kabul edilir, amacı ise topu kaparak el veya ayakla topu rakip tarafa göndermektir. Harpastum savaşlarda yapılan taktikleri kazanmak adına da oynanmıştır. Günümüzdeki saha diziliş anlayışını bu oyun içerisinde bulundurmaktadır; çünkü oyun içerisinde ileride hücum hattı, ortada destek birliği ve en geride de muhafızlar görev almıştır.

Geçmiş zamanlarda birçok bölgede ve çeşitli biçimlerde oynanan futbol, İngiltere'de 12. yüzyılda modern anlamda oynanmaya başlanmış ve oldukça da sevilmiştir. O tarihlerde futbola olan yoğun ilgi o kadar ileri gitmiş ki futbolun içerisinde bulundurduğu rekabet anlayışı kamu düzenini bozmaya başlamış ve bu yüzden futbol dönemin kralı tarafından tüm ülkede yasaklanmıştır. Bu hâl futbolun gelişmesini engellese bile İngiltere halkının oyuna olan ilgisi değişmemiştir.

Futbola olan ilgi, İngiliz soylularının İtalya'da oynanan tepmek, tekmelemek anlamına gelen Giyoca Del Calcio'yu ülkede yaymak istemeleri ile daha da artmıştır. Ayrıca bu oyunun günümüz futboluna çok benzediği görülmektedir. Futbol basit kurallar eklenerek İngiltere'de 1583 yılında tekrar oynanmaya başlanmıştır. Sertlik önleyici kurallar ve hakem seçimi bu kuralların en temelleridir. Faul sistemi, futbola bu dönemde getirilmeye başlanmıştır. 1862

yılında bu kurallar daha çok genişletilmiştir. Bu kurallar takımların 11 kişi olması, ofsayt kuralı ve elle oynamanın yasaklanmasıdır. İlk futbol kulübü Sheffield Club 1857 yılında kurulmuş ve çalışmalara başlamıştır.

İngiliz Futbol Birliği ise 1863 yılında kurularak günümüzdeki futbolun temeli oluşturulmuştur. Aynı zamanda futbolda kurulan dünyanın ilk milli federasyonu olarak karşımıza çıkmaktadır.

2.4.1.1. Dünya'da Futbol

Futbolun dünya genelinde ilk olarak eski medeniyetlerin bulunduğu coğrafyalarda ortaya çıkmış olduğu ifade edilebilir. Uzakdoğu, Mısır, Mezopotamya, Amerika kıtası ve Antik Yunan'da futbolun ilk örneklerini görmek mümkündür. Genel olarak futbolun dünyada ortaya çıkışı ve gelişme süreci şu şekilde ele alınabilir:

Uzakdoğu'da Futbol: Çin'de oynanan futbol "Tsu Chu" adı ile bilinmektedir. Bu oyunun, imparatorun doğum günü etkinliklerinde oynandığı bilinmektedir. Bu bakımdan Çin'de oynanan futbolun yönetici erkin birer eğlence aracı olarak kullanıldığı düşünülmektedir (Arık, 2004). Başka bir görüşe bakıldığında, Çin kaynaklarında M.Ö. 2500 tarihlerinde ünlü imparator Huangti'nin dikili iki mızrak arasından tekmeleme sureti ile topu geçirme antrenmanı yaptırarak askerlere atiklik kazandırarak onları savaşa hazırladığı ifade edilmektedir (Çamdereli ve Gürer, 2008). "Tsu Chu" oyununda topu yere düşürmeden havada tutma ve bir oyuncunun topu deliğe sokmaya çalışırken 3-4 oyuncunun ona hücum ederek engellemesi düşüncesi vardır (Erdoğan, 2008; Arık, 2004; Herman, 2009).

Futbol, Uzakdoğu'da Çin'den sonra Japonya'da M.S. 300'lü yıllarda yer almıştır. "Kemari" adı ile bilinen oyun, aristokratlar tarafından icra edilmiş, daha sonra 11. yüzyılda Samuraylar tarafından oynanmağa başlanmıştır. Bu oyun, 2-12 kişi arasında oynanmakta olup, topun havada sektirilerek yere düşürülmesinin önlenmesine dayalıdır. Japon geleneksel oyunları arasında bulunan Kemari,

rekabetçi yönü olmadığı için oyun öncesi bir antrenman özelliği taşımaktadır (Arık, 2004; Herman, 2009).

Mısır'da Futbol: Mısır Merruka mezarlarında bulunan duvar resimlerinde ayakla top oynayan insan figürleri bulunmuştur. Mısır tarihine genel olarak lahit ve mezarlar kaynak oluşturmaktadır. Mezarlardan birisinde bulunan antik toplardan bir kısmı bugüne kadar bozulmadan kalabilmiştir. Kahire, Berlin ve Londra'daki müzelerde sergilenen bu toplar, 7,5 cm çapında, deri ve ketenden dokunulmuş ve içleri kepek, yosun kurusu gibi maddelerle doldurulmuştur. Tarihsel olarak 2500 yıllık bir geçmişe sahip olan bu toplar Mısır'da bu tarihlerde futbol oynandığını işaret etmektedir (Arıpınar, 1992; Arık, 2004; Herman, 2009).

Antik Yunan'da Futbol: Antik Yunan'da yapılan ünlü olimpiyatlar sporun yapıldığı ana mekânı oluşturmaktadır. Dini bir amaç ile yapılmağa başlanan olimpiyatlar, zamanla sportif faaliyetler bütünü olarak revizyona uğramıştır. Ortalama 40.000 kişilik stadyumlarda sergilenen oyunlar, ilk olarak 8 yılda bir yapılır iken, daha sonra 4 yılda bir yapılmağa başlanmıştır (Tekin ve Tekin, 2014; Tomay ve Değirmencioğlu, 2017; Herman, 2009).

Amerika'da Futbol: Amerika'da futbol her ne kadar Avrupalı koloni sahipleri tarafından Amerika'ya götürülmüş oldukları belirtilse de yapılan antropolojik çalışmalarda elde edilen bulgular özellikle Güney Amerika'da ayak topunun bu kolonilerden çok daha önce yapılmış olduğunu göstermektedir. Meksika ve Peru yerlilerinin oynamış oldukları bu oyunlar, mabet ve anıtlara işlenmiş olan rölyeflerde görülmektedir (Arıpınar, 1992). Amerika'da modern futbolun yaygınlaşması ise bu kıtaya yapılan göçler ve ticari faaliyetler ile başlamış ve yaygınlaşmıştır. Amerika'da kurulan ilk futbol kulübü 1862 yılında "The Oneidas of Bostondur" (Herman, 2009).

Avrupa'da Futbol: İngiltere, İtalya ve Fransa gibi devletler futbolun Avrupa'da gelişimine ve belirli kurallar etrafında oynanmasına öncülük etmişlerdir. Avrupa'da futbolun temellerinin atılmış olduğu ilk yer İtalya olmakla birlikte futbolun en fazla yasaklanmış olduğu yer İngiltere'dir. Kral II. Charles, İtalya'ya sığınmış olduğu dönemde burada "Giuocco del Calcio" adı ile anılan futbolu

görmüş ve sürgünden İngiltere'ye dönüşünde bu oyunun İngiltere'de yaygınlaşması için çaba göstermiştir (Arık, 2004; Arıpınar, 1992; Herman, 2009). Erdoğan (2008), İngiltere'ye İtalya'dan taşınan oyunun İtalya'da nasıl oynandığına ilişkin şu ifadelere yer vermektedir:

17. yüzyılda 120x80 metre çapında bir alanda oynanmağa başlanan futbolda üzeri deri ile kaplı, şişirilmiş hayvan mesanesi kullanılmıştır (Erdoğan, 2008; Arıpınar, 1992). 1815 tarihinde Elton Koleji'nde kurallaşan futbol, 1863 tarihinde kurumsal bir kimlik olarak ortaya çıkmış ve 11 kulübün birleşmesi ile F.A. (The Football Association) birliği kurulmuştur. 1863 tarihi bu bakımdan modern futbolun doğuş tarihi olarak kabul edilmektedir. Fransa'ya bakıldığında, en eski dönem olarak 12'nci yüzyılda Fransa'da futbolun oynandığı bilinmektedir. "La Soule" olarak adlandırılan oyun, Fransız futbolunun ilk örneğini oluşturmaktadır (Arık, 2004).

2.4.1.2. Türkiye'de Futbol

Türkiye'de futbolun modern olarak geçmişi fazla uzun bir zaman dilimini kapsamamakla birlikte en eski Türk topluluklarında futbolun oynanmış olduğu bilinmektedir. Söz konusu hususa ilişkin en eski kaynaklara Çin tarihinden ulaşılmaktadır. Çinli Huan, yazmış olduğu "La Tartarie" isimli kitabında futbol karşılaşmasına şu şekilde yer vermektedir (Erdoğan, 2008):

"…Büyük tapınakların avlularında sık sık ayaktopu karşılaşmaları yapılır. Oyun içinde topa elle dokunulmaz ya ayak ile ya da baş ile vurulur. Amaç topu rakip kaleye sokmaktır. Erkekler gibi savaşmayı başaran Türk kadınları, bu oyunda başarılıdırlar."

Bir diğer Çinli Song Ven ise Orta Asya'daki Türk topluluklarının yapmış olduğu spor şenliklerini şu şekilde betimlemektedir (MEB, 2016):

"…Tapınaklara bağlı spor kulüpleri sık sık büyük bayramlar düzenliyorlar, üç gün üç gece süren bu bayramlarda pehlivanlar güreşir, insanlar koşar, atlar koşturulur, ok atılır ve top oynanır."

Kaşgarlı Mahmud'un 11.yüzyılda kaleme almış olduğu Divanu Lûgat'ı Türk adlı kitabında futbol oyunu olarak "Tepük", "Çöğen" gibi kavramlara yer verilmektedir (Yıldıran, 1997). Söz konusu eserde "Tepük" kelimesinin tanımlaması olarak şu bilgiler yer almaktadır (Atalay, 2013; Ercilasun ve Akkoyunlu, 2014): "Kurşun eritilerek iğ ağırşağı şeklinde dökülür, üzerine keçi kılı veya benzeri bir şey sarılır, çocuklar bunu teperek oynarlar."

Kaşgarlı Mahmud, Türklerin Tepük oyununu icra ederlerken kullanmış oldukları topların özelliklerine de yer vermiştir. İlk zamanlarda oval kalıplardan oluşturulan iğ arşağı şeklindeki kurşun üzerine keçi kılı ya da keçe örülmek sureti ile topların yapılmış olduğu; zaman içerisinde daha yumuşak cisimler kullanılarak içi hava ile doldurulmuş ve daha yuvarlak olan kuzu tulumlarından topların yapılmış olduğuna dair bilgiler mevcuttur. Tepük oyunu hakkında Kaşgarlı Mahmud'dan daha başka bir bilgiyi de nakleder. Bu bilgi Hıtay-ı Name ve Tarih-i Timur adlı eserlerde yer almakta olup, Hıtay-ı Name 16'ncı yüzyılda Seyyid Ali Ekber tarafından yazılmıştır (Erdoğan, 2008; Taşağıl, 2014). Buna göre:

"…Tepük'ün, Orta Asya'da yaşayan Türk boylarında yüzlerce yıl oynandığına dair, Hıtay-ı Nâme ve Baybars Tarihi ile Ayasofya Kütüphanesi'nde 3029 numarada kayıtlı değişik kitaplarda da bahis vardır. Ayasofya Kütüphanesi'nde 3029 numarada kayıtlı Tarih-i Timur adlı eserde de Timur döneminde Türklerin, içi havayla doldurulmuş kuzu postundan yapılma toplarla oynadıkları; bu oyunda topa elle dokunmanın ve çizgiden dışarı çıkarmanın yasak olduğu; Timur'un bu oyunu askerlerine bir çeviklik talimi için yaptırdığı kaydedilmektedir."

Türk futbolunun modern olarak gelişimine bakıldığında, diğer Avrupa ülkelerinde olduğu gibi Türk futbolunda modern dönem futbol kulüplerinin teşekkülü ile başlamaktadır. Türk sporunda futbolun kurumsallaşması modern futbolu ortaya çıkarmıştır. Söz konusu kurumsallaşmaya yönelik önemli gelişim aşamaları şu şekilde sıralanabilir (Devecioğlu, 2008): Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı (TİCİ) Öncesi Dönem, TİCİ Dönemi, Türk Spor Kurumu (TSK) Dönemi, 3530 Sayılı Yasa'nın kabulü, 3289 Sayılı Yasa kabulü ve Özerk Türkiye Futbol Federasyonu dönemleri olarak sınıflandırabilmektedir.

Türklerde futbol kulüplerinin kurulması, Osmanlı'nın son dönemlerine denk gelmektedir. İlk futbol müsabakası 1875 yılında Selanik'te; 1877 yılında ise İzmir'de yapılmıştır (Çamdereli ve Gürer, 2008). Türk takımlarının yapmış olduğu ilk müsabakayı ise, 1897 yılında İzmir karması ile İstanbul karması yapmıştır. Futbolun en fazla gelişmiş olduğu şehir İstanbul'dur. İstanbul'da Kadıköy ve Moda'da ilk defa 1895 yılında futbol müsabakası yapılmıştır. Burada kurulan ilk futbol kulübü ise, İngiliz ve Rumlar tarafından kurulan Cadikeuy Football Club'tür (Akşar ve Merih, 2006).

İİ. Meşrutiyetin İlânı ile futbol kulüplerinin dernekleşmelerine izin çıkmış ve Türk futbol kulüplerinin sayısı artış göstermiştir. Kurulan ilk Türk futbol kulübü, Fuad Hüsnü Bey ile Reşat Danyal Bey tarafından kurulan "Black Stocking" adlı kulüptür. Dönemin hafiyelerinden kaçabilmek için İngilizce isim seçilmiştir. Black Stocking takımının 1901 yılında Rumlarla Papazın Çayırı'nda yapmış oldukları maç, Türk takımının yabancı takımlara karşı oynamış olduğu ilk futbol maçı olarak bilinmektedir.

2.4.2. Futbol Tarihinde Önemli Gelişmeler

Günümüz futbolunu yakın oyuna gelene kadar futbol oyunun geçirdiği tarihi evrim aşağıda sıralanmıştır:.

- 1848-Futbol oyun kuralları "Cambridge kuralları" birlikte toplanması ve bu kurallarla Cambridge'de öğrenciler bir araya gelerek futbolun maçının başlaması ve oynanması.
- 1855- İngiltere'de bir takımın yurt dışına çıkarak futbolun ilk yayılması ve yurt dışında oynaması ve bunun sonucunda Almanya'da ilk futbolun hayta geçirilmesi.
- 1857-futbol kulübü olarak ilk defa ingiltere'de kurulan kulübün adı Sheffield Club'ın kurulması.
- 1863-futbol federasyonu yine aynı şekilde ingiltere'de kurulmasıy modern futbolun doğuşu adımlarının atılması.
- 1870-Avrupanın çeşitli yerlerinde özellikle Portekiz'de yaşayan İngiliz vatandaşlarının futbolu duyurmaya başlamaları.

- 1871-‘’İngiltere Federasyon Kupası’’ veya Kral Kupasının başlaması.
- 1871-Kalecilere topu elle tutma kuralı getirilmesi.
- 1872-İngiltere ve İskoçya arasında ilk milli maçın oynanması.
- 1873-Korner atışlarının kullanılması.
- 1875- Kalelere üst direk konulması ve futbolcuların topa kafayla vurmasına müsaade edilmesi.
- 1876-Korner kuralının kabul edilmesi.
- 1879-Glasgow’dan Darwen’e para teklifi edilerek futbolcu getirilmesi ve böylece profesyonellik yolunda ilk adımın atılması.
- 1882-Futbol kurallarında gerektiği zaman değişiklik yapmaya yetkili olan “International Board’un” kurulması.
- 1885-Profesyonellik kavramının İngiltere’de resmen kabul edilmesi.
- 1886-Ofsayt kuralının kabul edilmesi.
- 1889-Danimarka ve Hollanda'da futbol federasyonlarının kurulması.
- 1890-Futbol maçlarında hakemlere tam otorite verilmesi.
- 1891-Penaltı kuralının kabul edilmesi.
- 1893-İlk futbol federasyonunun Amerika’nın Arjantin ülkesinde kurulması.
- 1895-İngiltere’de kadınların ilk futbol maçını gerçekleştirmesi.
- 1899-Bir maç süresinin 90 dakika, saha ölçülerinin ise 118,4 x 91,4 cm şeklinde belirlenmesi.
- 1901-110.802 seyircinin federasyon kupası finali Sheffield United-Tottenham Hotspur maçını izlemesi.
- 1902-İngiltere dışında oynanan ilk milli maçta Avusturya'nın Macaristan'a karşı 5-0 galip gelmesi.
- 1903-Averaj sisteminin kabul edilmesi.
- 1904-FIFA’nın Belçika, Fransa, Danimarka, Hollanda, İspanya, İsveç, İsviçre tarafından kurulması.
- 1906-Kıtalar arası gerçekleşen ve Brezilya’da oynanan ilk milli maçta Güney Afrika’nın Brezilya’yı 5-0 yenmesi.
- 1907-Kendi sahasında yer alan bir futbol oyuncusunun ofsayt sayılmamasının kabul edilmesi.

- 1908-Futbolun ilk kez olimpiyat oyunlarında Londra Olimpiyat Oyunları'na katılarak yer alması.

3. GEREÇ VE YÖNTEM

Profesyonel futbol antrenörlerinin mesleki etik algılarının belirlenmesine yönelik gerçekleştirilen bu araştırma kapsamında uygulanan yöntem hakkında açıklayıcı bilgilere bu bölümde yer verilmiştir.

Kuramsal altyapıya uygun olarak literatür taramasının gerçekleştirilmesinin ardından araştırmanın konusu, amacı, önemi, kapsamı ve sınırlılıkları, evreni ve örneklemi, veri toplama araçları, hipotezler, verilerin analizi ve verilerin toplanma süreçleri hakkında açıklayıcı bilgiler aşağıda belirtilmiştir.

3.1. ARAŞTIRMANIN KONUSU

Araştırmanın konusunu oluşturan futbol antrenörlerinin mesleki etik algılarının neler olduğunun belirlenmesi öncesinde araştırmanın ortaya çıkış sürecinin belirtilmesi önemlidir.

Etik, İnsanların kararlarında ve davranışlarında yaşamlarının yönlendirilmesinde etiğin aslında ahlaki kuralların bir bütünü olarak açıklanmaktadır. Çünkü etik kavramının özünde mesuliyet, insan hayatına karşı sorumluluk duyma, neyin daha iyi veya kötü bilgilerine sahip olması yani ahlak felsefesi olarak da görmek mümkündür. (Kirik, 2007:17). Bu açıdan etik, gelenek, karakter, adet, örf, alışkanlık, davranış biçimi anlamına da kullanılmaktadır (Özkan ve Hacıhasanoğlu, 2012:38).
Tüm mesleklerin aslında temelinde insanların etik kavramına uyması yaptıkları işin başarısının özünde yatmaktadır. Mesleki hayatımızda etik kurallarının yazılı hale getirilerek te bu kurallara önemle uyulması gerekli seminer ve söyleşilerin düzenlenmesi insanların birbirlerini güven duyması son derece önemlidir. (Ergün ve Gül, 2005:144).

Araştırmanın asıl konusunu oluşturan etik konusu futbol antrenörleri doğrultusunda da incelenmelidir. Antrenörlerin başarılı takımlar ve galibiyet ödülleri için, oyuncu seçme ihlalleri, sporcular arasında ayrım ve hatalı motivasyon teknikleri uyguladıkları görülmektedir. Etik davranış antrenörlerden sadece belirli bir sporun kurallara uygun olarak yapılıp yapılmadığını gözlemlerken beklenmez,

aynı zamanda haksız kazanç sağlamamayı hedef edinmeli ve her sporun kendi içinde bulundurduğu yazılı olmayan kurallara göre de davranmalıdır.

Belirtilen kapsamda futbol antrenörlerinin mesleki etik algılarının tespit edilmesi ve bu durumun açıklanması büyük önem taşımaktadır. Etik kavramı spor yöneticiliği alanlarında birçok branşta incelenmiş ancak futbol antrenörleri üzerinde gerçekleştirilmiş bir çalışmaya rastlanmadığından bu araştırmanın konusu bu yönde şekillendirilmiştir. Araştırmanın konusunu futbol antrenörleri ve etik oluşturmaktadır.

3.2. ARAŞTIRMANIN AMACI

Meslek etiği, etik kod, etik ilke, etik dışı davranış, iş ahlakı ve meslek ahlakı gibi kavramların son yıllarda oldukça fazla kullanıldığı görülmektedir. Birçok meslek dalında olduğu gibi antrenörlerin de etik ilkeleri belirlenmiştir Belirlenen bu etik ilkelere de antrenörlerin uymaları beklenmektedir.

Bu çalışmanın amacı, Türkiye'deki profesyonel futbol antrenörlerinin mesleki etik ilkelere uyma düzeylerinin çeşitli demografik özelliklere göre değişkenlik gösterip göstermediğinin incelenmesidir. Araştırmanın amacı doğrultusunda çeşitli istatistiksel analizler gerçekleştirilmiş olup amaca ulaşabilmek için tüm kontroller sağlanmıştır.

3.3. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Futbol antrenörlerinin etik algılarını tespit etmeye yönelik gerçekleştirilmiş olan bu araştırma literatürde ilk olma özelliği açısından oldukça önemlidir. Ayrıca futbol antrenörlerinin tüm meslek gruplarında olduğu gibi mesleki etik unsurlarına olan hassasiyetleri de bu araştırma ile belirlenmiş olacaktır. Belirtilen bu durum çalışmanın önemini arttırmaktadır.

3.4. KAPSAM VE SINIRLILIKLAR

Gerçekleştirilen araştırmanın kapsamını profesyonel futbol antrenörleri oluşturmaktadır. Profesyonel futbol antrenörlerinin mesleki etik algılarının ölçülmesi ise belirlenen sınırlılıklar arasındadır.

Araştırma kapsamında anket formlarına yanıt veren tüm antrenörlerin araştırma kapsamında ulaşılmak istenen sonuca ulaşabilmek açısından yeterli olacağı ve verdikleri yanıtların doğru olduğu varsayılmıştır. Araştırma da ayrıca sadece futbol antrenörleri ve yeterli lisans seviyelerine sahip olmaları sınırlılıkları da getirilmiştir. Bunların yanı sıra profesyonel futbol antrenörleri ile sınırlandırılmış olan çalıma süper lig, 1. Lig, 2. Lig ve 3. Lig antrenörleri olarak belirlenmiştir.

3.5. EVREN VE ÖRNEKLEM

Profesyonel futbol antrenörlerinin mesleki etik algılarının tespit edilmesine yönelik gerçekleştirilmiş olan bu araştırmanın evrenini belirtildiği gibi profesyonel futbol antrenörleri oluşturmaktadır. Ayrıca evren içerisine futbol teknik sorumluları da dahil edilmiştir. Araştırma kapsamında belirlenen sınırlılıklar dahilinde Türkiye profesyonel futbol ligleri olan Süper Lig, 1. Lig, 2. Lig ve 3. Lig antrenörleri araştırmanın evrenini oluşturmaktadır. Belirtilen liglerde ortalama 2.000 profesyonel antrenörün görev yaptığı bilinmektedir. Bu kapsamda araştırmanın evren sayısı 2.000 kişidir. Evren sayısı bilinen grubun örneklem sayısını hesaplamada "evrenden birey sayısı bilinen örneklem genişliği" formülünden yararlanılmıştır. Formüle göre:

$$= \frac{\text{N. t2. p. q}}{\text{d2(N} - 1) + \text{t2pq}}$$

N: evrendeki birey sayısı

n: örnekleme alınacak birey sayısı

p: incelenen olayın görünüş sıklığı

q: incelenen olayın görünmeyiş sıklığı

t: belirli serbestlik derecesinde ve saptanan yanılma düzeyinde t tablosunda bulunan teorik değer (1,96)

d: olayın görülüş sıklığına göre yapılmak istenen ∓ sapma (0,05)

$$= \frac{(2.000).(1{,}96).(1{,}96).(0{,}2).(0{,}8)}{(0{,}05).(0{,}05).(2.000-1)+(1{,}96).(1{,}96).(0{,}2).(0{,}8)}$$

Yukarıda belirtilmiş olan formül doğrultusunda araştırmanın örneklemi için en az 219 profesyonel futbol antrenörünün araştırmaya dahil edilmesi gerektiği tespit edilmiştir. Örneklemin evreni temsil gücünün yüksek olabilmesi ve ulaşılan sonuçların doğruluğunun yüksek olabilmesi için toplamda 500 profesyonel futbol antrenöründen veri toplanmak istenmiştir. Toplanan anket formları değerlendirildiğinde 439 anket formunun kullanılabilir olduğu ve analize dahil edilebileceği belirlenmiştir. Belirtilen sebepler ve işlemler sonucunda araştırmanın örneklemini toplamda 439 profesyonel futbol antrenörü oluşturmuştur.

3.6. VERİ TOPLAMA ARACI

Gerçekleştirilen araştırma kapsamında veri toplama aracı olarak anket tekniğinden faydalanılmıştır. Anket formunun oluşturulması öncesinde alanında uzman birçok kişi ile görüşmeler gerçekleştirilmiş ve ulaşılmak istenen sonuca en uygun anket formunun hazırlanması sağlanmıştır.

Çeşitli literatürlerin incelenmesi sonucunda oluşturulan anket formu toplamda 2 bölümden oluşmaktadır. Anket formunun birinci bölümünde katılımcı profesyonel futbol antrenörlerinin demografik özelliklerini belirlemeye yönelik yönlendirilmiş olan toplamda 7 soru yer almaktadır. Kişisel bilgilerin tespit edilmesine yönelik oluşturulan demografik bilgiler bölümü, antrenörlük lisans türleri, takımlarının kategorileri, takımlarının adı, yaş aralıkları, eğitim düzeyleri, antrenörlük hizmet süreleri ve çalıştırdıkları takımın cinsiyetlerinin neler olduğuna yönelik sorulardan oluşmaktadır.

Anket formunun ikinci bölümünde ise “Antrenörlerin Etik İlkelere Uyma Düzeylerine İlişkin Görüşleri” adı altında Semiyha Dolaşır tarafından gerçekleştirilmiş olan ölçek kullanılmıştır. Ancak gerçekleştirilen çalışma yalnızca

profesyonel futbol antrenörlerinin meslek etiği algılarını ölçmeye yönelik olmasından kaynaklı olarak anket formu çalışmaya uygun olarak düzenlenmiştir. Araştırma da kullanılan ölçeğin asıl sahibi olan Semiyha Dolaşır'dan araştırma öncesinde gerekli izinler alınmıştır (Dolaşır, 2005:81-82).

"Antrenörlerin Etik İlkelere Uyma Düzeylerine İlişkin Antrenör ve Sporcu Görüşleri" adlı ölçeğin orijinal çalışmasında ölçek güvenirlik sonuçları ,970 olarak tespit edilmiştir. Bu ölçek toplamda 67 ifadeden oluşmakta ve 5'li likert ölçek yardımı ile yanıtlar istenmektedir. Gerçekleştirmiş olduğumuz profesyonel futbol antrenörlerinin mesleki etik algılarını tespit etmeye yönelik bu araştırmada da orijinal ölçekte olduğu gibi 67 ifade kullanılmış ancak çeşitli uzmanlardan alınan geri bildirimler doğrultusunda düzenlemeler yapılmıştır.

Profesyonel futbol antrenörlerinin etik ilkelere uyma düzeylerinin belirlenmesinde sınırlar ve verilen ağırlıklar aşağıda belirtildiği gibi belirlenmiştir (Balcı, 1993).

Tablo 3.1. Ağırlık ve Sınırlılıklar

Ağırlık	Seçenek	Sınır
1	Hiç	1.00-1.79
2	Az	1.80-2.59
3	Orta	2.60-3.39
4	Çok	3.40-4.19
5	Tam	4.20-5.00

3.7. VERİLERİN ANALİZİ

Profesyonel futbol antrenörlerinin etik algılarını belirleyebilmek adına anket aracılığı ile toplanan veriler SPSS paket programı aracılığı ile analiz edilmiştir. SPSS programı aracılığı ile tanımlayıcı istatistik tabloları oluşturulmuştur.

Öncelikli olarak ölçek "Antrenörlerin Etik İlkelere Uyma Düzeylerine İlişkin Antrenör Görüşleri" ölçeğinde yer alan ifadelere katılımcıların verdikleri yanıtların ortalamaları değerlendirilmiştir.

Antrenörlerin etik ilkelere uyma görüşlerinin hesaplanmasında, betimsel istatistiklerden ortalama, standart sapma, frekans ve yüzde değerleri aracılığı ile yorumlanmıştır. Çalışmanın hipotezlerine uygun bir şekilde ikili grupların karşılaştırılmasında Man Whitney U testi (t testi) kullanılacaktır.

3.8. VERİLERİN TOPLANMASI

Araştırmanın tamamlanması için yaklaşık iki yıllık bir süre belirlenmiş ve bu süre zarfında çalışma tamamlanmıştır. İlk olarak yayın taramasıyla gerekli dokümanlara ulaşılarak ulusal ve uluslararası literatürle araştırmamıza katkı sağlayacak bilgilere ulaşılmıştır.

Tarama modelinden faydalanılarak oluşturulan literatür bölümünün ardından kavramsal ölçüm aracı olarak kullanılacak anket formu uygun hale getirilmiştir. Anket için verilerin toplanmasında hem yüz yüze hem de elektronik ortamdan anketleri kulüpler ile iletişime geçerek gönderim sağlanmıştır. Anketleri yapacak profesyonel antrenörlerin anketleri daha sağlıklı cevaplanması için gerekli uygun zamanların ayarlanıp anketleri cevaplamaları belirtilmiştir.

Profesyonel takımların kamp dönemleri dikkate alınarak bu zamanlar dışında anketin daha sağlıklı uygulanacağı öngörülerek bu dönemlerde formlar iletilmiştir. Anketlerin geri dönüşümü tarafımıza sağlandıktan sonra gerekli kontroller yapılarak geçersiz anketin olup olmadığı kontrol edilip ayrılarak, geçerli anketlerin ise SPSS 22.0 anket programı ile istatistiğin yapılması ve yorumlanması işlemi gerçekleştirilmiştir.

3.9. HİPOTEZLER

Profesyonel futbol antrenörlerinin etik ilkelere uyma düzeylerinin tespit edilmek istendiği ve çeşitli demografik özelliklere göre farklılık gösterip göstermediğinin tespit edilebilmesine yönelik gerçekleştirilen araştırma başında bazı hipotezler belirlenmiş ve bunlara cevap aranmıştır. Belirlenen hipotezler aşağıda belirtildiği gibidir:

- H_1: Görev yapılan lige göre antrenörlerin etik ilkelere uyma düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.
- H_2: Sahip olunan lisans türüne göre antrenörlerin etik ilkelere uyma düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.
- H_3: Çalıştırılan takım kategorisine göre antrenörlerin etik ilkelere uyma düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.
- H_4: Yaş aralıklarına göre antrenörlerin etik ilkelere uyma düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.
- H_5: Eğitim düzeylerine göre antrenörlerin etik ilkelere uyma düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.
- H_6: Toplam antrenörlük süresine göre antrenörlerin etik ilkelere uyma düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

4. BULGULAR

Profesyonel futbol antrenörlerinin etik ağılarını tespit edebilmek için gerçekleştirilmiş olan çalışma sonucunda katılımcılardan elde edilen verilerin istatistiksel olarak değerlendirmesine bu bölümde yer verilmiştir. Bu bölümde katılımcı profesyonel futbol antrenörlerinin Türkiye'de görev yaptıkları liglere, lisans türlerine ve çeşitli demografik özelliklerine göre etik algılarının karşılaştırmaları yapılacak olup yorumlar geliştirilmeye çalışılacaktır.

Bu bölümde öncelikli olarak araştırmaya dahil olan profesyonel futbol antrenörlerinin demografik bulgularına yer verilecektir. Ardından araştırmada etik algıları ölçebilmek adına toplamda 67 maddeden oluşan ölçek ile ilgili tanımlayıcı istatistiksel sonuçlara yer verilecektir. Tanımlayıcı istatistikler öncesinde araştırmada kullanılan ölçeğin belirlenen evren ve örneklem dahilinde güvenilirlik ve faktör analizleri yapılacaktır. Bu istatistiksel sonuçların ardından katılımcı profesyonel futbol antrenörlerinin demografik özellikleri yani bağımsız değişkenler ile araştırmanın bağımlı değişkeni olan etik ölçeği arasındaki ilişkiler çeşitli analizler ile ölçülecektir.

4.1. FAKTÖR ANALİZİ

Profesyonel futbol antrenörlerinin etik algılarını tespit edebilmek adına katılımcılara yönlendirilmiş olan toplamda 67 ifadeden oluşan ölçeğin araştırmaya uygun olup olmadığını ve her bir ifadenin kullanılabilirliğinin yüksek olup olmadığının tespit edilebilmesi için faktör analizine ihtiyaç duyulmuştur.

Faktör analizinin gerçekleştirilmesi öncesinde genel kabul görmüş bir istatistiksel metod olan KMO ve Barlett testinin yapılarak ölçeğin küresellik değerinin belirlenmesi gerekmektedir. Küresellik değeri yüksek olan ölçeklerin faktör analizine uygun olduğu yönünde karar verilmektedir. Gerçekleştirilecek olan KMO ve Barlett testine göre küresellik değerinin ,60 değerinden yüksek olması beklenmektedir. Bu değer 0,05 anlamlılık düzeyinde mümkündür.

Aşağıda belirtilmiş olan tablo 4.1 kapsamında antrenörlerin etik algılarını ölçmeye yönelik katılımcılara yönlendirilmiş olan ölçeğin KMO ve Barlett testi sonucunda belirlenen küresellik değeri belirtilmiştir.

Tablo 4.1. KMO ve Barlett Testi Sonucu Antrenörlerin Etik Algıları Ölçeğinin Küresellik Değeri

KMO ve Bartlett Testi		
Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		,772
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	2,902E4
	df	2211
	Sig.	,000

Yukarıda etik algılarını ölçmeye yönelik katılımcılara yönlendirilmiş olan ölçeğin KMO ve Barlett testi sonuçları yer almaktadır. Tabloya göre antrenörlerin etik algılarını ölçen ölçeğin küresellik değerinin ,772 olduğu belirlenmiştir. Toplamda 67 ifadeden meydana gelen ölçeğin küresellik değerinin faktör analizine uygun olduğunu belirtir sonuçlar ortaya koyduğu ifade edilebilmektedir.

Faktör analizine göre ifadelerin her birinin faktör yükünün 0,50 değerinden yüksek olması beklenmektedir. Bu değerin altında olan ifadelerin araştırmadan çıkartılması ve bu kapsamda analize devam edilmesi uygun görülmektedir. Ayrıca faktör analizi kapsamında katılımcılara yönlendirilmiş olan ölçeğin alt boyutlarının olup olmadığı da tespit edilmektedir.

Aşağıda belirtilmiş olan tablo 4.2 kapsamında antrenörlerin etik algılarını ölçmeye yönelik katılımcılara yönlendirilmiş olan ölçeğin faktör analizi sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 4.2. Faktör Analizi Sonuçları

İfadeler					
İfade No	**İlk Değerler**	**Faktör Yükleri**	**İfade No**	**İlk Değerler**	**Faktör Yükleri**
S0	1,000	,671	**S34**	1,000	,796
S1	1,000	,747	**S35**	1,000	,842
S2	1,000	,756	**S36**	1,000	,679
S3	1,000	,744	**S37**	1,000	,814
S4	1,000	,782	**S38**	1,000	,705
S5	1,000	,754	**S39**	1,000	,782
S6	1,000	,756	**S40**	1,000	,847
S7	1,000	,828	**S41**	1,000	,806
S8	1,000	,772	**S42**	1,000	,801
S9	1,000	,795	**S43**	1,000	,681
S10	1,000	,787	**S44**	1,000	,730
S11	1,000	,749	**S45**	1,000	,764
S12	1,000	,812	**S46**	1,000	,782
S13	1,000	,696	**S47**	1,000	,785
S14	1,000	,668	**S48**	1,000	,750
S15	1,000	,727	**S49**	1,000	,853
S16	1,000	,744	**S50**	1,000	,827
S17	1,000	,808	**S51**	1,000	,790
S18	1,000	,814	**S52**	1,000	,791
S19	1,000	,814	**S53**	1,000	,896
S20	1,000	,762	**S54**	1,000	,815
S21	1,000	,856	**S55**	1,000	,632
S22	1,000	,738	**S56**	1,000	,629
S23	1,000	,807	**S57**	1,000	,743
S24	1,000	,828	**S58**	1,000	,804
S25	1,000	,728	**S59**	1,000	,794
S26	1,000	,730	**S60**	1,000	,724
S27	1,000	,757	**S61**	1,000	,760
S28	1,000	,797	**S62**	1,000	,789
S29	1,000	,668	**S63**	1,000	,744
S30	1,000	,790	**S64**	1,000	,708
S31	1,000	,778	**S65**	1,000	,790
S32	1,000	,772	**S66**	1,000	,620
S33	1,000	,779			
Ekstraksiyon Yöntemi: Temel Bileşen Analizi					

Yukarıda tablo 4.2 kapsamında belirtilmiş olan faktör analizi sonucunda belirlenen faktör yükleri incelendiğinde tüm ifadelerin analize uygun olduğu ve analiz dışında bırakılması gereken bir ifadenin olmadığı tespit edilmiştir. Ayrıca

faktör analizi sonucunda katılımcılara yönlendirilmiş olan ölçeğin tek boyutlu bir yapıda olduğu ve hiçbir alt boyutunun bulunmadığı da tespit edilmiştir. Bu kapsamda araştırmaya ölçekte yer alan toplamda 67 ifade ile devam edilebileceğine karar verilmiştir.

4.2. GÜVENİLİRLİK ANALİZİ

Profesyonel futbol antrenörlerinin etik algılarını ölçmek için yönlendirilmiş olan ölçeğe uygulanan faktör analizi sonucunda tüm ifadelerin analize uygun olduğu belirlenmişti. Ancak ölçeğin bit bütün olarak Cronbach Alpha katsayısının yani güvenilirlik sonucunun bilinmesi önem taşımaktadır.

Güvenilirlik analizi kapsamında ölçeğin belirlenmek istenen Cronbach Alpha katsayısı değerinin 0,70 değerinden yüksek olması beklenmektedir. Bu değerden düşük olan ölçeğin analize uygun olmadığı ve yeniden yenilenmesi gerektiği söylenebilir.

Aşağıda yer alan tablo 4.3 kapsamında profesyonel futbol antrenörlerine yönlendirilmiş olan etik ölçeğinin güvenilirlik analizi sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 4.3. Güvenilirlik Analizi Sonuçları

Ölçek	İfade Sayısı	Cronbach's Alpha Katsayısı
Antrenörlerin Etik İlkelere Uyma Düzeyleri	67	,958

Yukarıda güvenilirlik analizi sonucunda antrenörlerin etik ilkelere uyma düzeylerine ilişkin ölçeğin Cronbach Alpha katsayısının ,958 olduğu görülmektedir. Buradan hareketle 0,05 anlamlılık düzeyinde toplamda 67 ifadeden oluşan ölçeğin %96 seviyesinde güvenilir olduğu ve istatistiksel analizlerin yapılması yönünde bir engel taşımadığı ifade edilebilmektedir.

4.3. DEMOGRAFİK BULGULAR

Araştırmaya dahil edilen ve belirlenen evreni temsil eden örneklem grubu olan profesyonel futbol antrenörlerinin anket formunun birinci bölümünde yer alan kişisel bilgiler sorularına verdikleri yanıtların sonuçları bu bölümde belirtilmiştir. Demografik özellikler sayı ve frekans analizleri ile belirtilmiştir.

Aşağıda yer alan tablo 4.4'te profesyonel futbol antrenörlerinin kişisel bilgilerinin dağılımlarına yer verilmiştir.

Tablo 4.4. Demografik Dağılımlar

	Gruplar	Frekans (n)	Yüzde (%)	Ort.	S.S.
Lig	Süper Lig	109	24,8	4,6174	,30148
	1. Lig	100	22,8	4,6277	,32656
	2. Lig	118	26,9	4,6769	,30736
	3. Lig	112	25,5	4,6705	,28024
	Toplam	439	100,0		
Lisans	UEFA Pro Lisans	166	37,8	4,6352	,30564
	UEFA A	167	38,0	4,6467	,30893
	UEFA B	67	15,3	4,6806	,26226
	TFF C	39	8,9	4,6668	,34545
	Toplam	439	100,0		
Takım Kategorisi	Yıldız	61	13,9	4,6631	,30248
	Genç	148	33,7	4,6552	,31310
	Büyük	230	52,4	4,6418	,29929
	Toplam	439	100,0		
Yaş	18-23 Yaş	87	19,8	4,6386	,32460
	24-29 Yaş	71	16,2	4,6859	,28436
	30-35 Yaş	77	17,5	4,6374	,31302
	36-41 Yaş	101	23,0	4,6550	,30906
	42 Yaş ve Üzeri	103	23,5	4,6364	,29012
	Toplam	439	100,0		
Eğitim Düzeyi	Ortaöğretim	8	1,8	4,5137	,24462
	Lise ve Dengi	136	31,0	4,6622	,31654
	Lisans	268	61,0	4,6369	,30739
	Lisansüstü	27	6,2	4,7472	,17530
	Toplam	439	100,0		
Hizmet Süresi	1-4 Yıl	104	23,7	4,6251	,31541
	5-8 Yıl	153	34,9	4,6768	,30069
	9 Yıl ve Üzeri	182	41,5	4,6399	,29972
	Toplam	439	100,0		
Takım Cinsiyeti	Erkek	438	99,8	4,6501	,30373
	Kadın	1	,2	4,2904	.
	Toplam	439	100,0		

Yukarıda belirtilmiş olan tablo 4.4'te araştırmaya dahil olan profesyonel futbol antrenörlerinin demografik dağılımları belirtilmiştir.

Araştırmaya dahil olan profesyonel futbol antrenörlerinin %24,8'inin (109) süper lig, %22,8'inin (100) 1. lig, %26,9'unun (118) 2. lig ve son olarak geriye kalan %25,5'inin (112) ise 3. Lig seviyelerinde görev yaptıkları; %37,8'inin (166) UEFA pro lisansına, %38'inin (167) UEFA A lisansına, %15,3'ünün (67) UEFA B lisansına ve son olarak geriye kalan %8,9'unun (39) ise TFF C lisansına sahip oldukları; %13,9'unun (61) yıldız takım, %33,7'sinin (148) genç takım ve son olarak geriye kalan %52,4'ünün (230) ise büyük takım çalıştırdıkları; %19,8'inin (87) 18-23 yaş aralığında olduğu, %16,2'sinin (71) 24-29 yaş aralığında olduğu, %17,5'inin (77) 30-35 yaş aralığında olduğu, %23'ünün (101) 36-41 yaş aralığında olduğu ve son olarak geriye kalan %23,5'inin (103) ise 42 yaş ve üzerinde olduğu; %1,8'inin (8) ortaöğretim seviyesinden mezun olduğu, %31'inin (136) lise ve dengi kurumlardan mezun olduğu, %61'inin (268) lisans seviyelerinden mezun olduğu ve son olarak geriye kalan %6,2'sinin (27) ise lisansüstü seviyelerden mezun oldukları; %23,7'sinin (104) 1-4 yıl aralığında deneyime sahip olduğu, %34,9'unun (153) 5-8 yıl aralığında deneyime sahip olduğu ve son olarak geriye kalan %41,5'inin (182) ise 9 yıl ve üzerinde deneyime sahip olduğu; %99,8'inin (438) erkek futbol takımlarını çalıştırdıkları ve geriye kalan sadece %0,2'sinin (1) ise kadın takımları çalıştırdıkları tespit edilmiştir.

4.4. TANIMLAYICI ANALİZLER

Profesyonel futbol antrenörlerine yönlendirilmiş olan ve etik algılarını ölçmeye yönelik toplamda 67 ifadeden oluşan ölçeğe vermiş oldukları yanıtların ortalamaları bu bölümde değerlendirilmiştir. Değerlendirmeler veri toplama aracı bölümünde belirtilmiş olan sınıflamalara göre yorumlanmıştır. Bu analiz sonucunda profesyonel futbol antrenörlerinin etik algılarının ne derecede oldukları belirlenmiş olacaktır.

Aşağıda yer alan tablo 4.5 kapsamında profesyonel futbol antrenörlerini etik algısı ölçeğindeki ifadelere verdikleri yanıtların ortalamaları belirtilmiştir.

Tablo 4.5. Profesyonel Futbol Antrenörlerinin Etik İlkelere Uyma Puanları

Etik İlkelere Uyma		
Frekans (n)	Geçerli	439
	Boş	0
	Ortalama	4,6493
	Medyan	4,7412
	Mod	4,92
	Standart Sapma	,30386
	Çarpıklık	-,994
	Standart Çarpıklık Hatası	,117
	Kurtosis	,172
	Standart Kurtosis Hatası	,233
	Minimum	3,75
	Maksimum	5,00
	Toplam Değer	2041,04

Yukarıda belirtilmiş olan tablo incelendiğinde araştırmaya toplamda 439 profesyonel futbol antrenörünün katılım gösterdiği ve ölçekte yer alan ifadelere yanıt vermeyen katılımcının da olmadığı anlaşılmaktadır.

Ölçekte yer alan toplamda 67 ifadenin ortalamaları değerlendirildiğinde genel olarak profesyonel futbol antrenörlerinin etik algılarının 4,6493 olduğu tespit edilmiştir. Buradan hareketle ölçek ortalama değerinin gereç ve yöntem bölümünde belirtilmiş olduğu gibi 4.20-5.00 aralığında olmasından kaynaklı olarak profesyonel futbol antrenörlerinin etik algılarının tam olduğu şeklinde yorum yapılabilmektedir. Profesyonel futbol antrenörlerinin ölçek içerisinde yer alan toplamda 67 ifadeye de neredeyse tam katılım gösterdikleri şeklinde yorum yapılması belirlenen sonuçlardan hareketle mümkündür.

Aşağıda yer alan tablo 4.6 kapsamında profesyonel futbol antrenörlerinin demografik dağılımlarının etik algısı ölçeğindeki ifadelere verdikleri yanıtlar üzerinden skewnes ve Kurtosis değerleri ve ortalamaları belirtilmiştir.

Tablo 4.6. Profesyonel Futbol Antrenörlerinin Demografik Dağılım Puanları

Descriptives[a]				
			Statistic	Std. Error
SÜPER LİG	Mean		1,5000	,05412
	95% Confidence Interval for Mean	Lower Bound	1,3926	
		Upper Bound	1,6074	
	5% Trimmed Mean		1,4778	
	Median		1,0000	
	Variance		,293	
	Std. Deviation		,54123	
	Minimum		1,00	
	Maximum		3,00	
	Range		2,00	
	Interquartile Range		1,00	
	Skewness		,390	,241
	Kurtosis		-1,061	,478
BİRİNCİ LİG	Mean		2,1000	,10200
	95% Confidence Interval for Mean	Lower Bound	1,8976	
		Upper Bound	2,3024	
	5% Trimmed Mean		2,0556	
	Median		2,0000	
	Variance		1,040	
	Std. Deviation		1,02000	
	Minimum		1,00	
	Maximum		4,00	
	Range		3,00	
	Interquartile Range		2,00	
	Skewness		,554	,241
	Kurtosis		-,803	,478
İKİNCİ LİG	Mean		1,5800	,05891
	95% Confidence Interval for Mean	Lower Bound	1,4631	
		Upper Bound	1,6969	
	5% Trimmed Mean		1,5333	
	Median		2,0000	
	Variance		,347	
	Std. Deviation		,58913	
	Minimum		1,00	
	Maximum		3,00	
	Range		2,00	
	Interquartile Range		1,00	
	Skewness		,439	,241
	Kurtosis		-,675	,478
ÜÇÜNCÜ LİG	Mean		2,0200	,08874
	95% Confidence Interval for Mean	Lower Bound	1,8439	
		Upper Bound	2,1961	
	5% Trimmed Mean		1,9667	
	Median		2,0000	
	Variance		,787	
	Std. Deviation		,88740	
	Minimum		1,00	
	Maximum		4,00	
	Range		3,00	
	Interquartile Range		2,00	
	Skewness		,403	,241
	Kurtosis		-,746	,478
a. TAKIMLAR is constant. It has been omitted.				

Yukarıda belirtilmiş olan değerler incelendiğinde ,241 skewness ve ,478 kurtosis değerlerinden hareketle araştırmaya katılım gösteren katılımcıların normal dağıldığı, analizlerin ise parametric olarak hesaplanması gerektiği anlaşılmaktadır.

Aşağıda yer alan tablo 4.7 ve 4.8 kapsamında profesyonel futbol antrenörlerinin liglere göre dağılımlarının normallik sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 4.7. Normallik Testi

Tests of Normality[b]						
	Kolmogorov-Smirnov[a]			Shapiro-Wilk		
	Statistic	df	Sig.	Statistic	df	Sig.
SÜPER LİG	,342	100	,000	,690	100	,000
BİRİNCİ LİG	,229	100	,000	,841	100	,000
İKİNCİ LİG	,308	100	,000	,731	100	,000
ÜÇÜNCÜ LİG	,209	100	,000	,848	100	,000
a. Lilliefors Significance Correction						
b. TAKIMLAR is constant. It has been omitted.						

Yukarıda belirtilmiş olan normallik testinden hareketle liglere göre dağılım incelendiğinde anlamlılık değeri olan 0,05 değerinden düşük istatistiksel sonuçların Kolmonogrow ve Shapiro-Wilk testlerinden anlaşılmaktadır (,000-,000). Buradan hareketle katılımcıların liglere göre normal dağıldığı ve parametric testlerin uygulanmasının uygun olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 4.8. Anlamlılık Testleri

Test Statistics[a]		
	Lig Ort.	Lisans Ort.
Mann-Whitney U	9,000	14,000
Wilcoxon W	6.004,000	6.009,000
Z	-5,241	-2,193
Asymp. Sig. (2-tailed)	,000	,028
Exact Sig. [2*(1-tailed Sig.)]		,021[b]
a. Grouping Variable: TAKIMLAR		
b. Not corrected for ties.		

Yukarıda belirtilmiş olan değerler incelendiğinde lig ve lisans ortalamalarından hareketle verilerin anlamlılıklarının yüksek olduğu ,000 ve 0,028 değerlerinden anlaşılmaktadır. Çalışmanın başında belirlenmiş olan 0,05 anlamlılık değerinden düşük değerlerin olması anlamlılığı kanıtlamaktadır. Ayrıca Kruskal-Wallis testine göre de katılım değerleri ortalamalarının normallik gösterdiği belirlenmiştir.

Aşağıda yer alan tablo 4.9 kapsamında profesyonel futbol antrenörlerinin liglere ve lisans türlerine göre dağılımlarının normallik sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 4.9. Liglere ve Lisans Türlerine Göre Dağılım

Ranks			
	LİSANSLARA GÖRE	N	Mean Rank
SÜPER LİG	Lisans Ort.	109	55,00
	Toplam	109[a]	
BİRİNCİ LİG	Lisans Ort.	100	50,50
	Toplam	100[a]	
İKİNCİ LİG	Lisans Ort.	118	59,50
	Toplam	118[a]	
ÜÇÜNCÜ LİG	Lisans Ort.	111	56,00
	Toplam	111[a]	
a. There is only one non-empty group. Kruskal-Wallis Test cannot be performed.			

Yukarıda belirtilmiş olan değerler incelendiğinde lisans ortalamalarına göre lig dağılımlarının ortalama değerler olan 55-59,5 arasında olduğu anlaşılmakta ve bu da normal bir dağılım gösterdiğini kanıtlamaktadır. Ayrıca Kruskal-Wallis testine göre de katılım değerleri ortalamalarının normallik gösterdiği belirlenmiştir.

4.5. FARK TESTLERİ

Araştırma kapsamında asıl önemli olan bu bölümde katılımcı profesyonel futbol antrenörlerinin demografik özelliklerini oluşturan bağımsız değişkenler ile etik algıların ölçülmesini sağlayan bağımsız değişkeni oluşturan ölçek arasındaki ilişkiler incelenecektir.

Profesyonel futbol antrenörlerinin görev yaptıkları liglere, sahip oldukları lisans türlerine, çalıştırdıkları takım kategorilerine, yaşlarına, eğitim durumlarına ve toplam antrenörlük deneyimlerine göre etik algıları arasında farklılıkların olup olmadığı yönünde analizlere yer verilecektir.

Bu farkların tespit edilmesinde Man Whitney U testinden faydalanılmaktadır. Ancak yalnızca 1 kadın takım çalıştıran antrenör olmasından kaynaklı olarak ikili gruplardan oluşan bağımsız değişken olmamasından araştırma da farkların belirlenmesinde Man Whitney U testinden faydalanılacaktır.

Bağımsız değişkenler ile ölçek arasındaki farklılıklar ayrı başlıklar altında incelenecek ve yorumlanacaktır.

4.5.1. Lige Göre Fark Testleri

Profesyonel futbol antrenörlerinin görev yaptıkları liglere göre etik algılarının değişkenlik gösterip göstermediğinin tespit edilebilmesi açısından gerçekleştirilmiş olan Man Whitney U testi sonucunda elde edilen bilgiler aşağıda yer alan tablo 4.10. kapsamında belirtilmiştir.

Tablo 4.10. Görev Yapılan Lig Bağımsız Değişkeni ile Etik Algıları Bağımlı Değişkeni Man Whitney U Testi Sonuçları

	Lig	n	Ort.	S.S.	Min.	Max.	p
Antrenörlerin Etik İlkelere Uyma Düzeyleri	**Süper Lig**	109	4,6174	,30148	67	335	X^2 = 5,496
	1. Lig	100	4,6277	,32656	67	335	F = 1,078
	2. Lig	118	4,6769	,30736	67	335	P= ,358
	3. Lig	112	4,6705	,28024	67	335	

Yukarıda görev yapılan liglere göre profesyonel futbol antrenörlerinin etik ilkelere uyma düzeyleri arasındaki Man Whitney U testi sonuçları yer almaktadır. Tablodan hareketle belirlenmiş olan ,358 değerinden hareketle liglere göre etik ilkelere uyma düzeyleri arasında anlamlı bir farklılığın olmadığı anlaşılmaktadır.

Profesyonel futbol antrenörlerinin etik ilkelere uyma düzeyleri ortalamalarının görev yaptıkları lig özelinde incelenmesi sonucunda 4,6174 ortalama değeri ile 4,6769 ortalama değeri arasında değerlerden oluştuğu görülmektedir. Buradan hareketle Süper Lig, 1. Lig, 2. Lig ve 3. Liglerde görev yapan ve araştırmanın örneklemini oluşturup evreni temsil eden profesyonel futbol antrenörlerinin etik ilkelere uyma düzeylerinin oldukça yüksek olduğu ve birbirlerine yakın değerler oldukları ifade edilebilmektedir.

Gerçekleştirilen Man Whitney U testi sonucunda belirlenmiş olan istatistiksel sonuçlardan hareketle araştırmanın başında belirlenmiş olan "H_1: Görev yapılan lige göre antrenörlerin etik ilkelere uyma düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır" hipotezi kabul edilmiştir. Genel olarak Türkiye

profesyonel futbol liglerinde görev yapan tüm antrenörlerin etik ilkelere uyma düzeylerinin birbirilerine oldukça yakın olduğu ve bu konuda yeterli oldukları söylenebilmektedir.

4.5.2. Lisans Türüne Göre Fark Testleri

Profesyonel futbol antrenörlerinin lisans türlerine göre etik algılarının değişkenlik gösterip göstermediğinin tespit edilebilmesi açısından gerçekleştirilmiş olan Man Whitney U testi sonucunda elde edilen bilgiler aşağıda yer alan tablo 4.11. kapsamında belirtilmiştir.

Tablo 4.11. Antrenörlük Lisans Türü Bağımsız Değişkeni ile Etik Algıları Bağımlı Değişkeni Man Whitney U Testi Sonuçları

	Lisans Türü	n	Ort.	S.S.	Min.	Max.	p
Antrenörlerin Etik İlkelere Uyma Düzeyleri	UEFA Pro	166	4,6352	,30564	67	335	X^2 = 4,247 F = ,402 P = ,752
	Lisans UEFA A	167	4,6467	,30893	67	335	
	UEFA B	67	4,6806	,26226	67	335	
	TFF C	39	4,6668	,34545	67	335	

Yukarıda lisans türlerine göre profesyonel futbol antrenörlerinin etik ilkelere uyma düzeyleri arasındaki Man Whitney U testi sonuçları yer almaktadır. Tablodan hareketle belirlenmiş olan ,752 değerinden hareketle lisans türlerine göre etik ilkelere uyma düzeyleri arasında anlamlı bir farklılığın olmadığı anlaşılmaktadır.

Profesyonel futbol antrenörlerinin etik ilkelere uyma düzeyleri ortalamalarının sahip oldukları antrenörlük lisans türleri özelinde incelenmesi sonucunda 4,6352 ortalama değeri ile 4,6806 ortalama değeri arasında değerlerden oluştuğu görülmektedir. Buradan hareketle UEFA Pro Lisans, UEFA A, UEFA B ve TFF C lisanslarına sahip olan ve araştırmanın örneklemini oluşturup evreni temsil eden profesyonel futbol antrenörlerinin etik ilkelere uyma düzeylerinin

oldukça yüksek olduğu ve birbirlerine yakın değerler oldukları ifade edilebilmektedir.

Gerçekleştirilen Man Whitney U testi sonucunda belirlenmiş olan istatistiksel sonuçlardan hareketle araştırmanın başında belirlenmiş olan "H_2: Sahip olunan lisans türüne göre antrenörlerin etik ilkelere uyma düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır" hipotezi kabul edilmiştir. Genel olarak Türkiye profesyonel futbol liglerinde görev yapan ve çeşitli kademelerde lisanslara sahip olan tüm antrenörlerin etik ilkelere uyma düzeylerinin birbirilerine oldukça yakın olduğu ve bu konuda yeterli oldukları söylenebilmektedir.

4.5.3. Takım Kategorisine Göre Fark Testleri

Profesyonel futbol antrenörlerinin çalıştırdıkları takım kategorilerine göre etik algılarının değişkenlik gösterip göstermediğinin tespit edilebilmesi açısından gerçekleştirilmiş olan Man Whitney U testi sonucunda elde edilen bilgiler aşağıda yer alan tablo 4.12. kapsamında belirtilmiştir.

Tablo 4.12. Çalıştırılan Takım Kategorisi Bağımsız Değişkeni ile Etik Algıları Bağımlı Değişkeni Man Whitney U Testi Sonuçları

	Takım Kategorisi	Frekans	Ortalama	Standart Sapma	Min.	Max.	p
Antrenörlerin Etik İlkelere Uyma Düzeyleri	**Yıldız**	61	4,6631	,30248	67	335	X^2 = 6,546
	Genç	148	4,6552	,31310	67	335	F = ,160
	Büyük	230	4,6418	,29929	67	335	P = ,852

Yukarıda çalıştırılan takım kategorisine göre profesyonel futbol antrenörlerinin etik ilkelere uyma düzeyleri arasındaki Man Whitney U testi sonuçları yer almaktadır. Tablodan hareketle belirlenmiş olan ,852 değerinden hareketle çalıştırılan takım kategorisine göre etik ilkelere uyma düzeyleri arasında anlamlı bir farklılığın olmadığı anlaşılmaktadır.

Profesyonel futbol antrenörlerinin etik ilkelere uyma düzeyleri ortalamalarının çalıştırdıkları takım kategorileri özelinde incelenmesi sonucunda 4,6418 ortalama değeri ile 4,6631 ortalama değeri arasında değerlerden oluştuğu

görülmektedir. Buradan hareketle yıldız, genç ve büyük takımları çalıştıran ve araştırmanın örneklemini oluşturup evreni temsil eden profesyonel futbol antrenörlerinin etik ilkelere uyma düzeylerinin oldukça yüksek olduğu ve birbirlerine yakın değerler oldukları ifade edilebilmektedir.

Gerçekleştirilen Man Whitney U testi sonucunda belirlenmiş olan istatistiksel sonuçlardan hareketle araştırmanın başında belirlenmiş olan "H3: Çalıştırılan takım kategorisine göre antrenörlerin etik ilkelere uyma düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır" hipotezi kabul edilmiştir. Genel olarak Türkiye profesyonel futbol liglerinde çeşitli kategorilerde görev yapan tüm antrenörlerin etik ilkelere uyma düzeylerinin birbirilerine oldukça yakın olduğu ve bu konuda yeterli oldukları söylenebilmektedir.

4.5.4. Yaşa Göre Fark Testleri

Profesyonel futbol antrenörlerinin yaş aralıklarına göre etik algılarının değişkenlik gösterip göstermediğinin tespit edilebilmesi açısından gerçekleştirilmiş olan Man Whitney U testi sonucunda elde edilen bilgiler aşağıda yer alan tablo 4.13. kapsamında belirtilmiştir.

Tablo 4.13. Yaş Bağımsız Değişkeni ile Etik Algıları Bağımlı Değişkeni Man Whitney U Testi Sonuçları

	Yaş	**Frekans**	**Ortalama**	**Standart Sapma**	**Min.**	**Max.**	**p**
Antrenörlerin Etik İlkelere Uyma Düzeyleri	**18-23 Yaş**	87	4,6386	,32460	67	335	X^2 = 8,257 F = ,367 P = ,832
	24-29 Yaş	71	4,6859	,28436	67	335	
	30-35 Yaş	77	4,6374	,31302	67	335	
	36-41 Yaş	101	4,6550	,30906	67	335	
	42 Yaş ve Üzeri	103	4,6364	,29012	67	335	

Yukarıda yaş aralıklarına göre profesyonel futbol antrenörlerinin etik ilkelere uyma düzeyleri arasındaki Man Whitney U testi sonuçları yer almaktadır. Tablodan hareketle belirlenmiş olan ,832 değerinden hareketle yaş aralıklarına göre etik ilkelere uyma düzeyleri arasında anlamlı bir farklılığın olmadığı anlaşılmaktadır.

Profesyonel futbol antrenörlerinin etik ilkelere uyma düzeyleri ortalamalarının yaş aralıkları özelinde incelenmesi sonucunda 4,6364 ortalama değeri ile 4,6859 ortalama değeri arasında değerlerden oluştuğu görülmektedir. Buradan hareketle 18-23 yaş, 24-29 yaş, 30-35 yaş, 36-41 yaş ve 42 yaş ve üzerinde olan ve araştırmanın örneklemini oluşturup evreni temsil eden profesyonel futbol antrenörlerinin etik ilkelere uyma düzeylerinin oldukça yüksek olduğu ve birbirlerine yakın değerler oldukları ifade edilebilmektedir.

Gerçekleştirilen Man Whitney U testi sonucunda belirlenmiş olan istatistiksel sonuçlardan hareketle araştırmanın başında belirlenmiş olan "H4: Yaş aralıklarına göre antrenörlerin etik ilkelere uyma düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır" hipotezi kabul edilmiştir. Genel olarak Türkiye profesyonel futbol liglerinde farklı yaşlara sahip olan ve görev yapan tüm antrenörlerin etik ilkelere uyma düzeylerinin birbirilerine oldukça yakın olduğu ve bu konuda yeterli oldukları söylenebilmektedir.

4.5.5. Eğitim Düzeyine Göre Fark Testleri

Profesyonel futbol antrenörlerinin eğitim düzeylerine göre etik algılarının değişkenlik gösterip göstermediğinin tespit edilebilmesi açısından gerçekleştirilmiş olan Man Whitney U testi sonucunda elde edilen bilgiler aşağıda yer alan tablo 4.14. kapsamında belirtilmiştir.

Tablo 4.14. Eğitim Düzeyi Bağımsız Değişkeni ile Etik Algıları Bağımlı Değişkeni Man Whitney U Testi Sonuçları

	Eğitim Düzeyi	Frekans	Ortalama	Standart Sapma	Min.	Max.	p
Antrenörlerin Etik İlkelere Uyma Düzeyleri	Ortaöğretim	8	4,5137	,24462	67	335	X^2 = 9,249 F = ^{1},704 P = ,166
	Lise ve Dengi	136	4,6622	,31654	67	335	
	Lisans	268	4,6369	,30739	67	335	
	Lisansüstü	27	4,7472	,17530	67	335	

Yukarıda eğitim düzeylerine göre profesyonel futbol antrenörlerinin etik ilkelere uyma düzeyleri arasındaki Man Whitney U testi sonuçları yer almaktadır. Tablodan hareketle belirlenmiş olan ,166 değerinden hareketle eğitim düzeylerine göre etik ilkelere uyma düzeyleri arasında anlamlı bir farklılığın olmadığı anlaşılmaktadır.

Profesyonel futbol antrenörlerinin etik ilkelere uyma düzeyleri ortalamalarının eğitim düzeyleri özelinde incelenmesi sonucunda 4,5137 ortalama değeri ile 4,7472 ortalama değeri arasında değerlerden oluştuğu görülmektedir. Buradan hareketle ortaöğretim, lise ve dengi, lisans ve lisansüstü seviyelerinde eğitime sahip olan ve araştırmanın örneklemini oluşturup evreni temsil eden profesyonel futbol antrenörlerinin etik ilkelere uyma düzeylerinin oldukça yüksek olduğu ve birbirlerine yakın değerler oldukları ifade edilebilmektedir.

Gerçekleştirilen Man Whitney U testi sonucunda belirlenmiş olan istatistiksel sonuçlardan hareketle araştırmanın başında belirlenmiş olan "H_5: Eğitim düzeylerine göre antrenörlerin etik ilkelere uyma düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır" hipotezi kabul edilmiştir. Genel olarak Türkiye profesyonel futbol liglerinde farklı eğitimlere sahip olan tüm antrenörlerin etik ilkelere uyma düzeylerinin birbirilerine oldukça yakın olduğu ve bu konuda yeterli oldukları söylenebilmektedir.

4.5.6. Toplam Antrenörlük Süresine Göre Fark Testleri

Profesyonel futbol antrenörlerinin toplam antrenörlük sürelerine göre etik algılarının değişkenlik gösterip göstermediğinin tespit edilebilmesi açısından gerçekleştirilmiş olan Man Whitney U testi sonucunda elde edilen bilgiler aşağıda yer alan tablo 4.15. kapsamında belirtilmiştir.

Tablo 4.15. Toplam Antrenörlük Süresi Bağımsız Değişkeni ile Etik Algıları Bağımlı Değişkeni Man Whitney U Testi Sonuçları

	Antrenörlük Süresi	Frekans	Ortalama	Standart Sapma	Min.	Max.	p
Antrenörlerin Etik İlkelere Uyma Düzeyleri	**1-4 Yıl**	104	4,6251	,31541	67	335	X^2 = 5,567 F = 1,042 P = ,354
	5-8 Yıl	153	4,6768	,30069	67	335	
	9 Yıl ve Üzeri	182	4,6399	,29972	67	335	

Yukarıda toplam antrenörlük süresine göre profesyonel futbol antrenörlerinin etik ilkelere uyma düzeyleri arasındaki Man Whitney U testi sonuçları yer almaktadır. Tablodan hareketle belirlenmiş olan ,354 değerinden hareketle toplam antrenörlük düzeylerine göre etik ilkelere uyma düzeyleri arasında anlamlı bir farklılığın olmadığı anlaşılmaktadır.

Profesyonel futbol antrenörlerinin etik ilkelere uyma düzeyleri ortalamalarının toplam antrenörlük süreleri özelinde incelenmesi sonucunda 4,6251 ortalama değeri ile 4,6768 ortalama değeri arasında değerlerden oluştuğu görülmektedir. Buradan hareketle 1-4 yıl arası, 5-8 yıl arası ve 9 yıl ve üzeri deneyime sahip olan ve araştırmanın örneklemini oluşturup evreni temsil eden profesyonel futbol antrenörlerinin etik ilkelere uyma düzeylerinin oldukça yüksek olduğu ve birbirlerine yakın değerler oldukları ifade edilebilmektedir.

Gerçekleştirilen Man Whitney U testi sonucunda belirlenmiş olan istatistiksel sonuçlardan hareketle araştırmanın başında belirlenmiş olan "H_6: Toplam antrenörlük süresine göre antrenörlerin etik ilkelere uyma düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır" hipotezi kabul edilmiştir. Genel olarak Türkiye profesyonel futbol liglerinde farklı deneyim sürelerine sahip olan

tüm antrenörlerin etik ilkelere uyma düzeylerinin birbirilerine oldukça yakın olduğu ve bu konuda yeterli oldukları söylenebilmektedir.

4.6. HİPOTEZ SONUÇLARI

Profesyonel futbol antrenörlerinin etik ilkelere uyma düzeylerini belirleyebilmek ve demografik özelliklerine göre değişiklik gösterip göstermediğinin tespit edilebilmesi için bazı hipotezler geliştirilmiştir. Geliştirilen hipotezlere çeşitli istatistiksel analizler sonucunda cevaplar bulunmuştur. Hipotez sonuçları aşağıda yer alan tablo 4.16. kapsamında belirtilmiştir.

Tablo 4.16. Hipotez Sonuçları

Hipotezler	Sonuç
H_1: Görev yapılan lige göre antrenörlerin etik ilkelere uyma düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.	Kabul Edildi
H_2: Sahip olunan lisans türüne göre antrenörlerin etik ilkelere uyma düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.	Kabul Edildi
H_3: Çalıştırılan takım kategorisine göre antrenörlerin etik ilkelere uyma düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.	Kabul Edildi
H_4: Yaş aralıklarına göre antrenörlerin etik ilkelere uyma düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.	Kabul Edildi
H_5: Eğitim düzeylerine göre antrenörlerin etik ilkelere uyma düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.	Kabul Edildi
H_6: Toplam antrenörlük süresine göre antrenörlerin etik ilkelere uyma düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.	Kabul Edildi

5. TARTIŞMA

Antrenörlük meslek etiği ile alakalı literatür incelendiğinde fiziksel bir çalışmaya nadir olarak rastlanmıştır. Genellikle incelenen literatürlerde spor etiği ve çeşitli meslek etikleri ile ilgili tarama metodu ile çalışmaların olduğu görülmüştür. Bu açıdan istatistiksel açıdan antrenörlük ile ilgili olan çalışmalar ile profesyonel futbol antrenörleri özelinde gerçekleştirmiş olduğumuz çalışma sonuçları bu bölümde değerlendirilmiştir. Çalışmaların birbirleri ile olan benzerlik ve farklılıkları açıklanmıştır.

Thompson ve Dieffenbach (2015) tarafından antrenörlükteki mesleki etik düzeyini ölçmek için bir ölçek geliştirilmiştir. Antrenörlük eğitimi bölümünde kayıtlı olan 766 öğrenciye, antrenörlük mesleğinde sıklıkla karşılaşılan örnek olaylar üzerinden sorular yöneltilmiş ve alınan cevaplar doğrultusunda geliştirdikleri ölçeğin hedeflenen bulguları saptamak açısından kabul edilebilir bir ölçek olduğu görülmüştür (Thompson ve Dieffenbach, 2015).

Bu araştırmada belirtilen yazarlar tarafından gerçkleştirilmiş olan çalışmada elde edilen ifadeler soru havuzuna eklenmiş ancak yalnızca antrenörler üzerinde araştırmanın yapılmasına karar verilmesinden kaynaklı olarak sorular anket formuna eklenmemiştir.

Avustralya Spor Komisyonu ASC tarafından 2010 yılında gerçekleştirilen çalışmada, Avustralya sporundaki etik dışı ve sporun bütünlüğünü bozan konular ve bunların spora olan etkisi belirlenmiştir. 3734 kişinin katıldığı araştırmada sporda en çok rastlanan olaylar, olumsuz antrenör davranışları ve uygulamaları, olumsuz yönetici davranışları ve uygulamaları, olumsuz hakem davranışları ve uygulamaları, elit sporcu ve takımların davranışlarının etkisi, asosyal davranışlar olarak saptanmıştır. Çalışmada antrenörlerde sıklıkla görülen etik dışı hareketler ise; her ne pahasına olursa olsun kazanmaya odaklanma, önyargı veya adam kayırma, hakemleri eleştirmek, sözel olarak saldırgan bir koçluk tarzı, takım seçiminde adaletsizlik, takımı holistik bir biçimde yönetme şeklindedir (Healey, 2015).

Gerçekleştirmiş olduğumuz çalışmada ise böyle sonuçlara rastlanmamıştır. Genel olarak tüm profesyonel futbol antrenörlerinin etik unsurlara riayet ettiği ve her türlü ön yargıdan uzak bir şekilde profesyonel düşünerek işlerini yaptıkları sonucuna ulaşılmıştır. Bu açıdan ASC tarafından gerçekleştirilen çalışma ile profesyonel futbol antrenörleri üzerinde gerçekleştirilen bu araştırma zıt sonuçlar ortaya koymuştur.

Hardman, Jones ve Jones (2010), ilk önce ne tarz kişilerin antrenör olması gerektiğini, ikinci olarak bir antrenörün nasıl davranması ve hareket etmesi gerektiğini değerlendirmişler, üçüncü olarak antrenörlüğün amacı ne ve nasıl olmalıdır konusuna değinmişlerdir. Çalışmada Bireysel-Antrenörlük uygulamasına ve antrenörlerin faaliyet gösterdiği daha geniş kurumsal yapılara geçişin sporun şu an verimli işleyişine engel olan birtakım engelleri aşacağı belirtilmiştir (Hardman vd., 2010).

Bu araştırmadan hareketle çeşitli kavramların tanımlamaları gerçekleştirilmiş ve bu doğrultuda elde edilen bilgiler doğrultusunda araştırma şekillendirilmiştir. Yakın dönemde antrenör davranışlarını inceledikleri için araştırma konusu içerisine dahil edilmemiş ancak bu bulgular dikkate alınarak sonuca gidilmeye çalışılmıştır.

Bu çalışmada ortaya çıkartılmış olan kilit konular profesyonel futbol antrenörleri üzerinde gerçekleştirmiş olduğumuz çalışmaya dahil edilmiştir. Belirlenen kilit unsurlara Türk profesyonel futbol antrenörlerinin ne derecede katılım gösterdikleri tespit edilmeye çalışılmış ve elde edilen sonuçlar çalışmayı destekler nitelikte olduğu saptanmıştır.

1998 yılında Haney, Long ve Howell-Jones yaptıkları çalışmada Kanada Profesyonel Antrenörlük Kurulu (CPCA) tarafından geliştirilen etik ilkelerin kapsamını ve geçerliğini belirlemek için antrenörlerin sporla ilgili etik kaygılarını incelemişilerdir. Yapılan içerik analizi sonucu ayrımcılık, hile, kötüye kullanma gibi dokuz temel başlık belirlenmiştir. Sonuç olarak antrenörlerin beyan ettikleri etik kaygıların birçoğunun spora özgü konular olduğunu ancak gücün kötüye

kullanımı, ayrımcılık gibi başlıkların tüm meslek alanlarına özgü olduğu vurgulanmıştır (Haney vd., 1998).

Bu çalışmada da antrenörlerin etik algılarını ölçmeye yönelik belirlenmiş olan dokuz madde gerçekleştirmiş olduğumuz çalışmaya dahil edilmiştir. Bu açıdan burada belirlenen unsurların profesyonel futbol antrenörleri için geçerli olmadığı ve bu konularda antrenörlerin oldukça iyi bir şekilde etik düzeylere sahip oldukları belirlenmiştir.

Drewe'un 2010 yılında yayınlanan çalışmasında antrenörlere mesleklerinde sık olarak yaşadıkları etik ikilemleri incelenmiştir. Drew 1999 yılında yapmış olduğu eski bir çalışmasında üniversite seviyesindeki sporculara sorduğu etik ikilemleri bu kez üniversite seviyesindeki antrenörlere yöneltip antrenörlerin sporcular üzerindeki etkisini daha iyi anlamayı hedeflemiştir. Altı erkek, üç kadın antrenörle görüşen Drewe örnek olarak sunulan etik ikilemlere antrenörlerin yaklaşımlarını ve çözüm şekillerini öğrenmeyi hedeflemiştir. Drewe aynı zamanda antrenörlere karşılaşılan etik ikilemlerde sporculara ne kadar özerklik tanıdıklarını sormuştur. Verilen cevapların doğrultusunda Drewe, koçların sıklıkla karşılaştıkları etik ikilemleri ve bunlara karşın ürettikleri çözümleri öğrenmiştir. Bu cevapları eski çalışmasındaki sporcu cevapları ile karşılaştıran Drewe özerklik fikri ile ilgili bir kavramsal analiz yapmış ve sporculara tanınan özerkliğin türlerini belirlemiştir. Sonrasında ise bu türlerin sporcu-antrenör ilişkisine etkilerini göstermiştir (Drewe, 2010).

Bu araştırmadan elde edilen bilgiler de gerçekleştirmiş olduğumuz araştırma kapsamına alınmıştır. Profesyonel futbola antrenörlerine yönlendirilen tüm etik unsur sorularına katılımcılar tam katılım göstererek etik düzeylerinin yüksek olduklarını beyan etmişlerdir. Bu kapsamda bu araştırmada ulaşılan sonuçlar ile bizim ulaştığımız sonuçlar benzerlik taşımaktadır.

Çeviker (2013), Ankara Amatör Süper Lig futbolcularının antrenörlerinde, gözlemledikleri etik ve etik dışı kabul edilen davranışları incelemiştir. Araştırması sonucunda futbolcuların antrenörlerini, mesleki bilgi düzeyi, antrenman planlanması, yetkisini kötüye kullanma sporculara karşı saygılı davranma,

sporcuların performanslarına zarar verme, sigara kullanma konularında yetersiz bulduklarını belirtmişlerdi. Ayrıca bu konuyla ilgili değerlendirmeler söz konusu olduğunda antrenörlerinin kendilerine ve mesleki etik kurallarına göre etik dışı davranışlarda bulunduklarını belirtmişlerdir. Bunlara ek olarak cinsel taciz, şiddet uygulama, ırk, dil, din ayrımı yapmak konusunda sporcular antrenörlerini daha ılımlı bulduklarını belirtmişlerdir (Çeviker, 2013).

Bu araştırma sporcular tarafından antrenörlerin etik davranışları ölçülmeye çalışılmıştır. Bizim çalışmamızda ise antrenörlere direkt olarak kendi görüşleri sorulmuştur. Bu iki araştırma karşılaştırıldığında ters ifadelerin olduğu anlaşılmaktadır. Ancak Çeviker tarafından gerçekleştirilen çalışmanın amatör antrenörlere yönelik bir araştırma olmasından işlerine olan profesyonellik olarak eğilmeme veya tamamen meslek edinme olarak görülmemesi ve amatörlerde antrenörlüğün ikinci bir ek iş olarak görülmesi gibi sebeplerden kaynaklı olarak etik ilkelere uyumda sorunların olabilmesi mümkün karşılanmıştır. Ancak profesyonel lisanslara sahip olan futbol antrenörlerinin etik düzeylerinin yüksek olduğu söylenebilmektedir.

Güven ve Öncü (2012) antrenörlerin etik dışı davranışları ile ilgili sporcu algısı ölçeğini geliştirmiştir. Çalışmaya, 112 sporcu katılmış 19 maddeden oluşan bir ölçek geliştirilmiştir. Antrenörlerdeki etik dışı davranışların sporcular açısından belirlemek için geliştirilen ölçeğin, geçerlik ve güvenirlik çalışması sonucunda kullanılabilir bir ölçüm aracı olduğu tespit edilmiştir (Güven ve Öncü, 2012).

Bu araştırma sonucunda oluşturulan ölçek büyük anlamda gerçekleştirmiş olduğumuz araştırmada kullanılmıştır. Bu açıdan bu araştırmada ortaya konan bulgular ile bizim çalışmamızda ortaya konan bulgular benzerlik taşımaktadır.

Karakoç (2011) yaptığı "Milli Takım Düzeyindeki Erkek Judocuların Kulüp Antrenörlerinde Gözlemledikleri Etik Dışı Davranışlar" adlı çalışmada 54 judocuya bir anket uygulanmıştır. Çalışmada, antrenörlerin genel olarak etik kural ve ilkelere uygun davrandığı sonucu saptanmıştır (Karakoç, 2011).

Bu araştırmada judo antrenörlerinin etik düzeyleri tespit edilmeye çalışılmış ve bizim ulaştığımız sonuçlar ile benzerlik taşıdığı belirlenmiştir. Bu açıdan yakın dönemde profesyonel anlamda antrenörlük lisanslarına sahip neredeyse tüm branşlardaki antrenörlerin etik düzeylerinin yüksek olduğu saptanmıştır.

Dolaşır (2005) çalışmasında antrenörlerin antrenörlük meslek etiği ilkelerine uyma düzeylerini sporcu ve antrenör görüşleri göre incelemiştir. Dolaşır çalışmasında tek boyutlu 67 maddeden oluşan Antrenör Mesleki Etik İlkeler ölçeğini 160 sporcu ve 44 antrenöre uygulayarak geliştirmiştir. Antrenörlerin belirlenen etik ilkelere uyma düzeylerinin ortalamaları sporculara göre daha yüksek bulunmuştur. Ayrıca sporcuların görüşlerinde branş, eğitim seviyesi, tecrübe gibi değişkenlere göre de anlamlı farklılıklar bulunmuştur (Dolaşır, 2005).

Dolaşır ve Büyüköztürk (2009), Dolaşır (2005)'teki 67 maddelik ölçeği yenileyerek 160 sporcu ve 44 antrenörden elde ettiği aynı veriler ile yeniden analiz ederek 37 madde ve iki alt boyuttan oluşan farklı bir ölçek geliştirmiştir. Antrenörler kendilerinin etik ilkelere uyma düzeylerinin sporcuların görüşlerine göre daha yüksek olduğunu belirtmişlerdir (Dolaşır ve Büyüköztürk, 2009).

Dolaşır tarafından geliştirilmiş olan ölçek profesyonel futbol antrenörlerine uyarlanarak çalışmamızda kullanılmıştır. Bu araştırmalarda antrenörlerin kendi etik düzeyleri görüşlerinin sporcuların onları yorumlamalarına göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bizim çalışmamızda da aynı şekilde profesyonel futbol antrenörlerinin etik ilkelere uyum düzeylerinin yüksek olduğu belirlenmiştir. Bu açıdan bu araştırmaların bulguları ile gerçekleştirmiş olduğumuz araştırmanın bulguları benzerlik taşımaktadır.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Futbol antrenörlerinin mesleki etik algılarının tespit edilmesi ve bu durumun açıklanması büyük önem taşımaktadır. Etik kavramı spor yöneticiliği alanlarında birçok branşta incelenmiş ancak futbol antrenörleri üzerinde gerçekleştirilmiş bir çalışmaya rastlanmadığından bu araştırmanın konusu bu yönde şekillendirilmiştir. Araştırmanın konusu olarak futbol antrenörleri ve etik kavramı belirlenmiştir.

Bu çalışmanın amacı, Türkiye'deki profesyonel futbol antrenörlerinin mesleki etik ilkelere uyma düzeylerinin çeşitli demografik özelliklere göre değişkenlik gösterip göstermediğinin incelenmesidir. Araştırmanın amacı doğrultusunda çeşitli istatistiksel analizler gerçekleştirilmiş olup amaca ulaşabilmek için tüm analizler yapılmış ve literatürler taranmıştır.

Futbol antrenörlerinin etik algılarını tespit etmeye yönelik gerçekleştirilmiş olan bu araştırma literatürde ilk olma özelliği açısından oldukça önemlidir. Ayrıca futbol antrenörlerinin tüm meslek gruplarında olduğu gibi mesleki etik unsurlarına olan hassasiyetleri de bu araştırma ile belirlenmiş olacaktır. Belirtilen bu durum çalışmanın önemini arttırmaktadır.

Gerçekleştirilen araştırmanın kapsamını profesyonel futbol antrenörleri oluşturmaktadır. Profesyonel futbol antrenörlerinin mesleki etik algılarının ölçülmesi ise belirlenen sınırlılıklar arasındadır. Araştırma kapsamında anket formlarına yanıt veren tüm antrenörlerin araştırma kapsamında ulaşılmak istenen sonuca ulaşabilmek açısından yeterli olacağı ve verdikleri yanıtların doğru olduğu varsayılmıştır. Araştırma da ayrıca sadece futbol antrenörleri ve yeterli lisans seviyelerine sahip olmaları sınırlılıkları da getirilmiştir. Bunların yanı sıra profesyonel futbol antrenörleri ile sınırlandırılmış olan çalıma süper lig, 1. Lig, 2. Lig ve 3. Lig antrenörleri olarak belirlenmiştir.

Belirtilen kapsam doğrultusunda toplamda 439 profesyonel futbol antrenörü ile anket tekniğinden faydalanılarak bir veri seti oluşturulmuştur. Oluşturulan veri setinden hareketle çeşitli istatistiksel analizler yapılarak hipotezlere cevaplar aranmıştır. Araştırma kapsamında belirlenen hipotezler;

- H_1: Görev yapılan lige göre antrenörlerin etik ilkelere uyma düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.
- H_2: Sahip olunan lisans türüne göre antrenörlerin etik ilkelere uyma düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.
- H_3: Çalıştırılan takım kategorisine göre antrenörlerin etik ilkelere uyma düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.
- H_4: Yaş aralıklarına göre antrenörlerin etik ilkelere uyma düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.
- H_5: Eğitim düzeylerine göre antrenörlerin etik ilkelere uyma düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.
- H_6: Toplam antrenörlük süresine göre antrenörlerin etik ilkelere uyma düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır şeklindedir.

Yukarıdaki hipotezleri test edebilme öncesinde oluşturulan anket formunun yeterli düzeyde güvenilirliğe sahip olup olmadığı faktör ve güvenilirlik analizleri ile belirlenmiştir. Ölçeğin güvenilir olduğunun tespit edilmesinin ardından tanımlayıcı istatistiksel analizler uygulanarak genel anlamda profesyonel futbol antrenörlerinin etik ilkelere uyum düzeyleri tespit edilmiştir. Gerçekleştirilen analizler sonucunda 439 antrenöründe etik ilkelere uyum düzeylerinin tam olduğu tespit edilmiştir. Etik ilkelere uyum düzeyleri tam olarak belirlenen antrenörlere bu sefer hipotezleri test edebileceğimiz fark testleri uygulanmıştır.

Profesyonel futbol antrenörlerinin etik ilkelere uyma düzeyleri ortalamalarının görev yaptıkları lig özelinde incelenmesi sonucunda 4,6174 ortalama değeri ile 4,6769 ortalama değeri arasında değerlerden oluştuğu görülmektedir. Buradan hareketle Süper Lig, 1. Lig, 2. Lig ve 3. Liglerde görev yapan ve araştırmanın örneklemini oluşturup evreni temsil eden profesyonel futbol antrenörlerinin etik ilkelere uyma düzeylerinin oldukça yüksek olduğu ve birbirlerine yakın değerler oldukları ifade edilebilmektedir.

Gerçekleştirilen Man Whitney U testi sonucunda belirlenmiş olan istatistiksel sonuçlardan hareketle araştırmanın başında belirlenmiş olan "H_1: Görev yapılan lige göre antrenörlerin etik ilkelere uyma düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır" hipotezi kabul edilmiştir. Genel olarak Türkiye

profesyonel futbol liglerinde görev yapan tüm antrenörlerin etik ilkelere uyma düzeylerinin birbirilerine oldukça yakın olduğu ve bu konuda yeterli oldukları söylenebilmektedir.

Profesyonel futbol antrenörlerinin etik ilkelere uyma düzeyleri ortalamalarının sahip oldukları antrenörlük lisans türleri özelinde incelenmesi sonucunda 4,6352 ortalama değeri ile 4,6806 ortalama değeri arasında değerlerden oluştuğu görülmektedir. Buradan hareketle UEFA Pro Lisans, UEFA A, UEFA B ve TFF C lisanslarına sahip olan ve araştırmanın örneklemini oluşturup evreni temsil eden profesyonel futbol antrenörlerinin etik ilkelere uyma düzeylerinin oldukça yüksek olduğu ve birbirlerine yakın değerler oldukları ifade edilebilmektedir.

Gerçekleştirilen Man Whitney U testi sonucunda belirlenmiş olan istatistiksel sonuçlardan hareketle araştırmanın başında belirlenmiş olan "H_2: Sahip olunan lisans türüne göre antrenörlerin etik ilkelere uyma düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır" hipotezi kabul edilmiştir. Genel olarak Türkiye profesyonel futbol liglerinde görev yapan ve çeşitli kademelerde lisanslara sahip olan tüm antrenörlerin etik ilkelere uyma düzeylerinin birbirilerine oldukça yakın olduğu ve bu konuda yeterli oldukları söylenebilmektedir.

Profesyonel futbol antrenörlerinin etik ilkelere uyma düzeyleri ortalamalarının çalıştırdıkları takım kategorileri özelinde incelenmesi sonucunda 4,6418 ortalama değeri ile 4,6631 ortalama değeri arasında değerlerden oluştuğu görülmektedir. Buradan hareketle yıldız, genç ve büyük takımları çalıştıran ve araştırmanın örneklemini oluşturup evreni temsil eden profesyonel futbol antrenörlerinin etik ilkelere uyma düzeylerinin oldukça yüksek olduğu ve birbirlerine yakın değerler oldukları ifade edilebilmektedir.

Gerçekleştirilen Man Whitney U testi sonucunda belirlenmiş olan istatistiksel sonuçlardan hareketle araştırmanın başında belirlenmiş olan "H_3: Çalıştırılan takım kategorisine göre antrenörlerin etik ilkelere uyma düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır" hipotezi kabul edilmiştir. Genel olarak Türkiye profesyonel futbol liglerinde çeşitli kategorilerde görev yapan tüm

antrenörlerin etik ilkelere uyma düzeylerinin birbirilerine oldukça yakın olduğu ve bu konuda yeterli oldukları söylenebilmektedir.

Profesyonel futbol antrenörlerinin etik ilkelere uyma düzeyleri ortalamalarının yaş aralıkları özelinde incelenmesi sonucunda 4,6364 ortalama değeri ile 4,6859 ortalama değeri arasında değerlerden oluştuğu görülmektedir. Buradan hareketle 18-23 yaş, 24-29 yaş, 30-35 yaş, 36-41 yaş ve 42 yaş ve üzerinde olan ve araştırmanın örneklemini oluşturup evreni temsil eden profesyonel futbol antrenörlerinin etik ilkelere uyma düzeylerinin oldukça yüksek olduğu ve birbirlerine yakın değerler oldukları ifade edilebilmektedir.

Gerçekleştirilen Man Whitney U testi sonucunda belirlenmiş olan istatistiksel sonuçlardan hareketle araştırmanın başında belirlenmiş olan "H_4: Yaş aralıklarına göre antrenörlerin etik ilkelere uyma düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır" hipotezi kabul edilmiştir. Genel olarak Türkiye profesyonel futbol liglerinde farklı yaşlara sahip olan ve görev yapan tüm antrenörlerin etik ilkelere uyma düzeylerinin birbirilerine oldukça yakın olduğu ve bu konuda yeterli oldukları söylenebilmektedir.

Profesyonel futbol antrenörlerinin etik ilkelere uyma düzeyleri ortalamalarının eğitim düzeyleri özelinde incelenmesi sonucunda 4,5137 ortalama değeri ile 4,7472 ortalama değeri arasında değerlerden oluştuğu görülmektedir. Buradan hareketle ortaöğretim, lise ve dengi, lisans ve lisansüstü seviyelerinde eğitime sahip olan ve araştırmanın örneklemini oluşturup evreni temsil eden profesyonel futbol antrenörlerinin etik ilkelere uyma düzeylerinin oldukça yüksek olduğu ve birbirlerine yakın değerler oldukları ifade edilebilmektedir.

Gerçekleştirilen Man Whitney U testi sonucunda belirlenmiş olan istatistiksel sonuçlardan hareketle araştırmanın başında belirlenmiş olan "H_5: Eğitim düzeylerine göre antrenörlerin etik ilkelere uyma düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır" hipotezi kabul edilmiştir. Genel olarak Türkiye profesyonel futbol liglerinde farklı eğitimlere sahip olan tüm antrenörlerin etik ilkelere uyma düzeylerinin birbirilerine oldukça yakın olduğu ve bu konuda yeterli oldukları söylenebilmektedir.

Profesyonel futbol antrenörlerinin etik ilkelere uyma düzeyleri ortalamalarının toplam antrenörlük süreleri özelinde incelenmesi sonucunda 4,6251 ortalama değeri ile 4,6768 ortalama değeri arasında değerlerden oluştuğu görülmektedir. Buradan hareketle 1-4 yıl arası, 5-8 yıl arası ve 9 yıl ve üzeri deneyime sahip olan ve araştırmanın örneklemini oluşturup evreni temsil eden profesyonel futbol antrenörlerinin etik ilkelere uyma düzeylerinin oldukça yüksek olduğu ve birbirlerine yakın değerler oldukları ifade edilebilmektedir.

Gerçekleştirilen Man Whitney U testi sonucunda belirlenmiş olan istatistiksel sonuçlardan hareketle araştırmanın başında belirlenmiş olan "H_6: Toplam antrenörlük süresine göre antrenörlerin etik ilkelere uyma düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır" hipotezi kabul edilmiştir. Genel olarak Türkiye profesyonel futbol liglerinde farklı deneyim sürelerine sahip olan tüm antrenörlerin etik ilkelere uyma düzeylerinin birbirilerine oldukça yakın olduğu ve bu konuda yeterli oldukları söylenebilmektedir.

Ulaşılan sonuçlardan hareketle bazı öneriler geliştirilmiş ve sunulmuştur. Öneriler aşağıda belirtildiği gibidir:

- Profesyonel futbol antrenörlere uygulanan bu çalışma, profesyonel futbolculara veya bölgesel olarak mevki sporcular üzerine çalışmalar yapılabilir.
- Profesyonel antrenörler bazında farklı branşlarla karşılaştırmalı olarak etik çalışması yapılabilir.
- Takım sporları ile bireysel sporla uğraşan profesyonel antrenörler üzerin de mesleki etik ile ilgili bir çalışma uygulanabilir.
- Profesyonel sporcular gözünden profesyonel antrenörlerin değerlendirilmesi farklı branşlardaki antrenörlere uygulanabilir.
- Fanatik takım taraftarları üzerine etik çalışması yapılabilir.
- Profesyonel takımların spor yöneticileri üzerine etik ile ilgili çalışmalar yapılabilir.

KAYNAKLAR

Adıgüzel O., Tanrıverdi H. ve Özkan D. S. (2011). Mesleki Profesyonellik ve Bir Meslek Mensupları Olarak Hemşireler Örneği, Yönetim Bilimleri Dergisi, 9:2.

Akdoğan, H. (2005). Muhasebe Meslek Etiğinde Teleolojik ve Deontolojik Yaklaşımların Karşılaştırılmaları, Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 10(1).

Akgün N. (1991). Steroitlere Karşı Mücadele Sürüyor. Ankara, T.C. Başbakanlık Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü Yayını.

Akşar, T. ve Merih, K. (2006). Futbol Ekonomisi. Literatür Yayıncılık, İstanbul.

Alpay, C. (2001). Eğitim Bütünlüğü İçinde Beden Eğitimi ve Çağlar Buyunca Gelişimi. Can Basım Yayın. Ankara.

Altınok, C. (2005) Spor Sosyolojisi, Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi.

Arık M. B. (2004). Medya Çağında Futbol ve Televizyon Arasındaki Kaçınılmaz İlişki: Top Ekranda. Salyangoz Yayınları, İstanbul.

Arıpınar E. (1992). Türk Futbol Tarihi (1904-1991). Cilt:1, Türkiye Futbol Federasyonu Yayınları, Ankara.

Arıpınar, E. ve Donuk, B. (2011). Fair Play, Ötüken Yayınları.

Arslan, M. (2012). İş ve Meslek Ahlakı, Dünya ve Türkiye Örnekleri. 3. Baskı. Ankara: Siyasal Kitapevi.

Atalay, B. (2013). Divanü Lûgat-it-Türk Tercümesi. Cilt: I, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.

Ay. Ü. (2003) İşletmelerde Etik ve Sosyal Sorumluluk, Nobel Yayınları, Adana.

Aydın, İ. (2012). Yönetsel, Mesleki ve Örgütsel Etik. 5. Baskı. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.

Balcı, A. (1993). Etkili Okul, Kuram Uygulama ve Araştırma, Ankara: Erek Ofset.

Balıkçıkanlı, S. ve Yıldıran, İ. (2011) Profesyonel Futbolcuların Sportmenlik Yönelimleri ve Empatik Eğilim Düzeyleri. Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 9(2), 49-68.

Başer, E. (1998). Uygulamalı Spor Psikolojisi. 3. Baskı. Ankara.

Baumann, S. (1994). Uygulamalı Spor Psikolojisi. (Çeviren: Can İkizler) Alfa Basım. İstanbul.

Bayrak, S. (2001). İş Ahlakı ve Sosyal Sorumluluk, İstanbul: Beta Basım A.Ş.

Berkman, Ü. (2010) Muhasebe Meslek Etiği, 2. Muhasebe Etik Kongresi, Yaşamda ve Meslekte Etik, TÜRMOB Yayınları-380, 20 Şubat 2010, İstanbul.

Bilen, A. ve Yılmaz, Y. (2014). Muhasebe Mesleğinde Etik ve Etikle İlgili Çalışmalar. Dicle Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, (6), 57-72.

Donuk, B. (2006). Fair-Play, Ötüğen Yayınları, Ankara.

Bozdemir, O. (2017). Basketbol Oynayan Farklı Eğitim Kademelerindeki Öğrencilerin Spor Ortamındaki Empati Becerileri ile Fair Play Davranışları Arasındaki İlişki. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Bilim Dalı Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi. Bozkurt İ., Pepe K. ve Eröz M. (2006). Beden Eğitimi Spor Yüksekokulu ve Bölümlerinde Okuyan Öğrencilerin Doping Hakkındaki Bilgi Düzeyleri ve Düşüncelerinin Araştırılması. 9. Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi Bildiri Kitabı. 487-492.

Cengiz, R. (2004). Futbol Antrenörlerinin Saldırganlık Türleri ve Şiddet Olaylarına Bakış Açıları. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Ankara.

Cerit, B. (2010). Hemşirelerin Profesyonellik Davranışları ile Etik Karar Verebilme Düzeyi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Cevizci, A. (2002). Etiğe Giriş. İstanbul: Paradigma Yayınları.

Çamdereli, M. ve Gürer, M. (2008). Futbolda görsel kimlik öğesi olarak kulüp armaları. İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi, Sayı:26, 135-168.

Çeviker A. (2013). Ankara Amatör Süper Lig Futbolcularının Antrenörlerinde Gözlemledikleri Etik ve Etik Dışı Davranışlar, Ankara.

Çiçek, H., Canbaz, S. ve Keskin, A. (2013). Muhasebe Meslek Mensuplarının Meslek Etiğine Bakış Açıları: Kırklareli İlinde Bir Araştırma. Tekirdağ SMMMO Sosyal Bilimler Dergisi.

Çilingir, L. (2014). Ahlak Felsefesine Giriş. Ankara: Elis.

Dağlı, S. Ş. (2013). Muhasebe Meslek Etiği ve Meslek Mensuplarının Etik Hakkındaki Görüşleri Üzerine Isparta İlinde Bir Uygulama. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Isparta.

Daly J. A. ve Parkın D. A. (1991). The Role of the Coach, Pyke F. S. (Ed.), Better Coaching, Advanced Coach's Manual, Australian Sports Commision, Australian Coaching Council Incorporated.

Demirelli, B. (2009). Başbakanlık Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü Spor Eğitimi Dairesi Başkanlığı Tarafından Yürütülen Birinci Kademe Yardımcı Antrenör Yetiştirme Kurslarının Verimlilik Düzeyinin Araştırılması. Yüksek Lisans Tezi. Kütahya.

Desensı J. T. ve Rosenberg D. (1996). Ethics in Sport Management, Fitness Information Technology.

Devecioğlu, S. (2008). Türkiye'de futbolun kurumsallaşması. Gazi Üniversitesi İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi, Sayı:26, 373-396.

Dever, A. ve İslam, A. (2015). Tarihsel süreç içerisinde Türk kültüründe spor algısı, Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt:4, Sayı:5, 46-61.

Doğan, Ö. (2010) Ahlak Felsefesi. İnkılap Yayınevi. 2. Baskı, İstanbul.

Dolaşır, S. (2005). Antrenörlerin Mesleki Etik İlkelere Uyma Düzeylerine İlişkin Antrenör ve Sporcu Görüşleri, Ankara.

Dolaşır, S. ve Büyüköztürk Ş. (2009). Antrenörlerin Mesleki Etik İlkeleri Nelerdir? Nasıl Ölçülür? Ölçek Geliştirme: Ölçeğin Geçerlik ve Güvenirliği, Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi VII (4).

Drewe, S. B. (2010). Coaches, Ethics and Autonomy, Sport, Education and Society 5:2, Routledge.

Durgun, D. (2007). Türkiye'de Sporun Gelişimi ve Değişen Kullanıcı Gereksinmelerini Karşılayıcı Yönde Modern Stadyum Yapılarının Temel Planlama Özellikleri. Trakya Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Edirne.

Duru, A. (2002) Spor Felsefesi, Özener Matbaası, Yayınları, İstanbul.

Efendi, M. (2018), Yerli Turistlerin Paket Turlarda Yapmış Oldukları Etik Dışı Davranışların Belirlenmesi ve Bu Davranışlara Yönelik Etik Kodlar. Adnan Menderes Üniversitesi SBE, Turizm İşletmeciliği ABD, Yayınlanmamış Doktora Tezi.

Ercilasun, A. B. ve Akkoyunlu, Z. (2014). Divanu Lugati't-Türk. Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.

Erdem, S. (2002). Olimpizm, Olimpik Hareket ve Fair-Play. 7. Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi Kongre Kitabı, Panel Metni, 142-147.

Erdemli, A. (1996) İnsan Spor ve Olimpizim, Sarmal Yayınları.

Erdoğan, İ. (2008). Futbol ve futbolu inceleme üzerine. İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi, Sayı:26, 1-58.

Ergen, E. (1991). Sporda İlaç Kullanımının Medikal ve Etik Yönleri. Anti Doping Eğitimi, Ankara, Hacettepe Üniversitesi.

Ergün, H. ve Gül, K. (2005). Muhasebe Mesleği Etik Kuralları ve Bu Kuralların Meslek Mensuplarınca Algılanışı, Muhasebe ve Finansman Dergisi, 2005, 25, 143-154.

Erkal, M., Güven, Ö. ve Ayan, D. (1998) Sosyolojik Açıdan Spor, İstanbul Dergisi Yayınları, İstanbul.

Fıchter, J. (1996). Sosyoloji Nedir? (çev. Nilgün Çelebi). Atilla Kitabevi. Ankara.

Fişek, K. (1998) Devlet Politikası ve Toplumsal Yapıyla İlişkileri Açısından Dünyada ve Türkiye'de Spor Yönetimi, Bağırgan Yayın Evi, Ankara.

Freıschlag, J. (1985). Team Dinamics, Journal of Physical Edution Recreation and Dance.

Göçerdir, T. (2016). Kazanç Yönetimi Ekseninde Etik Değer Algı Analizi. Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Tokat.

Gök, S. (2012). Çalışma Yaşamında Etik. İzmir: Zeus Yayınları.

Gürpınar, B. ve Güven, Ö. (2011) Futbol Hakemlerinin Karşılaştıkları Sportmenlik Dışı Davranışların İncelenmesi, Spor Metre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 9(1).

Güven, Ö. ve Öncü, E. (2012). Antrenörlerin Etik Dışı Davranışları ile İlgili Sporcu Algısı Ölçeğinin Geliştirilmesi, Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi X (2).

Güven, A. (2014). Etik Kuramları (Yaklaşımlar). Konya: Dizgi Ofset. 140-146.

Güven, Ö. (1999). Futbol Topu ile Oynamanın Bazı Kültürlerdeki Benzer Görünümleri ve Tarihsel Gelişimine Ait Bilgiler. Düşünen Siyaset. 1(2), 95-111.

Hamilton, M. G. B. ve Lavoı, N. M. (2017). Ethical professional identity and the development of moral examplar collegiate coaches, Journal of Moral Education 46:2, Routledge.

Haney, C. J., Long, B. C. ve Howell-Jones, G. (1998). Coaching as a profession: Ethical concerns, Journal of Applied Sport Psychology 10:2, Routledge.

Hannula, D., 2000. Kutsal Kitabı, The Swim Coaching Bible (Paperback) (Çeviren: Ömür Sönmez). İstanbul.

Hardman, A., Jones, C. ve Jones, R. (2010). Sports coaching, virtue ethics and emulation, Physical Education and Sport Pedagogy, 15(4), Routledge.

Hardy, L., Jones, G. ve Gould, D. (1997). Understanding Psychological Preparation for Sport: Theory and Practice of Elite Performers. Chichester, West Sussex: John Wiley & Sons.

Healey, J. (2015). Fair Play and Integrity in Sport (Issues in Society, 383) The Spinney Press.

Helvacı, S. (1988). Türkiye ve Dünya'da Antrenör Eğitimi. Gazi Üniversitesi. Yüksek Lisans Tezi. Ankara.

Herman, M. (2009). The Complete Guide to Kickology. 3. Baskı.

İkizler, C. (1993) Sporda Başarının Psikolojisi, Alfa Yayınları. 1. Baskı, Ankara.

İnal, A. N. (1998). Beden Eğitimi ve Spor Bilimine Giriş. Selçuk Üniversitesi Basımevi. Konya.

İnel, M. (1996) Kimlik Oluşumunda Spor Ne Kadar Merkezde, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı.

İsen, G. ve Batmaz, V. (2002). Ben ve Toplum Sosyal Psikolojisi. Om Psikoloji Yayınları. İstanbul.

İşgüden, B. (2007). Meslek etiği ve meslek etiğinin meslek yaşamı üzerindeki etkileri, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Dergisi, 9(16), 49-84.

İyi, S. ve Tepe, H. (2011). Etik. Anadolu Üniversitesi Yayınları,

Johansson S. (2013). Coach-athlete sexual relationships: if no means no does yes mean yes? Sport, Education and Society, 18:5.

Kalfa, M., Kalkavan, A, Demirel, M., Özdilek, Ç., Ersoy, A., Eynur, B. ve Bişgin, H. (2006). Üniversitelerarası Yarışmalara Katılan Sporcuların Spor Kültürü Kavramına İlişkin Görüşlerinin Araştırılması. 9. Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi Bildiri Kitabı. 882-886.

Kanbir, O. (2006). Sporda Performans Kriterleri. Bursa Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü Sporcu Eğitim Sağlık ve Araştırma Derneği Paneli. Bursa.

Karabınar, S. ve Çevik, Z. (2014). Türkiye'deki Zorunlu Muhasebe Meslek Kurallarının Ahlak Yaklaşımları Açısından İncelenmesi, Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi, 16(2), 29-44.

Karaç, Y. (2004). T.C. Başbakanlık Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü Spor Eğitimi Dairesi Başkanlığı Bünyesinde Açılan Antrenörlük Yetiştirme Kurslarını Değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Anabilim Dalı. Ankara.

Karagözoğlu, C. (2005). Sporda Psikolojik Destek, Morpa Yayınları. İstanbul.

Karakoç, Ö., Yüksek, S. ve Aydın, D. (2011) Milli Takım Düzeyindeki Erkek Judocuların Kulüp Antrenörlerinde Gözlemledikleri Etik Dışı Davranışlar, Kastamonu Eğitim Dergisi, Cilt:19, No:1, 221-232.

Karaman, E. S. (2015). Muhasebe Meslek Etiği ve Muhasebe Meslek Mensuplarının Etik Kurallara Bakışı (Balıkesir İli Örneği). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Kavi, E. ve Koçak, O. (2013). Çalışma Yaşamında Etik. Bursa, Ekin Basın Yayın.

Kaya, S. (2011). İlköğretim Okul Yöneticilerinin, Beden Eğitimi Öğretmenlerinin ve Öğrencilerinin Okul Spor Programlarındaki Fair-Play Anlayışları. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Spor Yöneticiliği Anabilim Dalı.

Kılıç, S. (2008). Çevre Etiği; Ortaya Çıkışı, Gelişimi ve Sonuçları, Ankara, Orion.

Kızıltoprak, K. (2006). Düşünce Tarihinde Ahlak Ekolleri ve Görüşleri, Köprü Dergisi, 12(3).

Kirik Z. (2007). Muhasebe Hata Hileleri ile Muhasebe Mesleğinde Etik: Afyon Karahisar'da Muhasebeciler Üzerine Bir Araştırma, Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.

Koç, Ş. (1994). Spor Psikolojisine Giriş. Saray Yayıncılık. İzmir.

Kolçak, M. (2013). Meslek Etiği. 2. Baskı. Bursa: Ekin Basın Yayın Dağıtım.

Konter, E. (1996). Bir Lider Olarak Antrenör. Alfa Basım. İstanbul.

Konter, E. (1996). Spor Psikolojisi ve Futbol, Saray Kitapevi. İzmir.

Konter, E. (2006) Sporda Karşılaşma Psikolojisi, Nobel Yayınları, 1. Baskı, Ankara.

Kotan, R. (2004). Profesyonel Futbol Takım Taraftarlarının Fair Play Anlayışları Üzerine Bir Araştırma (Trabzon İl Örneği). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı.

Kozak, M. A. ve Nergiz, H. G. (2016). Turizmde Etik. Ankara: Detay Yayıncılık, 7-65.

Kuçuradi İ. (1994). Uludağ Konuşmaları (Özgürlük Ahlak Kültür Kavramları), Türk Felsefe Kurumu Yayını, Ankara.

Kuçuradi İ. (1996). Etik, Ankara, Türkiye Felsefe Kurumu Yayını.

Kutlu, H. A. (2008). Muhasebe Meslek Ahlakı, Nobel Yayınları, 1. Basım, Ankara, Şubat.

Kutlu, H. A. (2008). Muhasebe Meslek Mensupları ve Çalışanlarının Etik İkilemleri: Kars ve Erzurum İllerinde Bir Araştırma, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Dergisi, 63(2), 144-170.

Kutluk, F. A. ve Ersoy, A. (2011). Muhasebe Meslek Üyelerinin Etik Yargı Düzeyleri Üzerine Bir Araştırma. Ege Akademik Bakış, 11(3), 425-438.

Leonard, L. N., Cronan, T. P. ve Kreie, J. (2004). What influences IT ethical behavior intentions planned behavior, reasoned action, perceived importance, or individual characteristics? Information and Management, 42(1), 143-158.

Manore, M., Meyer, N. ve Thompson, J. (2009). Sport Nutrition For Health And Performance. Usa, Human Kinetics.

Martens, R. (1998). Başarılı Antrenörlük, Çeviri: (Tuncer, B.) Beyaz Yayınları. İstanbul.

MEB (2016). Takım Sporları Dersi: Futbol. Ortaöğretim Genel Müdürlüğü, Ankara.

Muhvic, M. (2001). Multiple Intelligence Lesson Plan, Journal Articles Line.

Newton, M. ve Fry, M. D. (1998). Senior Olympians Achievement Goals and Motivational Responses, Journel of Aging and Physical Activity.

Obuz, Ü. (2009). Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Bölümü Öğrencilerinin Öğretmenlik Mesleğiyle İlgili Etik Olmayan Davranışlarına İlişkin Görüşler, Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Ana Bilim Dalı, Adana.

Oral, B. ve Ateş, H. (2003) Kamu Yönetiminde Etik: Kültürel Temeller ve Örgütsel Ruhçuluk Kuramı, Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi (5).

Orhun, A. (1992). Fair-Play Okul Sporunda Bir Eğitim İlkesidir. Spor Bilimleri 2. Ulusal Kongresi Bildirileri, 186-188.

Orman, S. ve Parlak, Z. (2009). İşletmelerde İş Etiği. İstanbul: Sosyal Yayınları.

Öngel, H. (1997). Sporda Etik Değerler Açısından Doping. Gazi Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 2(2), 68-79.

Özbek O. (1999). Sporda Etik Dışı Davranış Alanları ve Etik İlkeler. Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, Ekim, 38-50.

Özdilek, Ç., Aydın, Ş. ve Sedat, B. (2009) Günümüze Kadar Düzenlenen Modern Olimpiyat Oyunlarında Olimpizim Felsefesine Ters Düşen Politik ve Irkçı Uygulamalar, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 6, 465-481.

Özgener, Ş. (2004) İş Ahlakının Temelleri, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.

Özkan, A. ve Hacıhasanoğlu, T. (2012). Muhasebe Meslek Mensuplarının Kişilik Özellikleri ve Etik Karar Verme Davranışları Arasındaki İlişkiler. Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 4(1), 38-137.

Özkan, Y. (2003). Örgütsel Bağlılık ve Yönetimin Çalışanlara Karşı Ahlaki Sorumluluğunun Örgütsel Bağlılığa Etkisi Üzerine Bir Araştırma, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul.

Özkaya, İ. N. (2008), Muhasebe Etiği ve Bir Uygulama, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli.

Özlem, D. (2004). Etik: Ahlak Felsefesi. İstanbul: İnkilap Kitabevi.

Öztürk, F. (1998). Toplumsal Boyutları ile Spor, Bağırgan Yayınları, Ankara.

Özyürek, H. (2012) Muhasebe Meslek Mensuplarının Taşıması Gereken Nitelikler. Hukuk ve iktisat Araştırmaları Dergisi, 4(1), 139-148.

Pieper, A. (2012). Etiğe Giriş. 2. Baskı. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Sabock, M. D. ve Sabock, R. J. (2011). Coaching A REALISTIC PERSPECTIVE, Rowman&Littlefield Publishers.

Sayım, F. (2011). Sağlık Piyasası ve Etik. Bursa: MKM Yayınları.

Selimoğlu, S. K. (1997). Muhasebe Meslek Ahlakı (Etik) Yaklaşımı. III. Türkiye Muhasebe Denetim Sempozyumu, Alanya: İSMMMO, 5-146.

Sevim, Y., Tuncer, F., Erol, E. ve Sunay, H. (2001). Antrenör Eğitimi ve İlkeleri. Gazi Kitabevi, Ankara.

Sevim, Y., Tuncer, F., Erol, E. ve Sunay, H. (2001). Antrenör Eğitimi ve İlkeleri. Gazi Kitabevi. Ankara.

Sezen, G. ve Yıldıran, G. (2003). Profesyonel ve Amatör Futbolcuların Fair-play Anlayışları. Beden Eğitimi ve Sporda Sosyal Alanlar Kongresi (10 11 Ekim) Bildiriler Kitabı. Ankara: Sim Matbaacılık.

Slevanı, R. M. A. (2018), Irak Muhasebe Meslek Mensuplarının Meslek Etiğine Yönelik Tutumları: DUHOK Örneği, Selçuk Üniversitesi SBE, İşletme ABD, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya.

Soylu, Y. (2010), Muhasebe Meslek Mensuplarının Eğitim Düzeylerinin Meslek Etiğinin Algılanması Üzerindeki Etkisi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 22-53.

Sökmen, A. ve Tarakçıoğlu, S. (2011) Mesleki Etik, Detay Yayıncılık, Ankara.

Sözbilir, N. (2000), Türkiye'de Muhasebe Uygulamalarında Etiksel Boyutlar, Akü Yayınları, Afyonkarahisar.

Stewart, C. C. (2014). Sportmanship, Gamesmanship, and the Implications for Coach Education, Strategies. A journal for Physical and Sport Educators, Routledge.

Sunay, H. (1997). G.S.G.M'nin Uyguladığı Antrenör Eğitimi Programlarının Değerlendirilmesi. Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi cilt: 2, sayı: 4. Ankara.

Sunay, H. ve İmamoğlu, A. F. (1996). Türkiye'de Antrenör Eğitimi Programlarının Etkinliği, Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi Cilt:1, Sayı:3. Ankara.

Şahin, F. (2017). Büyük Adamlar Düşüncesinden Liderlikte Özellikler Kuramına Kavramsal Bir Bakış. Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 13 (1), 143-149.

Şahin, M. (1997). Spor Ahlakı ve Sorunları, Evrensel Yayınları, 1. Baskı, Ankara.

Şimşek, Ş. (1999). Yönetim ve Organizasyon. Nobel Yayın Dağıtım. İstanbul.

Taşağıl, A. (2014). Göktürkler 1-2-3. Türk Tarih Kurumu, Ankara.

Teke, E. (2018). Sporcuların Kişilik Özelliklerinin Fair-Play Davranışına Etkisinin İncelenmesi. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi.

Tekin, A. ve Tekin, G. (2014). Antik Yunan Dönemi: Spor ve Antik Olimpiyat Oyunları. Tarih Okulu Dergisi, Sayı:18, 121-140.

Temiztürk, H. (2011). Türk Basının Etik ve Teknik Sorunları, İletişim Fakültesi Dergisi, Atatürk Üniversitesi İletişim Fakültesi, 256-288.

Tepe, H. (2009). Etik ve Meslek Etikleri. 2. Baskı. Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu.

Thompson, M. ve Dieffenbach, K. (2015). Measuring Professional Ethics in Coaching: Development of the PISC-Q, Ethics & Behavior (Routledge, Taylor & Francis Group).

Thorpe, R. (2004). İngiltere'de Antrenörlük Sistemi ve Üniversiteler ile Antrenörlük Vakfı İlişkisi. Hacettepe Üniversitesi Spor Bilimleri Antrenman Bilgisi Sempozyumu No:4. Ankara.

Tiryaki, G. (1981). Doping. Yayımlanmamış Bitirme Tezi, 19 Mayıs Gençlik ve Spor Akademisi, Ankara.

Tiryaki, Ş. (1990). Sporda Saldırganlığın Yeniden Yönlendirilmesine İlişkin Bir Vaka Çalışması, Spor Bilimleri Sempozyumu, Ege Üniversitesi Beden Eğitimi ve Bölümü, Bornova-İzmir, 174-177.

Tiryaki, Ş. (2000). Spor Psikolojisi: Kavramlar, Kuramlar ve Uygulama. Eylül Kitabevi. Ankara.

Tomay, B. ve Değirmencioğlu, H. (2017). Antikçağ'da Anadolu'da Spor Turizmi. Süleyman Demirel Üniversitesi Yalvaç Akademi Dergisi, 2(2), 9-21.

Topan, A. (2011). Ortaöğretim Kurumlarında Okullar Arası Futbol Müsabakalarına Katılan Öğrencilerin Fair Play Anlayışlarının Kulüp Deneyimlerine Göre İncelenmesi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Anabilim Dalı.

Torlak, Ö. (2006). Pazarlama Ahlakı. 3. Baskı. İstanbul: Beta Basım Yayın.

Tozoğlu, E. (2003). Farklı Spor Dallarında Görev Alan Antrenörlerin Liderlik Özellikleri ve Bu Özelliklerin Bazı Değişkenlerle İlişkisi. Yüksek Lisans Tezi. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı.

Tuncel, S. (2006). Antrenörlük Etiği, Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu, Eskişehir.

Tükenmez, M. (2009) Toplumbilim ve Spor, Kaynak Yayınları 1. Basım, İstanbul.

Türk, Z. (2004). Muhasebe Meslek Ahlakı, Adana 2004, 56.

Ural, T. ve Özbirecikli, M. (2004). Muhasebe Mesleği Mensuplarının Etiksel Davranışlarına Etki Eden Faktörler Üzerine Bir Araştırma. MODAV Muhasebe ve Bilim Dünyası Dergisi, 6(2), 60-102.

Uzunçarşılı, Ü., Toprak, M., Ersun, O. (2000). Şirket Kültürü ve İş Prensipleri. İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Yayınları.

Ünal, A. ve Nardalı, S. (2010). İşletme ve Pazarlama Etiğine Giriş. Ankara: Detay Yayıncılık.

Wampbell, E. ve Jones, E. (1994). Psychological Well-being in Wheelchair Sport Participants and Nonparticipants. Adapted Physical Activity Quarterly, 11, 404-415.

Yalçınkaya, M. (2016). Elit Sporcularda Dopinge Yönelik Tutumun Belirlenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.

Yazıcı, A. G. (2014). Toplumsal dinamizm ve spor, Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi, Sayı:3, 394-405.

Yazıcı, S. (2011). Felsefeye Giriş, Alfa Yayınları, 2. Basım, İstanbul.

Yetim, A. (2000). Sosyoloji ve Spor. Ankara.

Yıldıran, İ. (1997). Tepük futbol mudur? XI. yüzyıl Türk spor faaliyetlerinden "Tepük" oyununun mahiyeti üzerine bir araştırma. Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, Cilt:2, Sayı:1, 54-62.

Yıldıran, İ. (2005). Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 10(1-3). Yıldırım,

A. (2016). Muhasebe Meslek Mevzuatı ve Etiği, 2. Baskı, Dora Yayınları. Yıldırım,

H. L. (2009). Futbol Antrenörlerinin Saldırganlık olaylarına Bakışı,
Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü
Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Niğde.

Yıldız, D. (1979). Türk Spor Tarihi, İstanbul: Eko Matbaası.

Yıldız, G. (2010). Muhasebe Mesleğinde Meslek Etiği ve Kayseri İl Merkezinde Bir Uygulama. Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, (36), 155-178.

Yılmaz, A., Tütüncü, K. ve Demirel, E. (2006) Bir Ahlak Kuramı, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.

Yoncalık, O. ve Gündoğdu, C. (2007) Sporda Ahlaki Bir Spor Olarak Doping, Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmalar, Elazığ.

Zeytin, M. (2007). Bağımsız Muhasebe Meslek Mensuplarını Hata ve Etik Dışı Davranışlara Yönlendiren Faktörler, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya.

EKLER

Ek 1. Anket Formu

ANTRENÖRLERİN ETİK İLKELERE UYMA DÜZEYLERİNE İLİŞKİN ANTRENÖR GÖRÜŞLERİ (ANTRENÖR ANKETİ)

Değerli antrenörler,

Anket sorularını içten ve eksiksiz yanıtlamanız araştırmanın amacına ulaşmasını sağlayacaktır. Elde edilen bilgiler araştırma kapsamı dışında herhangi bir amaçla kullanılmayacaktır. Katkılarınız için şimdiden teşekkür ederim.

Ramazan SANLAV

KİŞİSEL BİLGİLER

1. Futbol antrenörlük belgeniz nedir?
   ( ) UEFA Pro Lisans
   ( ) UEFA A
   ( ) UEFA B
   ( ) TFF C
   ( ) Diğer
2. Profesyonel takımlarda hangi ligde görev yapmaktasınız? ( ) Süper Lig
   ( ) 1. Lig
   ( ) 2. Lig
   ( ) 3. Lig
3. Şu anda antrenörlük yaptığınız kategori nedir?
   ( ) Minik
   ( ) Yıldız
   ( ) Genç (
) Büyük
4. Antrenörlük yaptığınız takım adı nedir? (lütfen yazınız)
   ……

5. Yaşınız nedir?
   ( ) 18-23 Yaş Arası
   ( ) 24-29 Yaş Arası
   ( ) 30-35 Yaş Arası
   ( ) 36-41 Yaş Arası
   ( ) 42 Yaş ve Üzeri
6. Eğitim düzeyiniz nedir?
   ( ) İlköğretim
   ( ) Ortaöğretim
   ( ) Lise ve Dengi
   ( ) Lisans
   ( ) Lisansüstü
7. Antrenörlükteki hizmet yılınız nedir?
   ( ) 1-4 Yıl Arası
   ( ) 5-8 Yıl Arası (
) 9 Yıl ve Üzeri
8. Antrenörlük yaptığınız takımın cinsiyeti nedir?
   ( ) Erkek Takımı
   ( ) Kız Takımı

ANTRENÖRLERİN ETİK İLKELERE UYMA DÜZEYLERİNE İLİŞKİN ANTRENÖR VE SPORCU GÖRÜŞLERİ

Bu bölümde görevlerinizi yaparken uymanız beklenen mesleki etik ilkeler yer almaktadır. Bu ilkelere ne düzeyde katıldığınızı karşısındaki seçeneğe çarpı (X) koyarak belirtiniz.

Soru No	Sorular	KatılmıyorumKesinlikle	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	KatılıyorumKesinlikle
1	"İşimle ilgili profesyonel karar alırım,					
2	Meslektaşlarımın değer, tutum ve benden farklı olan fikirlerine saygı gösteririm,					
3	Antrenmanlarda gerekli bilgiyi sporcularıma açık bir şekilde aktarırım,					
4	İnsan haklarına saygılıyımdır, din, dil, cinsiyet, yaş ve benzeri ayrım yapmam,					
5	Takım içinde uyumu korumada tarafsız davranırım,					
6	Toplumun antrenöre duyduğu saygıyı azaltacak davranışlardan kaçınırım,					
7	Sahip olduğum yeterlilikleri abartmam,					
8	Antrenörlükteki çabam spora ve sporcuya yarar sağlama yönündedir,					
9	Yeterli olduğum konularda sorumluluk alırım,					
10	Yarışmanın gerginleştiği anlarda soğukkanlı davranırım,					
11	Kişisel problemlerimi işine yansıtmam,					
12	Olumlu sportif davranış öğretimi konusunda çaba harcarım,					
13	Yarışma ve antrenmanlarda sporcularıma güvenli bir çevre sağlarım,					
14	Mesleğimi iyi bir şekilde yerine getirebilmek için kendimi sürekli geliştiririm,					
15	Sahada herhangi bir tütün maddesi / alkollü içecek kullanmam,					
16	Küfürlü ve argo bir dil kullanmam,					
17	Sportmen davranışı teşvik ederim,					
18	Yasalarca herhangi bir zorunluluk olmadıkça bağlı bulunduğum kurumla (finansal, transfer politikası vb.) ve sporcularımla ile ilgili bilgileri (kişisel problemleri, ailevi bilgileri vb.) gizli tutarım,					
19	Rekabette dürüstlüğe önem veririm,					
20	Yarışma kurallarına saygılıyımdır,					
21	Yazılı kurallara olduğu kadar yazılı olmayan kurallara da (fair play) sadık kalırım,					
22	Yarışma sırasında hakemlerin verdikleri kararlara saygılıyımdır,					

23	Sporcularımı ve seyircilerimi hakemlere karşı kışkırtmam,					
24	Hakemlerle ilgili şikayetlerimi yazılı olarak hakemi görevlendiren organizasyona yaparım,					
25	Hakemlere karşı daima kontrollü ve seviyeli davranırım,					
26	Diğer antrenör ve kulüpleri eleştirirken küçültücü ifadeler kullanmam,					
27	Sporu koruma ve geliştirme sorumluluğuna sahibimdir,					
28	Çeşitli organizasyonlar (kamp yerleri, yemek, vb.) için öneride bulunduğumda tarafsızımdır ve birden fazla öneri veririm,					
29	Başarısızlığa sebep gösterirken gerçekçiyimdir,					
30	Basın toplantısı ya da toplum önündeki konuşmalarda doğru bilgi veririm,					
31	Sporcu ve seyircilerin bulunduğu ortamlarda resmi makamların temsilcileri ile tartışmaktan kaçınırım,					
32	Sporcularım için örnek bir kişiyimdir,					
33	Sporcularımın sağlık ve güvenliklerini kazanmanın öneminden üstün tutarım,					
34	Sporcularımın rakibi sakatlamaya yönelik davranışlarına izin vermem,					
35	Performansı yeterli olmayan sporcuya gerçek dışı vaatte bulunmam,					
36	Sakatlanan sporcuları uygun tıbbi müdahaleye yönlendirerek, doktor önerilerine göre hareket ederim,					
37	Sakatlanan sporcuyu oyundan alırım,					
38	Yarışma esnasında karşı takımın sporcularıyla sözlü ya da fiziksel olarak çatışmam,					
39	Sporcular arasında ayrımcılık yapmam,					
40	Sporcularımla cinsel ilişkiye girmem,					
41	Sporcuların seks objesi olarak görülmelerine izin vermem,					
42	Sporcularımı tehlikelerden koruma sorumluluğunu alırım,					
43	Sporcularımın kişisel -ailevi sorunlarına yardım ederim,					
44	Kendi sporcularım dışındaki sporculara da ihtiyaçları olduğu durumda destek veririm,					
45	Sporcuların sigara ve alkol kullanmamalarını desteklerim,					
46	Sporcu performansını belirlenmiş standartlar dahilinde değerlendirerek geri bildirim veririm,					
47	Her bir sporcunun varlığına saygı duyarım,					
48	Sporcularımı toplum önünde eleştirerek aşağılamam, küçük düşürmem,					
49	Sporcularımın gelişimine katkı sağlayacak her türlü alan uzmanları ile iş birliği içinde bulunurum,					
50	Sporcularımı röportaj esnasında nasıl davranmaları gerektiği konusunda bilgilendiririm,					
51	Sporcuların yaş, deneyim, beceri, fiziksel ve psikolojik durumlarına uygun aktiviteler yaptırırım,					
52	Sporculara zarar verebilecek antrenman tekniklerinden kaçınırım,					
53	Malzeme seçiminde sporcuların güvenliğine dikkat ederim,					

54	Sakatlanmış sporcuların yarışmalara devamı kararını verirken, sporcuların gelecekteki sağlıklarını ön plana alarak, sakatlıktan tam olarak iyileşmeden antrenmanlara dönmelerine izin vermem,					
55	Uygun olduklarında sporcularıma sorumluluk vererek yetişmelerini sağlarım,					
56	Zararlı ilaç kullanımına karşı sporcularımı bilgilendirerek önleyici bir tutum sergilerim,					
57	Takımda disiplini sağlarken sporcuların kişiliklerine karşı saygılıyımdır ve onları aşağılamam, Profesyonel olmayan sporculardan antrenman için					
58	talep ettiğim süre sporcuların öğrenimleri ve akademik gelişimleri için ayrılan süreyi etkilemez,					
59	Sporcular ve aileleri ile sporcuların takım içerisindeki hak ve sorumlulukları ile ilgili iletişim kurarım,					
60	Sporcularıma sporun yanı sıra eğitimin önemini de vurgularım,					
61	Sporcularıma kazanmanın iyi bir takım çalışmasının sonucu olduğunu benimsetirim,					
62	Sporcularıma antrenmanın amaçlarını açıklarım,					
63	Sporcularıma doktor reçete ile yazmadıkça herhangi bir ilaç kullanımı konusunda tavsiyede bulunmam,					
64	Sporcuları cezalandırırken kişiliklerine zarar vermem,					
65	Sporcuları cezalandırırken performanslarına zarar vermem,					
66	Sporcularıma kuralların uygulanma amaçlarını açıklarım,					
67	Sporcularımı her zaman yarışmaların yazılı kuralları ile yarışmanın ruhuna bağlı kalarak oynamaları yönünde etkilerim,"					

Ek 2. Telif Hakkı İzni

16.05.2019 Posta - Ramazan SANLAV - Outlook

Prof. Dr. Semiyha TUNCEL

Sil Arşivle Gereksiz Taşı Kategorilere Ayır

Yeni Outlook

Sık Kullanılanlar
Gelen Kutusu 141
Gönderilmiş Öğeler
Taslaklar 12
Sık kullanılan ekle

Klasörler
Gelen Kutusu 141
Gereksiz E-posta
Taslaklar 12
Gönderilmiş Öğeler
Silinmiş Öğeler 21
Arşiv
Konuşma Geçmişi
Yeni klasör

Gruplar
Yeni grup
Grupları keşfedin
Grupları yönet

Prof. Dr. Semiyha TUNCEL ☆

E-posta gönder

Tüm sonuçlar

Prof. Dr. Semiyha TUNCEL
ölçek kullanım izni 20.02.2019
Sayın SANLAV Söz konusu ölçeğ... Gelen Kutusu

ölçek kullanım izni

çalışmalar dilerim.

Prof. Dr. Semiyha TUNCEL <Semiyha.Dolasir.Tuncel@ankara.edu.tr>
20.02.2019 Çar 19:42
Ramazan SANLAV

Sayın SANLAV

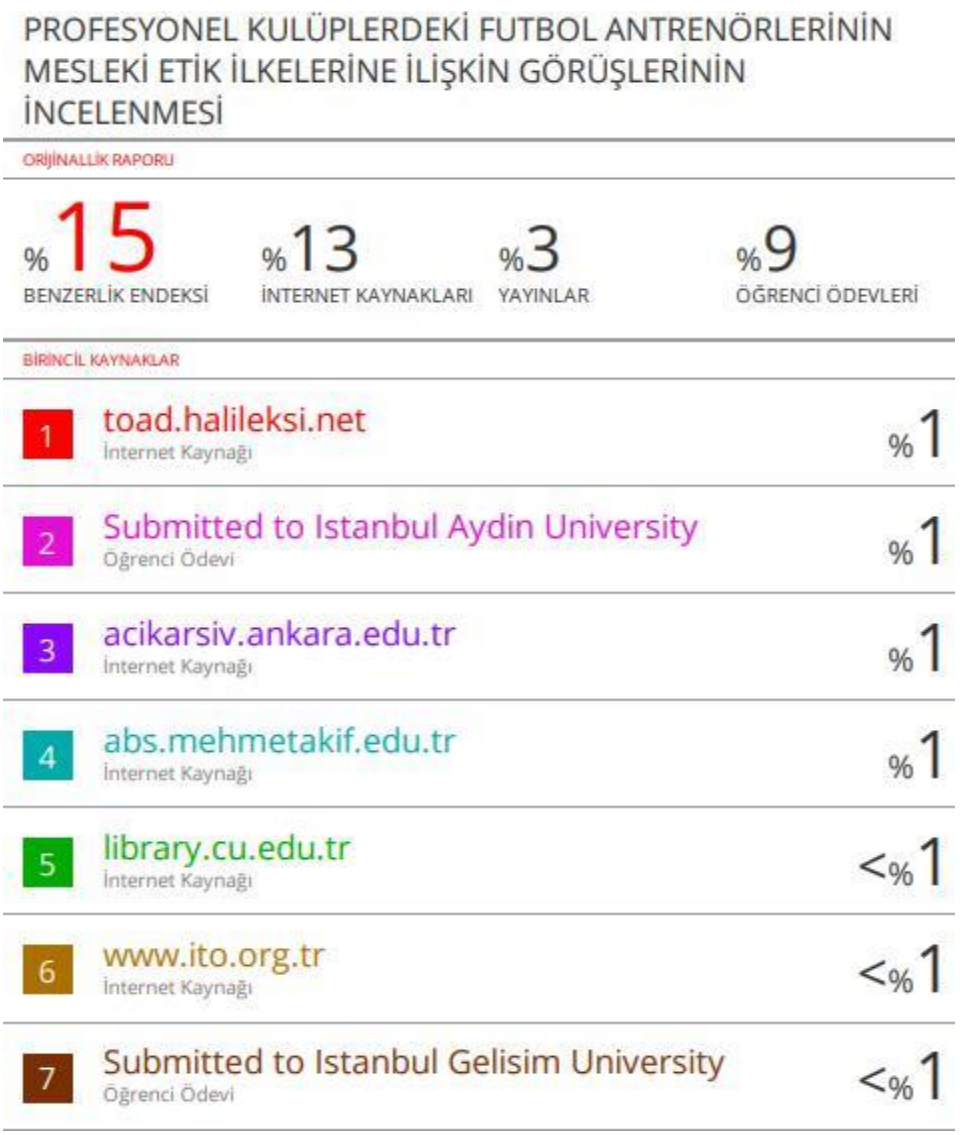
Söz konusu ölçeği kaynak gösterim kurallarına uygun olarak elbette kullanabilirsiniz.

İyi çalışmalar dilerim.
Prof. Dr. Semiyha TUNCEL
Ankara Üniversitesi
Spor Bilimleri Fakültesi
Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Bölüm Başkanı
Tel :0 (312) 600 01 00 / 1568 Gölbaşı Yerleşkesi,
06830,Gölbaşı - Ankara- TÜRKİYE

Ankara University
Faculty of Sport Sciences
Head of Physical Education and Sports Teaching Department
Phone :+90(312)600 01 00 / 1568 Gölbaşı Campus
06830 Gölbaşı-Ankara/TURKEY

2019-02-15 14.56, Ramazan SANLAV yazmış:
> Semiyha Hocam Merhaba, ben Ramazan Sanlav istanbul üniversitesi spor
> bilimleri yönetimi doktora öğrencisiyim.
> doktora çalışmamda "Profesyonel Kulüplerdeki Futbol
> Antrenörlerinin Mesleki Etik İlkelerine ilişkin Görüşlerinin
> Karşılaştırılması, (Türkiye-Almanya Örneği)" doktora
> tezimi hazırlayacağım.
>
> Antrenörlerinin Mesleki Etik İlkelerine ilişkin anket sorularını
> çalışmamda kullanacağım. uygun görürseniz.

Ek 4. İntihal Raporu İlk Sayfası

PROFESYONEL KULÜPLERDEKİ FUTBOL ANTRENÖRLERİNİN MESLEKİ ETİK İLKELERİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİNİN İNCELENMESİ

ORİJİNALLİK RAPORU

%15	%13	%3	%9
BENZERLİK ENDEKSİ	İNTERNET KAYNAKLARI	YAYINLAR	ÖĞRENCİ ÖDEVLERİ

BİRİNCİL KAYNAKLAR

1	toad.halileksi.net İnternet Kaynağı	%1
2	Submitted to Istanbul Aydin University Öğrenci Ödevi	%1
3	acikarsiv.ankara.edu.tr İnternet Kaynağı	%1
4	abs.mehmetakif.edu.tr İnternet Kaynağı	%1
5	library.cu.edu.tr İnternet Kaynağı	<%1
6	www.ito.org.tr İnternet Kaynağı	<%1
7	Submitted to Istanbul Gelisim University Öğrenci Ödevi	<%1